

چار ئاسته نگیته قانونی
د ریا جوداخزیت
نه ورۆپیدا

رادیویا کوردی یا رهوانی
ب ملیونان کورد
هشیار کرن

شهری هیتیتی
ژبو خۆسه ریا کوردستانی
و هه قریا برا
و عیبهت وه رگرتن
ژ دیرۆکی

زفرینا دوسه ریا دونیایی،
دی پاشه روژا کوردا
دناڤ له پیت نه هنگادا
مینیت، نان؟

لی یاری ...
دیرۆکا ئیخسیر کرنا کچیت کوردایه

زقړينا دوسه ریا دونيایي، دى پاشه روژا كوردا دناق له پیت نه هنگادا مينیت، ئان؟

خالد ديزه شی

گه له ك شه هرهزا و نافه نديت دونيایي وه سا هزر دكر كو
ئه ف چهره، دى بيته چهرخى رابوونا كوردا و چيوونا
دهولتا وان، كو ئه ف ه خه ونا مه زنا كوردا بوو و په يدا بوونا
داعش و هيرشكرنا وان بو سهر كوردستانى و به رسينگرگرتنا
وى هيزا رهش و تارى ژ لايى كوردا ف و چكرنا هه فبه يمانيه كا
نافده وله تى و هاتنا وانا ب هيز بو فى ده فهرى، همى
ب پشتگه رميا كوردا بوو و ل فى خالى جفاكا نافده وله تى
پيچه ك لسهر مافيت كوردا هشيار بو و هنده ك نافه ند
گه هشتنه وى باوه رى كو پيدفبه كورد بهينه پاراستن و كيانت
خويى سياسى هه بيت و نهو زولا ديروكى لسهر رابيت و
هه تا هزر د گوهورينا نه خشى سياسى سايكس-پيكودا هاته
كرن. به لى دگه ل فان گوهورينا ژى داگيركهرت كوردستانى
ههر دهشيارن و وان هه مى هه فركى و ئاريشيت خو دانه
لايه كى و زوى پيكه اتن كانى دى چاوا شين جاره كا دى كوردا
وه ليكه ن ههر مپين كوله بيت وان و نه هيلن بگه هه
مافيت خو و نوكه پتر ژ ههر دهمه كى و لهر چاقت
دونيايا بهر ژه ونديا و ب بيده نكيان، بزاقيت نه هيلانا ههر
رابوونه كا كوردا دهينه كرن.

نوكه ئيران و توركيان ژ پيش ههر چار داگيركهرافه رولى جارا
دگيرن و پشتى وان گوهورينيت چيووين، سوړيا و ئيراق
كو بووينه به هرا ئيرانى و عه ره ب ژ فى هه فكيشى هاتنه
فه ده ركرن و چ روله كى نابينن و ئه ف چهنده وه سا دهينه
به ربينيكرن كو ئه ف هه ردو دهولته دى شين گوهورينا د
ههر هه فبه يمانى و دوسه ريا دونيايدا كهن، ژ بهر كو ئه ف
ستراتيژيا هه ردو وه لاتا بو زقړاندنا كوردايه بو رهوشا جارا
و بو پارقه كرنا دونياييه بو پتر ژ دوسه رى كو وان كينجا
خو لسهر پاراستن و چكرنا بهر ژه ونديا و دگه ل هنديدا ژى
خرابكرن و تيكدانان وان ژى هه يه.

به لى نوكه ژى هه مى ده ليشه لهر كوردا نه هاتينه گرتن،
هه كه مه پيچه كا هشيارى هه بيت دى جاره كا دى شين
رابينه سهر پيت خو و نهو هيز و شيانيت لهر دست
كه ينه ئالافى گريدانا دونيايى ب كوردستانيتفه، چمكى
داگيركهرت وه لاتى مه نه شين هه مى سهرت دونيايى
لسهر ستراتيژى و ئارمانجيت خو رازيكهن، نهو چهند
سهر پيت دونيايى بيت كه فن و نوى چيدبن، دى نه چاربن
خو بگه هيننه كوردا و وان ژى نه فقت كورد ب تيكجارى د
ناف و اندا بهينه به ژانندن و تنى تشتن فهر و نوكه يى نه وه
كورد هزر ريكنيخستنا خو بكن و هيزا خو بكنه تيك و
ستراتيژيا خو لسهر بنياتى هزركرنا بهر ژه وندخانيت دونيايى
ئافا بكن و نهو شلقيايت نوكه ب ده فهرى دكه فن بيخه د
بهر ژه ونديا دوزا خودا.

ديروك ديدفانه كو مله تى كورد و كومه كا مله تيت ديت
بيت كو لسهر فى قان و پانافا عه ردى ژيائين، گه له ك ژ فان
مله تيت نوكه سهرده ست (فارس، تورك، عه ره ب) بوشت و
پتر بوون. ديسا ژ لايى بزفين و هزركرن ژى ژ وان باشت و
هزر تيژتريوون، گه له ك ژ وان مروقدوست تريوون، فه درگرتنا
وان بو سنجيت مروفايينى و دادى و وه كه فى و هه لگرتنا
فيانى و قه بيلكرنا ههر دين و مه سه به كى و هه تا د وه رارا
پيشقه چوونا سعه تكاريى و ده ستريينى ژيدا، گه له ك ل
به راهيا فان مله تا بوون، به لى گوهورينيت بسهر دونيايى
و ده فهدا هاتين، نه قه لافه تا مله تا و نه ژى مروقبوونا
وان، نه بوونه پيشه ر و مه حه كيت پنگه هيت مله تيت ل
فى ده فهرى دزين، ئانكو ده مى گوهورين چيووين، كه س
ل پاشخان و چوويى وان مله تا نه زفري و نهو هه مى
ئافه دانى و پيشقه چوون و وه رارا وان مله تا بوونه گورى
حه زيت هيزيت نوى سهرى خو هه لدای و ئه ف ه بو
ژيواره كى چيكرى و وى هيزا وان نهو كرنه خودانيت هه مى
تشته كى و كورد ژى كه فتنه دناق گيله شوكا خو پاراستن و
مان و نه مانيدا، كو هه تا نه فروژى يا دريژ دبيت و كه س
نزانيت كانى دى چهندا ديتر فه كيشيت و سهربارى كو
ههر ل ده سيپكا وان گوهورينيت ب سهر ده فهدا هاتين،
كورد ژ بزاقيت رابوونا خو نه راوستايه و بهر ده وام بزافكرينه
خو بزفريته فه سهر رهوشا خو، به لى هيزا نه به رانه ر
و بده ست تيخستنا باشتين ئالافيت نه هيلانى ژ لايى
وان مله تافه ب نافى پاراستنا ده ولت و كيانيت خو بيت
سياسى، نه هيلايه كورد جاره كادى سهرى خو راكهن و هيدى
هيدى نهو قان و جوگرافيا لسهر دزيان ژى لى بچويك كرىه
و وه لاتى وان كوردستان كرىه ميتينگه هه كا شه رعى پيدايى
ژلايى جفاكا (نه) مروفايينيا دونيايى فه.

مخابن ههر پشتى ب دويمهياتنا شه رى تيكى يى دونيايى،
داگيركهرت كوردستانى زوى بزاق كرن كو نهو توخيبيت وان
ل نافه را خو كيشاين بهينه نافده وله تيكرن و ل دويقدنا و
گه له ك نه فه كيشا ب كومه كا قانونين و ريدارا نهو تخويب ژ
لايى وانقه هاتنه نياسين بيى كو هه بوون و مافيت كوردا ل
به ر چاف بهينه وه رگرتن.

د چهرخى بيستى دا كو بو كوردا چهره كى رهش بوويه،
گه له ك مله ت و وه لات ب ئازاديت خو شابوون و گه له ك
ده ولت و كيانيت نوى چيوون و په يدا بوون، به لى ئالوزيا
كوردا ههر وه كى خو مافه و چ چاره ل دوزا وان نه هاتنه
كرن و ل دويمهيا چهرخى بيستى و ل ده ستىپكا هاتنا
چهرخى بيست و تيكى و هزارا سى و ژ نه گهرى بزاقيت
كوردا و گوهورين و شلقيايت ب ده فهرى كه فتنين، ئاريشا
كوردا هاته پيش و بو تيك ژ مزاريت بهر كه تيت دونيايى،

نیسان
۲۰۱۸

هژمار
۱۱۱

سیلاف

نهری نه ته وه و دهولت
بیگمه دگریداینه؟

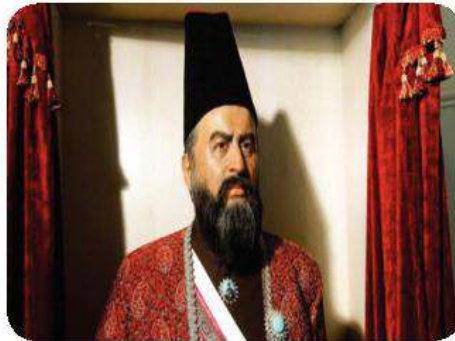
۶

دیرا زال د شه کولینا
میژووی یا نیکیدا

۱۰

سه ربوری میری مه زن،
په ند وهرگرتن ژ ریشه برن
و کاری وی یی سیاسی

۱۴

چهند شینواره کیت فه په نی
بیته دیره لوکی

۴۰

خودانی نیمتیاژی

محمد محسن

سه رتقیسه فان

خالد دیره شی

Tel: +9647504642107
xalidderesi63@yahoo.com

دهسته کا نقیسه فان:

د. ناشتی عه بدولحه کیم
محمد عبداللا نامیدی
یوسف محمد سعید
سهردار هیتوتی

راسته کرن و قیندا چوونا نه زمانی:

حه میدی بامه رنی

ده رنیخستنا هونه ری (دیراین)

عه لی حه فزوللا

alirekany69@hotmail.com
Tel: +964 7504226413

نه درتس:

نامیدی - کانیا مالا

سیلاف نسه ر تورا نیبته رنیتنی:

www.kdp-leqa18.com
https://en.calameo.com
Tel: +9640627633369

چاپخانا خانی - دهوک

چار ئاسته‌نگیت قانونی د رییا جودا خازیت ئه‌ورۆپیدا

سه‌ریۆری كه‌تالونیا، وان ئاسته‌نگیت ئیكلائی دیاردكه‌ت،
بیټ دكه‌فته د رییا وان بزاقیت ئه‌ورۆپیدا، ئه‌ویټ داخوآزا
ئاڤاكرنا وه‌لاتا دكه‌ن

یورگن س. شولد، سه‌یدایی زانیگه‌هی، کولیجا قانونی ل ئوسلو

مالکوم لانگفورد، پروفیسور، کولیجا قانونی ل زانیگه‌ها ئوسلو

ته‌رجه‌مه‌کرن: نازم جه‌میل

خۆسه‌ریی یان ئۆتۆنومی بۆ
ده‌قه‌ریټ خو دكه‌ن گروپه‌کی
نهمازه‌یی خو ل په‌رله‌مانی ئه‌ورۆپا

كه‌ته‌لونی بتنی نین. براس‌تی ۷۰
بزاقیت جودا خوآزیی بیټ چه‌له‌ك
ل ئه‌ورۆپا هه‌نه و پارټیټ داخوآزا

بزاڤا كه‌ته‌لونیا بۆ خۆسه‌ریی ئاشكرا
دكه‌ت كو هه‌می ب نه‌خشه‌واری
نۆكه‌یی ئه‌ورۆپا دقاییل نین.

ههیه.

ل بهلجیکا سۆزبه ندا نوی یا فلیمه نکی، کو مه زنترین پارتیا فله نده رزیانه، ب فیانه کا مه زنفه بریارا لسه ر جودابوونئی دای. د راپرسیه کا نه فه رمیدا دیاربوویه سیکا خه لکئی بایه رن دهنگ بو سه ر خوبوونئی ژ نه لمایا دایه. ل

دا هاتییه، ل مها نیسانئی دئی ژ گه لی هئیته داخا زکرن کو دیتنا خو لسه ر تیگه هه شته کا حقو قی دیارکه ن دا بیته بنگه هه کئی کو لسه ر بنیاتی وی حه قی بده نه خه لکئی گزیرتیته فاروی، و وان ژی حه ق هه بیت نه و بخو بریارئی لسه ر په نگئی گزیدانا خو لگه ل دامارک بده ن. ل ده فه را

دکه فنه د رییا بزافیت نه ورپوییت داخازا دانانا وه لاتیته سه ریخو ئیکتالی دکه ن:

۱ - سه ریچیا ده ستوری.

به ری هه ر تشته کی نه و جودابوونا دژی فیانا وه لاته کی بره نگه کی نورمال دژی ده ستورئی وه لاتی، نان قانونه کا دی یا نافخویه. چونکه

خونیشادانا خو سه ری ل گلاسکو ، سکوتلاند، مه ها ۶ سالآ ۲۰۱۷

ده فه را ژیری تایرول یا ئیتالی ژمیژه بزافه کا بهیزا خو سه ری هه یه. ل سکوتله ندا سه روک وه زیر نیکولای ستورگیون بزافئی دکه ت راپرسیه کا نوی یا خو جودا کرنئی ژ بریتانیا ژ خه لکئی خو بکه ت. دیسان سه قایه کئی دژوار یئ جوداخوایئ بسه ر گزیرتیته فارو

کورسیکا ل فره نسا سۆزبه ندا نه ته وی د هه لیزارتیته ده فه ریدا بسه رکه فتق و ریژا ۵۶.۵% یا دهنگا بده ستفه ئینا. نه ف بزافه نه د تیندانه کا قانونیندا گه له ک پرسگه هیته سیاسی دئینه پیئش و پیدفیدکته ب هویری نافریئ بدهینه چار ناستهنگا کو

وه لاتیته موڈیرن ب سه ره وریا خو لسه ر ئاخ و خه لکئی وی دهینه نیاسین. نه ف چه نده د په ره گرافئی ئیکئی یئ ده ستورئی نه روجیدا هاتییه، بتنی هژماره کا کئما ده ستوریت وه لاتیته نه ورپوی بو جودابوونا ئیکلایی ریده ن. رافه یا دادگه ها بلندا ئسپانی نه و

بوو کو بزافا جودابوونا که ته لونیا ژ نه سپانیا سهریچیا ده ستوریه. دادگه ها ده ستوری یا ئەلمانی ل سالاً ۲۰۱۷ بریاردا کو ده ستوری ئەلمانی رییا جودابوونا ئیکلایی ژ لایی بایه رنقه نادهت. وه سا خوڤا دبیت کو ده ستور ب رهنگه کی فهرمی و ب رژدی ده رگه هی بزاقیت خو جودا کرنا ئیکلایی دادئخیت. وه ک سهرۆکی پارتیا بایه رن گوئی پشتی بریارا دادگه ها ده ستوری ده رکه تی "هه که ته بقیت کوره کی خرابکه ی پسارا ده ستورین ژ به قا ناکه ی" زیده باری هندی کو که توار نه وه، ناکوکیا دستوری ده ستوریا بکارئینانا کریاریت کوهه کیا رییا جودابوونئ بگریت ددهت. وه کی مه د رهوشا که ته لونیا دا دیتی.

۲- بهرپرسیاریا زه واندنی

چهندا د دو یفدا نه وه کو بهرپرسیاریا زه واندنا که سینی چیدبیت بو لیدانا بزافا جودابوونا دژی ده ستوری ژ لایی وه لاتیفه بهیت سه پاندن. ل که ته لونیا سهرکیشیا بزافا جودابوونئ پشتی راگه هاندنا خو سه ریئ ئیکسه ر هاته سو یچارکرن. قانونیا نه رویجی ژ ی یا ژ قی جودا نینه. پیکه ری جودابوونا پارچه کا ناخا نه رویجی لدویف قانونیا زه واندنی، گه ها ۱۱۱، ۱۵ سالاً دهیته زیندانکرن.

۳- یاسایا نافنه تهوی

ناستهنگا سی نه وه کو چ بنیاتیت خو سه ربوونئ د قانونیا نافنه تهوی یا نوکه دا نینن کو حقی بده ته

بزاقیت جوداخوازیی ل رۆژنآفایی ئه ورۆپا خو سه ریا خو وه رگرن. بو ئافا کرنا وه لاته کی پیدقیه مله ته ک و ناخه کا دیارگری هه بیت، ریفه به ریه کا نافخویا چه له ک هه بیت و سه ربخو شیانییت بریفه برنا تیکه لییت ده رفه ییت خو سه ر هه بن. نه ف شه رته لده ف گه له ک ژ وان ده فه رییت ئه ورۆپی ییت چه زده کن جودابن ییت هه یین. زیده باری وی چه ندی ژ ی ئافا کرنا وه لاته کی نوی بهر نه گه رییت قانونیا نافنه تهوی نه شییت پیکه ییت. ژ وی چه ندی حه قی سه روه ریا وه لاتا لسه ر ناخا خو رییا جودابوونئ دگریت. ئانکو وه لات دشین رینه ده ن پارچه ک ژ ناخا وان جودا بییت.

حه قی دیا کرنا چاره ی ریددهت گه لا دژی قیانا وه لاتا جودابن، به لی چیدبیت به س وی ده می بقه ومیت هه که وه ک مه کانیزما رهوشا نه نگافیا بییت، د وان رهوشادا ده می گه له ک هه فرویشی سه ره ده ریه کا دژوار و ل بازه ک بلند دبیت.

۴- پشکداریکرن د تیکه لییت

نافنه ته ویدا

ده فه ره کا بزافا دانانا وه لاته کی خو سه ر دکه ت کو هه فدزه لگه ل قانونیا نافنه تهوی، دی هه فرویشی ناستهنگا بیت کو بشییت د جفاکی نافنه ته ویدا چه له ک و بکریار (فعال) بییت. جاره کا دی ئه م دشین بیزین به هانه یا قانونی وه کی تشته ک فه رمی دمینییت. ئانکو قانونیا نافنه تهوی باندۆری

ل که توار ی ناکه ت. ئانکو بارا پتر ده فگۆتا سیاسی یا ده وله تا بریاریددهت کو نه وه ده فه را دقیت خو سه ریا خو دیارکه ت نقوربییت، ئان ده ربازبییت و بگه هیته که نار ی خو سه ریئ.

ل ده می جودابوون دگه ل قانونیا نافنه تهوی هه فدژبییت، دی هه ر هنده ک ناستهنگ د رییا وه لاتئ نویدا مینن حه تا ده فگۆتا پیتقی بو خو سه ریئ وه ردگریت. ری دی یا دریزبیت هه تا وه لاتئ نوی باشی بریفه بچیت. کوسو فو خو سه ریا خو ل سالاً ۲۰۰۸ ژ سه ربیا راگه هاند، به لی هیشتا تنی پیشچاف فورمی وه لاتا هه یه، لی ده رفه ت نینه پشکداریی د کوما نه ته وییت ئیکگریتی، ئان ئیکه تیا نه ورۆپیدا بکه ت.

فه ده رکرنه کا هوسا ژ جفاکی نافنه تهوی گرفتاریه کا مه زنا وه رارکرنا ئابووری و خو جه بوونا سیا سیه .

ریگرنا که فتنه نا فا بازار ی ئه ورۆپی یی بیگومرک، فه ریزبیت ئابووری بییت خراب د دو یف خو دا دئینیت. دوسیکیت هه نارتبیت (صادرات) که ته لونیا دچه بازار ی ئیکه تیا نه ورۆپی. به لی نه ندامبوون د ئیکه تیا نه ورۆپادا پیتقی هه می ده نگیت نه ندامایه. ئانکو ل قیری دیاردبیت کو قیانا خو سه ریئ ژ وه لاته کی نه ورۆپی کو هه فدزه دگه ل سه روه ریا نه ندامه کی وی ب ناستهنگ دکه قیت.

نه ندامبوون د ریکه ستیا نه ته وییت

ژیریا تایرول یا ئیتالی ژمیزوهره بزافه کا خو سه ری یا بهیز هه یه

قانونی وهلاتیت هه یی دپاریزیت. تشتهك ئاشکرایه ژی دروستبوونا وان هه می وهلاتیت ناقهاتی، ئان ب قایلبوون، ئان ژی ب بکارئینانا هیزئی بوویه.

هه که خوژیجودا کرنا ئیکلایی سه رکه فیت ژی و بیته که توار (واقع - defacto) هه مجار ئه و وهلات دی هه فرویشی رییه کا دریزا دابرینی ژ جفاکی ناقنه ته وهی بیت دگه ل بنه جهنه بوونا ئابووری و سیاسی وهک دیقها تی (قه ریژ - نتیجه). پشتی کیمتر ژ هه یقه کی ژ بزافا که ته لونیا بو خو جودا کرن، سه رکیشیت که ته لونی هه فرویشی راهیلانی و زیندانی کرنی هاتن. توریزمی ل که ته لونیا ل کیمبوونیدا. پتر ژ ۲۰۰۰ کومپانیا نفیسینگه هیت خو ییت سه رپشک ژ که ته لونیا فه گوهارتن. ئه فه سه ربوره که بو وان لاییت ئه ورۆپی، ییت قی ری دده نه بهر سینگی خو.

ئیکگر تیدا پیتقی پتیا ده نگیت کوما ته قایی (الجمعیة العامة) و جقاتا ته ناهیی (مجلس الامن) به. چنکی پتیا وهلاتیت دنیا یی نه دگه ل دروستبوونا وهلاتیت نوینه بریا خوژیجودا کرنا ئیکلایی و هه ر پینج وهلاتیت مه زن ژی دشین فیتوی دژ بکارینن له و پشته قانیا پیتقی بو خو سه ری په یداناییت.

سه ربور

نه خسواریت چ وهلاتا لسه ر بهری نه کیشاپنه. کئ بهری ۳۰ سالآ دزانی دی سی وهلاتیت خو سه ر ل بهلقانی په یدابن، ۷ وهلات ژ یوگسلافیا بهری دروستن، چیکو سلافیا که ژ بهری کچووی و ئه لمانیه کا ئیکگر تی بینیت؟

زیده باری قی چهن دی خوژیجودا کرنا ئیکلایی ژ وهلاتا بسانه یی نه سه رکه فیت، چونکی چارچوقی

نەرى نەتەو و دەولەت پېقە دگریداینه؟

كاروان صالح وهیسی*

دبلۆماسی، تیکه لییت نافدهولهتی و نافخویدا وەرارکریه. ژبه رهندی، د دیرۆکیدا، بوچوون و پههه ندیته پرپرنگ لسه ر وی هاتینه دارژتن. لهوا دی بینن، نهتهوه یینی بو گهلهك پیشهات و بوویه ریته سیاسی بوویه بنیاته کی سهرپشکی گهلهك بهرکه تی. ژبه رهندی دیرۆکفان، سیاسه تفتان و زانا چهرخی نۆزدی ب (چهرخی نهتهوه یینی) ددهنه نیاسین. وهکی دهیته زاین پهیفا نهتهوه ژ پهیفا (Natio) یا لاتینی هاتیته وهگرتن، کو رامانا وی نه زمانه کن سادهیه. زارافتی نهتهوه یی نهورۆپی وهکی (تیکه تیها سیاسی)، نه (زارافه کن تیتنیککی)

خو ژ بابه تیته تاری و نافنجی دویرکه یین. بهری چهرخی ههژدی زاینی ئانکو دیتهن د دیرۆکا مروفایه تیته پهیفا نهتهوه د بوویه ر و قهومینیته دیرۆکیدا هاتیته بکارئینان، دگهله هندی ئهفتی پهیفتی رامانا خو یا نوی (ئانکو گهله، ملهته) نه دایه. ل دویمه ییکا چهرخی ههژدی، ئانکو ب دروستی لسه ر ده می شوره شا فه رهنسیدا بوو کو پهیفا نهتهوه هاتیته بکارئینان و رامانا تیکه هتی خو یی دروست وهگرتهیه. هه ر وی ده میدا، د سه دسالی نۆزدیدا، پهیفا نهتهوه پیشه فتهیه و د ناف رافه یفتیته سیاسی،

له ده ستیکن، ژلایه کیفه، هه که تینه دینه بهر په ریته دیرۆکی ژ لای میژووی، سیاسی و جفاکیفه بو قه دیتنا پیناسه کن یان تیکه هه کی لدور شهنگستی نهتهوه یینی دفتن بهری هه میا بهر یخو بدیهین پهیفا نهتهوه (Nation)، کا گه نکی بکارهاتیته و مه خسه دا راگه هاندنی ژی چ بوو. زیده باری هندی، دیتهن دیتنا مه عنایه کا (ئانکو یه کا) دروست بو تیکه هیت نهتهوه و نهتهوه یینی ههروه سا پیناسه کرنا وی د رسته کیدا شوله کن بسناهی نه بیتهن، لهوا ل فیری دی نه چاریین رامانا ته فاهی یا وی ب ده سنیشانکرنا پیکهات و ره گهزی وی بهر چافکه یین داکو

رهوشه نهزری، دیرۆک، کهلتۆر و رهوشه کا نابووری یا هه‌فیشک هه‌یه. ئەه‌ف فاکتەر هه‌می کومه‌که مرۆفا دکهنه (نه‌ته‌وه). ئەه‌ف پیناسه گه‌له‌ک نیزیکی وی پیناسن‌یه یا ل سالاً ۱۹۱۳ی، ستالینی د په‌رتوکا (مارکسیزم و هزرنا نه‌ته‌وه‌یی) دا نغی‌سای، کو تیدا روونگریه "ئهو هه‌فیشکیه ئه‌وا د نافه‌را مرۆفادا، لسه‌ر ده‌می دروستبوونا تیکه‌لیت دیرۆکیدا په‌یدا‌دبن. هه‌روه‌سا لسه‌ر بنیاتن هه‌فیشکی د ئەزمان، کهلتۆر، ئه‌رد، ژيانا نابووری، پیکهاتا هنافی و رهوشه‌نهزریا هه‌فیشک ده‌یته چیکرن".

ئانکو ژ ئەه‌ف ل سه‌ری هاتیه شروقه‌کرن ده‌یته زانین کو پیناسا ستالینی دیارگریه، دا بشین بیژین کومه‌کا مرۆفا (نه‌ته‌وه‌یان ملله‌ت) ه، پیدفیه ده‌می بیافیت ژیانیدا هه‌فیشکی د نافه‌را واندا هه‌بتن، بو به‌حس‌خه‌به‌ری، ئه‌رد، ئەزمان،

ل دویمه‌یه‌کا چه‌رخن نۆزدی، زاراقن نه‌ته‌وه و نه‌ته‌وه‌یینی ب ره‌نگه‌ک‌ن نوی و به‌رچاف هاته‌د ناف دنیا ئیسلامیدا، به‌ری هینگن، بتن دشیین بیژین دیتن دهنده‌ک میناکیت کیمدا روونکرن لسه‌ر نه‌ته‌وه‌یینی ب تیگه‌هی خوئی هه‌فچه‌رخ هاتیتن دان.

ژ ئەه‌ف ل سه‌ری ئافری پیهاتیه‌داندا ئاشکرا دبیتن، کو په‌یفا گه‌ل یا هه‌مبه‌ری په‌یفا ئنگلیزی (people) و (الشعب) یا عه‌ره‌بی ده‌یتن یا ژ په‌یفا (ملله‌ت) (نه‌ته‌وه) جودایه، ئه‌وا هه‌مبه‌ری (Nation) یا ئنگلیزی و (القوم) یا عه‌ره‌بی و (ملت) و هه‌لک (Halk) یا تۆرکی و (ملت) یا فارسی بکاردیتن.

ژ لایه‌کی دیفه، گه‌له‌ک پیناسه بو نه‌ته‌وه‌ی هاتینه‌کرن و پتیا وان دگه‌ل هندئ کۆکن کو نه‌ته‌وه کومه‌کا مرۆفایه‌ل جهه‌کی یی دبیته وه‌لاتن وان یی ده‌یکتی دناکنجینه و ب ئەزمانه‌کی دناخفن،

یه. ئەه‌فه‌ژی تشته‌ک‌ن نوییه و به‌ری مه‌زنه‌ه‌ی‌ت رۆژنافایه. چونکو د رۆژه‌لاتا نافیندا یان رۆنتر بیژین د دنیا ئیسلامیدا، هه‌ر ژ وه‌ختن پیغه‌مبه‌ری ئیسلامن هه‌تا ده‌سه‌ه‌لاتداریا ده‌وله‌تیت جوداییت حوکم ل دنیا ئیسلامی کری، مینا (ئهمه‌وی، عه‌باسی، ئه‌یوبی، سه‌فه‌وی و قاجاری)، یا دیاره‌چو جارن پامانا (الامه)، یا عه‌ره‌بی و (ملله‌ت) یا تۆرکی، فارسی (ملت) و کوردی ئه‌وا پامانا (نه‌ته‌وه) دده‌تن و ب ده‌وله‌تا نه‌ته‌وه‌بیغه نه‌هاتیه گری‌دان.

یا ئاشکرایه و ئەه‌فه تشته‌ک‌ن گه‌له‌ک ساناهیه، چونکی ئەه‌فی تیگه‌هی هه‌تا چه‌رخن هه‌ژدی زاینی هیشتا جه‌ی خو د ناف مه‌یدانا سیاسی، له‌شکری و رهوشه‌نهزریا دنیایدا نه‌کربوو. ژ به‌ر هندئ د بیافن تیگه‌ه‌یت خو‌دا لده‌ف خه‌لک‌ن و ده‌سه‌ه‌لاتداریا نه‌هاتبوو نیاسین.

کهلتور، دیرۆک، ره‌وشه‌نهری... هتد، هه‌گه‌ر ئه‌ف شه‌رته هه‌می د نای وئ کوما مروڤادا نه‌بیته هینگئ ئه‌و کوم ب نایئ (نه‌ته‌وه) ناهیته نیاسین.

ل قیری ب رۆنی دیاردبتن کو ئه‌ف پیناسه هه‌ر ئه‌و پیناسا کلاسیکه، ئه‌و د میژوویدا دوجاری بووی و سه‌ره‌ده‌ریی دگه‌ل نه‌ته‌وه‌یا وه‌ک قه‌واره‌یی ت میژوووی ییت خودان ناسنامه‌یی ت نه‌ته‌وه‌یی ییت ئاشکرا دکه‌تن، لسه‌ر بنیاتی هه‌ف‌شک د ئه‌زمان، کهلتور، دیرۆکیدا ده‌یته چیکرن. هه‌ر ملله‌ته‌کی ئه‌رده‌ک هه‌ی تخویبیت وئ د ئاشکرانه، چونکی ئه‌و نه‌ته‌وه‌یه. له‌ورا وئ حه‌قی چیکرنا کیانه‌کی سیاسی یی خۆسه‌ری خۆ د نای ئه‌ردی خۆدا هه‌یه دا کاروباریت خۆ پئ ریفه‌بین و نه‌که‌فن بن ده‌ستی نه‌ته‌وه‌یی ت ژه‌گه‌زی خۆ جودا. زیده‌باری کو خوداتین فان پیناسه‌یا ته‌که‌زیی لسه‌ر هیممی مالی (مادی)، د هه‌ف‌شکییت د نایه‌را ئه‌ندامییت نه‌ته‌وه‌کیدا کریه، دگه‌ل هندیدا هنده‌ک هزروربیریت دی پویته‌ی ب لای هه‌ست و سۆز و گیانی) د نایه‌را ئه‌ندامییت نه‌ته‌وه‌یادا دکهن. هوسا دیاردبتن کو رۆلی لای که‌لیژانی(مه‌عه‌وه‌ی)، د پیکهاتیت نه‌ته‌وه‌ییدا هیممی سه‌رپشکه .

ژبه‌ر هندئ، لدویف هزروربیریت وان نه‌ته‌وه ژ کومه‌کا مروڤا پیکده‌یتن و ل سه‌ر پارچه‌کا ئه‌ردی یان هه‌ریمه‌کی ب ره‌نگه‌کی خوه‌جه دژین و د چوارچۆفی سیسته‌مه‌کی جفاکی، ئابووری و سیاسی یی دیارکریدا ده‌ه‌ف‌شکن. ئانکو ئه‌و هه‌ف‌شکیه تیکه‌لیه‌کا گیانی دروستدکه‌تن و دبته ئه‌گه‌ری ئیکگرتنا وی نه‌ته‌وه‌ی. دگه‌ل قئ چهندئ ژئ، هنده‌ک نفیسه‌فان و فه‌کۆلینفانیت دی کینجا لایئ که‌لیژانی ب سه‌ر لایئ مالی دتبخن. زیده‌باری هندئ، هژماره‌ک ژ وان ب ئیکجاری رۆلی تیکه‌لییت مالی د په‌یدا‌بوونا (نه‌ته‌وه‌یدا) ره‌تدکه‌ن. بۆ به‌حسئ خه‌به‌ری، د هزروربیریت ئۆتۆ برییدا "نه‌ته‌وه بتنی دیاروکه‌کا خوری گیانی یا روپته".

د عه‌ینی بیافدا (تیریک هوبسبام) د شروڤه‌کرنا خۆدا لسه‌ر شه‌نگست یان تیگه‌هئ نه‌ته‌وه‌ی وه‌سا دچیتن کو "نه‌ته‌وه ب پامانا ده‌وله‌ت یان ده‌سته‌یه‌کا سیاسیه و ده‌ف‌کۆتئ ب هندئ دکه‌تن کو هیمه‌کی بلندی ده‌سه‌هلانا هه‌ف‌شک هه‌یه. ب قئ چهندئ هه‌ریمییت ده‌وله‌تی و خه‌لکی وئ هه‌می ب تیک یه‌که ده‌ینه هژمارتن."

هه‌ژیه ئافریتی ب قئ چهندئ بده‌ین، هه‌که نه‌ته‌وه د

چوارچۆفی ده‌ستودانه‌کی سیاسیدا خودان ده‌سه‌هلانه‌کا بلند و به‌یژیوو، هینگئ دبته ده‌وله‌ت. ل قیری ب ئاشکرای دیاردبیتن کو ئیک ژ نیشانیت دروستبوونا ده‌وله‌تی نه‌ته‌وه‌یه.

ب قئ ره‌نگی دیاردبیتن کو هه‌ردو په‌یف (نه‌ته‌وه و ده‌وله‌ت) پیکفه دگریداينه. چونکی نه‌ته‌وه‌یه هیم و شینستی سه‌رپشکی ئافابوونا هه‌ر ده‌وله‌ته‌کی و پتیا ده‌وله‌تییت ل رۆژه‌لاتی و رۆژنایایی ژلایئ نه‌ته‌وه‌یافه هاتینه ئافاکرن. چنکی وان بزاف کرینه ب ریکا ژیده‌ریت خۆ یین خۆرستی، ئه‌زمانی، دیرۆکی، کهلتوری، ئابووری و ره‌وشه‌نهری بگه‌هنه حه‌قیته خۆ. ئانکو ژ ئه‌فا بووری دیاردبیتن کو کورد ژئ خودان ئه‌زمان، ئه‌رد، دیرۆک و کهلتور، ئابووری و ره‌وشه‌نهریه‌ک هه‌ف‌شکن. لئ هنده‌ک پیکه‌ریت ته‌کنیکی ییت د به‌رژه‌وه‌ندی هنده‌ک ئالییت سیاسیدا، به‌رده‌وام بووینه ئاسته‌نگ د ریکا دروستبوونا ده‌وله‌تا کوردیدا. ژبه‌ر هندئ، بتنی یا فه‌ر ئه‌وه کو سه‌رکیشیت سیاسی ییت وی نه‌ته‌وه‌ی ئیکگرتنه‌کا سیاسی یا نه‌ته‌وه‌یی ئافاکه‌ن دا ب ریکا ئیکگرتنی بشین هیزیت سیاسی ییت وی ملله‌تی بگه‌هینن ئیک و ریکی بدن ملله‌تی خۆ بریارا خۆ یا دویمه‌یه‌کی بدن.

ده‌همه‌ن و ژیده‌ر:

یا کوردیدا (جگه‌رخوین، گوران و قه‌دری جان وه‌ک نموونه)، چاپا تیکئ، ده‌زگه‌هئ سپیژ، (ده‌موک: ۲۰۱۱)، ل ۱۵-۱۹ هاتیه وه رگرتن.

حه‌تا چهنده‌کا گه‌له‌ک باش مفا ژ په‌رتوکا ، په‌رۆین ره‌ئوف هادی دۆسکی، هزرا ئافه‌ته‌وه‌یی و ره‌نگه‌دانان وئ د هۆزانانوی

*سه‌یدایه ل فاکولتیا زانستیت مروڤانیی، پشکا میژووینی، زانینگه‌ها زاخۆ

دیرا زال د قەكۆلینا میژوویی یا ئیکیدا

سامی بنیامین ریکانی

ئەف كەسە نەقسەتبا دا چینیتهفە،
ئەگەر نە دا هەر وەسا مینیتەفە و ئەفە یا جەر باندیوو
گەلەك كەس دبرنە د دیرتەفە و چارەیا وان ب فی رەنگی
دكر و گەلەك كەس چیدبوونەفە.

ئافاكرنا وئی

لدویف گوتنیت كەسانیت بەرئ دبیژن كو بەری
فتوحاتیت ئیسلامئ یا ئافا بوو دەمال كوردستانئ دەست
ب بەلافكرنا دینی ئیسلامئ هاتیه كرن لەشكەرەكئ
مەزن بەرەف فئ دەفەرئ هات و خەلكی باوهری ب
ئیسلامئ ئینا، لئ چەند گوندەكیت ریکانیا تانها ژى هەر
لسەر دینی فەلانیئ ماینە وەكو (هیش، ستپ، مەیدانئ).
دبیژن ئەو لەشكەر ب سەرکیشیا (ئافدەل عومەر) هاتبوو
دەفەرئ و شەرەك ژى پەیدا بوو دناقبەرەرا وان و فەلادا و
چەند شەهیدەك ژى دان و ئەو شەهید ل نافا دیرئ
هاتینە فەشارتن لئ دەما گەهەشتینە ئیزیکی دیرئ وی
سەرکیشی فەرمانا خراپكرنا دیریدا و دەستئ خو دریزكرە
دیرئ ئینا ئیکسەر دەستئ وی رقبوو و پاشی چوو سەر
بانئ دیرئ دوعا ژ خودئ كرن و گووت هندی ئەو عەردئ
ل دەوروروبەرئ دیرئ ئەز نەبینم من كرنە خیر بو
دیرئ پشتی فئ چەندئ ئیکسەر دەستئ وی چیدبیتەفە
و فەرمان دا كو ب هیچ رەنگەكی ناییت ئەف دیرە
بەیتە خرابكرن، لئ ئەم ژ فئ دویشچوونئ نەگەهشتینە چ
فەرپژا، كا ئافدەل عومەر كى بوو؟ دبیئت (عبدالله كورئ
عومەرئ كورئ خەتابی) بیئت، بەلكو ژى كەسەكئ دی
بیئت ژبەر كو هەر ژ كەفندا كوردا ناف بچویك دكرن.
لەوا دگۆتە عبدالله عومەر (ئافدەل عومەر) لئ ئەف
چەندە ژى نە یا باوهر پیکریه دئ هیلین بو كەسیت
نەمازەیی ب میژوو یا كوردستانئ هەى. دا راستیا فی نافی
دیاركەن .

ژیدەر

١ - ل رۆژا ٢٠١٧/٧/١٤ چافینكەفتنه ك
دگەل صبری حسن شیخین خاری ژدایكبووین (١٩٥٠)
٢ - ل رۆژا ٢٠١٨/٣/١١ چافینكەفتنه ك دگەل
خلیل محمد خاری ژدایكبووین ١٩٤٥ .
٣ - شكول ژلاين قدری خاريفه هاتيه كيشان . (١٩٥٠)

ناشكرایه كوردستان وەلاتەكئ كەفناره و ب شوینوارا یئ
ناقداره و پتریا گوندیت وئ پری دیر بووینە و ل وەختئ
فەلانیئ خودئ مەزن پەرسیتیه و پشتی ئیسلام پەیدا بووی
و بووینە بسورمان و هند ژ وان گوندا ژى هیشتا لدویف
دینی فەلانیئ دچن و ماینە لسەر دینیئ خو. ل گوندئ
(خاری) ژى كەفنتین دیر لئ هاتبوو ئافاكرن و هیشتا
كافلئ وئ یئ مای .

خاری ژ لایئ جوگرافیەفە : دكەفیتە ژوربئ رۆژئافایئ
عەشیرەتا ریکانیا لئافبەرەرا گوندیت برجیلا و پیرئافدەلا و
قەسركئ و شیقەرەزا و بتنیئ ژ ئیک بنەمالە پیکهاتیه و
ل سالأ ١٩٧٦ئ رژیما بەعسا هەرقتی ب دارئ كوتەكیئ
فەگوهاستینە شیلادزئ و لئ ئاكنجیكرینە .

جەئ دیرا زال

ئیک ژ بەرکەتیرین دیرت دەفەرەرا ریکانیا نە و دكەفیتە
سەرافا گوندئ خاری سەر ئەردئ خاری و قەسركی، یا
جەئ وئ نەها كەفیتە بەر ژوربئ كوردستانئ. پشتی كو
تخوبیئت ئیراقئ و توركیا هاتینە دانان هژمارەكا گوندیت
ریكانیا و دوسكى ژوریا و ئیروەیا كەفتبوونە بەر دەولەتا
توركیا و جەئ دیرئ ژى ئیک ژ وان جەهان بوویە. دیر لسەر
ئەردەكئ بلند ب بەرا هاتبوو ئافاكرن و كشلئ بانئ وئ
ژى هەر ب بەرا و ب رەنگئ ئاقدئ هاتیه نەانكرن، كو
پتریا ئافاهیتین وی دەمئ كە فن ب وئ هەندەسئ ئافاهی
دەاتنە چینكرن. دیوارئ وئ ئیزیکی (٥٥) یئ بلندە و
دریزاهیا وئ ئیزیکی (١٠٥) نە و فرەهیا وئ ئیزیکی (٦٥) نە،
و گەپرا دیوارئ ژى (١٢) پینیا یا فرەهە و جەئ قەشەى
یئ لئ دیارە و ب رەنگئ دەرەجكا لئ وەكو مینبەرئ
هاتیه چینكرن. بەرئ مینبەرئ یئ ل رۆژ ئافای و ژ سئ
ژورا پیکهاتبوو لئ هۆل ژ بیئت دیر مەزنتربوو. دەرگەهئ
دیرئ دكەفیتە رۆژهلاتی و نەها نیشا كافلئ وئ یئ مای
و هیشتا یئ دیارە. دبیژن ئەو كەسیت هەوا ب سەری
دكەفت دبرنە د دیرتەفە و دا تشتەكى د ریکا خودئ و
(جەرگیس پینغەمبەر) دا ب خیر دەن و زنجیرەكا ئاسنی تیفە
هەلاویستی بوو دا وئ زنجیرئ كەنە ستویئ وی، هەكە

رادیویا کوردی یا رهوانی ب ملیونان کورد هشیار کرن

تهیموری خلیل

رادیۆ دهنگی کوردین ئهرمه نیستانن باش بکشاندا، دهاته وی مانهیی، کو ئه و رادیۆیه که باشه. و هیچ جاران نه و پیل نه دگوهستن.“

رادیۆیا رهوانی بهری ههر تشتی ب ستراتین خواهفا نافداره. دهنگن شهرویی برۆ، ئه فویسی ئه سه، بیمالی که کو، سوسیکا سمو، به لگا قادۆ، مه مویسی سلۆ، ره شیدی باسو، نارامی تیگران، شقانی په روار، زادینا شه کر، مه من خودۆ، ناسلیکا قادر، فاتما ئسا، مه همه دی مووسا، ئه گیتی تیچر، شه بابی ئه گیت، باتالیکتی شیرن، سازبه ند شاملی به کو، خه لیلی ئه فدلله، ئه گیتی جمۆ

به ربچاف دکه تن.

ژ بو خوهنده شان بزانبن کا مله تی کورد ب چ هه به جانن و هه واسی گوهددا رادیۆیا رهوانی، ئه زی چه ند فکرین سه روکی ئینستیتوویا کوردیا پارسی که ندال نه زان بینم، کو ئه وی ل رهوانی، ژ سه روکی رادیۆیی خه لیلی چاچان را گو تبوو. بریز که ندال گو تیه:

“ل کوردستانا باکور که سین کو دخوهستن ژ خواه را رادیۆ بکریانا، ههر ته نی ژ بو خاتری دهنگی رهوانی دکرین و وان ده مان دهاته نه دکانان، ده ما رادیۆیا رهوانی ده ست ب وه شاتین خواه دکر. ئه گه ره وه

د ده م و ده ورانین کو تیله فزیوتین کوردی ل جیهانی تونه بوون، رادیۆیین کوردی زی پر کیمبوون، دهنگی رادیۆیا رهوانا ئهرمه نیستانن د کارئ هشیارکنا گه لی کورددا ل ته فایا کوردستانن و جیهانی روله که پر مه زن لیست. خورتبوونا وی رادیۆیی ب وی به کیشه گری دای بوو، کو ئه و یا ده وله تی بوو، ب بریارا موسکوفایی هاتبوو فه کرن. شانسی کوردان باش بوو، کو موسکوفایی نافبه ندا پیشکه تنا چاند و ئه ده بیاتا کوردی ئهرمه نیستان هه لبرارت، ژ بهر کو کوردین وی کوماری د هیلا زمانی کوردی، وه لاتپاریزی، زانه بوونا فقه

ARAM DİKRAN
DELALA MIN

RADYOYA ERİWANÉ

بستریم، گوهدار وی بیژن کورپی کهری نکاره بستری؛ ئەز باش بستریم، ملهت وی بیژه ئەف کورپی کهری چ خواهه دستری. لئ داوی باش بوو، وی دانه قانه کرنن، هات و سترا.

ههر سترا نهك خواهه دیروكه كئیه. ئەز مینا كه كه سترا نهكئ بینم

بهری ۴۰ سالان دو هه فالین من ل رهوانن، پایته ختنی ئەرمه نیستانن سترا نهك چیکرن سهر بارزانیی مهن.

ناقی سترا نی "میری میرخاس" بوو. یه کی گوتن چیکرن، یه کی ژی موزیکا وی. ئەو دانه نارامی تیگران، کو ژ بو رادیویا رهوانن بستری.

نارام گوت ئەز ناستریم، ژ بهر کو وان ده مان ل ئەرمه نیستانن دما و دترسیا، کو ئەرمه نی وی ژی را بیژن تو ئەرمه نی، لئ په سنن سهرۆکن

کوردان ددی. هه فالان ئەو سترا ن دانه من، کو ئەز بستریم. من گوت ئەز بستریم. لئ سهرۆکن رادیوی

خه لیلی چاچان باقی من بوو و گۆته هه فالان: - ئەز و خانما خواهه ل رادیوی کار دکن، نابه کو کورپی من

تئ رهوانن، وی دکنه ئۆده یه کی، ریژیستور و ئۆپیراتور ل دۆری دچن- تین و دیژن ده ست پئ بکه بستری. ده نگبیژن مه ژی خواهه شاش دکرن، خودان ل سهر وان را داقت، هه تا سترا نین وی قهید دکرن، روژ و هه فتی دهر باز دبوون.

مینا كه كه دن: شه روپی برو ل پایته ختن گورجستانن - بازارنی تبیلیسیی دما و نه دخواهه ست بهاتا

رهوانن بونا دهنگی وی قهید بکن. خه لیلی چاچان سهر هه فت روژان ب تابه تی ژ بو دهنگی شه رو قهید

بکه، ژ جیی کار ده ستور خواهه ست، چوو تبیلیسیی، سازبه ندین کورد پهیدا کرن، ستودیویا رادیویا

تبیلیسیی کرئ کر، هه موو سترا نین شه رو قهید کر و نانن. زهحه تی ئەوقاس پر بوون، کو

هه تا هه نهك ژی ژی دهر دکه تن. ده نگبیژه کی پر ناقدار هه بوو، نه دهاته رادیوی بونا دهنگی وی

بئ قهید کرن. سه به بئ نه هاتنا وی ژی ئەف بوو: "ههیران، ئەز خراب

و گه له کین دن ب ده مان سالان شاپوون و به خته واری کر نه ههر ماله که کوردان.

ئەف کار ب سايا سه ری ناقلمه ندييا سه روکن رادیوی و خه باتکارین وی پیکهاتییه. ته خمین بکن، کو

ده نگبیژن کوردان نه پروفه سیونال بوون، سازبه ند ژی ناماتور بوون، لئ وهك دیژن، داينا خواهه دی د

سهر وان دا زیده دبوو و ئەو دبوونه پروفه سیونالین راسته قین. زهحه تیا قهید کرنا سترا نان ئەو بوو، کو

ده نگبیژ ژ گونده کی بوو، سازبه ند، ئانگۆ ده فچی، زرنه چی و یین دن ژ گوندین دن بوون. گه ره کی ژ بو

قهید کرنا ههر کلامه کی وانا به ره فی سهر هه فبکن، بینه رهوانن. چهنه روژان ب هه فپرا جیربانندان بکن،

هه تا سترا نهكئ قهید بکن. و ب فی ئاواهی، ۱۷۰۰ سترا ن هاتنه قهید کرن. ب فکرن، کو ده نگبیژه ك ل سه ری

چییه، خواهه دستری، وی تینه رهوانن بونا ل ستوودیوی دهنگی وی قهید بکن. ده نگبیژ ژ جارا پيشنه

بستری، ژ بهر کو وی بیژن تهو و خاما خوه کار دکن، نه بهسه، کوړی خوه ژی تینن. هه فال چوون بال سهرۆکی رادیویا نهرمه نیستانئ سهر باقی من شکیات کرن، کو چما ناهیله نهز بستریم. سهرۆک ژ باقی من را گوت، کو سووچی تیموور نینه، کو کوړی تهیه. و من نهو کلام ستر. رادیویا رهوانئ د بن کونترولا مۆسکفایئ دا بوو و ژ ور دهاته بریقابرن. جارنا ژ باقی من را تیلیفون دکر، دگوتن: - کلاما سهر بارزانی مهه کی نه دن. پاشی تیلیفون دکر، دگوتن، کو وی کلامی ههر رو بدن. مه ژ ور ته خمین دکر، کو تیکه لیئن سو فیه تی ب ئیراقی را هه ی باش دبن، هه ی خراب دبن. هندک کهس زانن، کو سترانئ شقانی پهروار چارا پیشن ب رادیویا رهوانئ هاتنه بهلافکر. کو کومپوزیتوری سو فیه تی ب ناف و دهنگا. چخیکفادزی گوتیه: “دهنگی سترانیبیژی کورد مه موی سلو تام ژ بو ئویراییه”.

قه درئ سترانیبیژی (ههروها پاراستنا فولکلورا کوردی ب نه فای) بال کوردین نهرمه نیستانئ و گورجستانئ پر بلند بوو. ژ بومیناک، پروفیسوری مهزن شه کرویی خودو د داوه تان دا دهستی خوه ددا بهر په لا گوهی خوه و دسترا، دوکتور تاهاری نه مه ر بلوورفانی مه یی هه ری نافدار بوو. نهازی سهر دیرۆکا بنگه هدانینا وی رادیوی بیژن ژ دهستی کی هه تا ئیرو:

رادیویا کوردی یا رهوانئ ۱۶ ئی سباتی سال ۱۹۵۵ ان وهک تهست فه بوو. وی ده می جاسم جلیل ریقه بری رادیویا کوردی بوو، نه زنیفا رهشید ژی بیژر بوو. دهه فیتیبه کیدا چار روژهک بوون، نهو ژی ب ۱۵ دهه قیان. پشتی دو سالان، سال ۱۹۵۷ ان بریارکن

وی رادیوی بیژن ژ تهستی ده رخن و بکنه رادیویا دهوله تی. کومیسوئا تایبه تیا ژ ۱۲ زانه یین کوردان و نهرمه نیان، نوونه ری رادیویا مۆسکفایئ ده ما کاری جاسم جلیل د نافا دو سالان دا کریه نهیرن، دیتن کو هه ما بیژر هیچ سترانهک نه دایه قهید کرنئ، سهره ده ری ل کاری خوه ناکه، دهنگی بیژن کو هاتنه سترانان بیژن، قه بوول نه کریه. ب یه کدهنگی بریار دکن وی ژ کار ده رخن و خه لیلی چاچان موورادو ف بکنه سهرۆکی رادیوی بیژن. ده ما خه لیلی چاچان بوو سهرۆک، هیفی ژ کومیسوئی کر، کو جاسم جلیل د رادیوی بیژن دا مینه، نانگو بهر دهستی وی کار بکه، بونا بی کار نه مینه. وسا ژ بوو، خه لیل به شاسترانان دا وی. خه لیلی چاچان بوو سهرۆک و هه تا سال ۱۹۸۱ ئی وهک سهرۆک ما (۲۴ سالان) و جاسم جلیل ژی بهر دهستی سهرۆکی رادیوی بیژن ۶ سالان کار کر. نانگو جاسم جلیل دو سالان (نانگو ۲۴ مه هان) بوویه سهرۆکی رادیویا تهستی، نانگو رادیویا نه ره سمی، لی خه لیلی چاچان ۲۴ سالان سهرۆک بوو و ده ما رادیوی بیژن هه ر رو بوو و ۹۰ دهه قه بوو.

نه زی سو ره که وی رادیوی بیژن دیار بکم. ده ما موسته فا بارزانی سهرۆکی هه موو کوردان یی هه موو ده مان، سال ۱۹۵۷ ان ژ مۆسکفایئ هاته نهرمه نیستانئ و بوو میقانی رادیویا کوردی، ژ سهرۆکی وی خه لیلی چاچان را گوت: “رولا رادیویا کوردی یا بیژنقانی د کاری هشیار کرنا گه لی کوردستانئ دا پره. نه م چ نالیکاری دکارن بدنه وه؟” خه لیلی چاچان نامه که نقیسی، دا بارزانی مه زن، کو بده سهرۆکی سو فیه ت نیکیتا

خرووشچو ف و ژی هیفی بکه وه ختن رادیوی بیژن زیده بکن.

پشتی ۳ مه هان وه ختن رادیوی بیژن ب دو چاران فا زیده بوو.

دهوله مه ندیه که رادیویا رهوانئ ههروها پیس-شانوین وی نه ژی. یین وهک “نه له نه ویرهک”، “خه جی و سیابه ند”، “مه می و زینئ”، “بی قه له ن”، “هسره ت”، “مه رف گه ره کی پیسه کی بزانه”، “گیکور”، “مه می و نهیسی”، “زه میلفرؤش” و یین دن. بدنه بهر چافان، کو نهو پیس پشتی کار دهاتنه ناماده کرنئ. قیقه تی وان پیسان ههروها نهو ژی، کو سهرۆکی رادیویا نهرمه نیستانئ م. ئایقازیان روژه کی ها گوت: “پیسا نقیسکاری نهرمه نیان هراچا کؤچاریا ب ناقی “هزره ت” نهرمه نیان ژی چی کریه، کوردان ژی. لییا کوردان ژیا نهرمه نیان باشر ده ره که تیه، نهو ژی وی ده می کافا هه موو ئارتیستین نهرمه نیان پروفه سیوانن، لی یین کوردان نه پروفیسیوانن.

نه ف هه موو کار ب سایا سهری سهرۆکی رادیوی بیژن خه لیلی چاچان موورادو ف، جیگری وی قاچاخئ مراد، سهروری پاری فیریکی ئوسف، شکوی هه سه ن، مرازی نه ف دؤ، مکایلی رهشید، سیما سه مه ند، نه مه ریک سهر دار، که ره می سه یاد، نه زنیفا رهشید، سیقازا نه ف دؤ، باریی مه هموود، هاموی رزگو، وه زیری نه شو و یین مایین بیکها تیه. به ختن من لی خست من ژی ژ سال ۱۹۸۱ ئی هه تا سال ۱۹۸۴ ان د وی رادیوی بیژن دا وهک یه ک ژ بهر پرسیاران کار کر.

نه ا نه م بنه یرن کو رو ناکیری کورد ده ره هه قا کاری رادیویا کوردیا رهوانئ و سهرۆکی وی خه لیلی چاچان دا چ دیژن:

د هه ژمارا “نووده م” ټيټا ٣١، رووپه لى ١٧٥ دا ماموستا ناسكرى، سترانيو كلاما “وهلاتى مه كوردستانه” ناسليكا قادر وا دنقيسه: “خزمه تا خه ليلى چاچان د راديويا كوردى يا ييريفانى دا گه له كى مه زنه. ده ما سه روكتا خه ليلى چاچان به شا موزيكا كوردى گه له كى ده وله مند بوو. پشتى خه ليلى چاچان نه ز دكارم بيژم كو هيچ تشتهك نه هاته كرنى، هه ر تشته هاته راوه ستاندى. برا هه فالين دن، كو كه دا وان د فى كارى دا هه يه من بباخسين، لى هم گه ره كى راستين بيژن و چ د راديويا ييريفانى دا هاته چيكرنى، وى جواميرى كر. نانگو بهرى خه ليلى زى، پشتى وى زى كار نه هاتيه كرن. لى هه لبه ستفانى هيژا، دوكتور نه سكرى بويك د گوټارا خه يال وو. خه لكه دوڼدورما. جوم (٢٤٠٠٦٠٠٥) يا ب سه رنقيسارا “پارا ناخافتنين كوردى يا راديويا ييريفانى” دا دنقيسه: “سالا ١٩٥٧ ئان وهك بهرپرسيارى به شى خه ليل مورادوڤ هاته كفشكرن و بيست چار سالا سه روكتا ل پارى كر. نه فده كى خيرخوه ز، خه ريدوست و زانه بوو. گه ره كى ب هه قى بى گوټن كو كارى بنگه مين د ده ما وى ره وشه نيري وه لاتپاريزى هيژا دا هاته كرن. وه دى ناخافتنين روژانه زيده دبوون. ده نكخانا راديويا ب كلام و ناوازين كوردى ده اته داگرتن. خه ليلى چاچان مورادوڤ نقيسكار بوو. نه ف پرتوكين وى يين نه ده بى و زارگوټنى هاتنه وه شاندى: موريى نه نى، دو ده ستان، قسين جمه تى و كلاميد كوردا.”

هم بنه يرن كا ده ره هقا كارى خه ليلى چاچان دا د هه ژمارا روژنامه يا “ريا

ته زه” يا سالا ١٩٨١ ى دا (هه ژمار ٣٤١٤، ١٨ ى چريا پيشن) ب نيمزه يا خه باتكارين روژنامه يا “ريا ته زه” ل سه ر مرنا خه ليلى چاچان چ هاتيه نقيسارى: “هه ما بيژه هه موو سترانين كوردى (ژ ١٤٠٠ ى زيده تر) كو نها ل ده نكخانه يا راديويا نه رمه نيستانى دا تينه پاراستن، ب سايا سه رى خه ليلى چاچان هاتنه ده نكغنيساندى (قه يدكرنى). نه فا ده وله مند تيا مله تى مه يا پر ب قيمه ته. و ژ وان سترانان هه ر يهك هه يكه له كى هه رى باشه بوئا بيرانينا ره همه تى خه ليلى چاچان. لى چ مخابن، كو هنهك كه س هه ولدن فى كارى بيژه مپا بچووك بخن، ئان زى ب نافى نه فه ريڼ مالبه تا خوه فا گريدن. هم گه ره كى نه هيلن ده ره و بكه فنه نافا ديروكى، روژنامه يان، مالپه ران و پرتوكان!

د هه ژمارا كوټارا “نووبهار” يا ١٢٢١٢٢٢ دا (زفستانا سالا ٢٠١٣) گوټارا سالى كه فربرى چاپ بوويه و ل و ر تى گوټن: “جه ميلا جه ليل ته فى ره حمه تى بافى خوه جاسمى جه ليل ١٧٠٠ ستران، كلام و ناوازين كوردى به ره هف كريبه.” يا هه ره نه جيب نه وه، كو سالى كه فربرى رند زانه، كو نه وسانه، ژ بهر كو جه ميله زى، بافى وى زى چه ند سالان ته نى ل راديويا ره وانى ل بهر ده ستى خه ليلى چاچان كاركرنه (وهك كورد ديژن، وه ل وى كاركرنى) و بريارا ده نكغنيسار، قه يدكرنا كلامان، هليژارتن ده نكبيژ و سازه ندان هه ر ته نى د ده ست سه روكتا بوويه و تو نه له قى جه ميلى و بافى وى ب وان كارانفا تونه بوويه، نانگو تو كه دا وان د به ره هفكرنا وان سترانان دا تونه، تو ستران زى به ره هف نه كرنه.

نه فه ريڼ مالبه تا جاسمى جه ليل گوټارين ها گه لهك نقيسینه و چاپ كرنه، لى راستى تام تشتهك دنه. نه ز هيژيدارم، كو كوټارا “نووبهار” زى فى شاشيا خوه راست بكه.

ميناكه كه دن: روژنامه فان مه همه ت ناكناش ژ بو تيليفيزيون مه د-تف وه خته كى ب كاراپيتى خاچو را هه فبه يقين كربوو. كاراپيت د وى ريپورتاژى دا ب زار-زمانى خوه ژ م. ناكناش را ديژه، كو نه و سالا ١٩٥٦ ان هاتيه راديويا ره وانى سترانان بيژه، جاسمى جه ليل زى را گوټيه: - هم نكارن سترانين ته قه يدكن، ژ بهر كو تو د سترانين خوه دا به هسا شخ، ناخا و به گان، كوشتن و حه يفهلدانى دكى (نه فا نيزبانه و هه ر كه س دكاره وى ريپورتاژا م. ناكناش بينه و گوهدار بكه). كاراپيت فه دگه ره مالا خوه و پشتى ساله كى سه روكتى راديويا خه ليلى چاچان به هس ژ كاراپيتى خاچو را دشينه، نه و چاره كه دن تينه راديويا و هه موو سترانين وى قه يد دكه.

نانگو، ديروكا راديويا د راستين دا ژ سالا ١٩٥٧ ان ده ستيډ ببه، ده ما خه ليلى چاچان بوو سه روكت و هه موو مقام، ستران و بييسين راديويا د ده ما وى دا هاتنه قه يدكرن. پشتى هلوه شينا يه كيتيا سوټيه ت وه ختى راديويا ژ ٩٠ ده قه يى داكه ته ٣٠ ده قه يان، ساته لتا نه زمانى زى نه مايه، كو كوردين كوردستانى گوهدنه وى راديويا. مالا كه ره مى سه ياد، قيزا وى و كورى وى تيتالى كه ره م نافا، كو نه فا ده مه كه دريژه وى راديويا ب ناوايه كى سه ركه تى بريټادبن، ناهيلن نه و بى گرتنى.

سەرپۆری میری مەزن، پەند وەرگرتن ژ رێقەبرن و کاری وی یی سیاسی

سەلوا محەمەد گوھەرزی

پشکا سییی

سیاسەتا ناڤخۆیی یا میری مەزن ۱۸۴۸-۱۸۵۰

١٨٤٧ی ل خوراسانی رابووی و شیای
هەیامی (٥) سالاً ژ بن دەسەهلاداریا
دەولەتی ب دەرکەفیت.هەرەسا
پەیدابوونا بزافا بابی ل ئیرانی.
پەیدابوونا بزافا بابی ل ئیرانی کو
پیتیریا وان ل ژیر باندورا تیۆریا "المهدی
المنتظر" (نانکو مەهدیی چافەر پیکری)

نەخۆشبوو، حەتا گەلەک ئالیا ئەف
رەوشە نە بتنی بۆ خۆ کرە کەیس،
بەلکو ژ ئەگەرئ فنی چەندی بهیتر
لێهاتن و دێقەلانک و مریدی و ان
زێدەتر لێهاتن و شیان هەندەک دەقەرا
ل ئیرانی بیخە بن دەستی، وەکی
بزافا "حسن خان سالار" ئەوا ل سالاً

بی خەش میری مەزن ل دەسپیکا
دەسەهلاداریا خۆ پیکولکریه
وان بزاقیت ل ناڤخۆیا ئیرانی
سەرەلداين نەهیلیت و رەوشا
ناڤخۆیی تەناکەت، نەخاسمە پستی
بەلاڤبوونا دەنگوباسی مرنا "مەحەمەد
شاه"ی رەوشا وەلاتی گەلەک ئالوز و

هاتنه د نافي ښي بزافيدا، ل ده سپيكي دهسه لاداريا شاهي، شاهي دژاتيا وان نه كړ، نه خاسمه ل سالا (۱۸۴۵-۱۸۴۸)، بهلكو بنتي هزر و بيري وان ب ريكا وان چافيكه فتن و كومبونيت زاناييت ديني كرين ره تكرن.

بهلي پشتي نه مير كه بيري دهسه لاد و هرگرتي ديت نه و كه سیت ب ښي بزافي رابووين سيخوري ب بوليو خانيت بياني ييت ل ئيراني دكهن، وهكي بریتانیا كو تيك ژ مهزنترين پالده ريت ښي بزافي بوو، ژ بهر هندي نه مير كه بيري ديت فوره ښي بزافي بنبركه ت و نه هيليت شاكيت خو ل هه مي ده فوري ئيراني به لافكه ت.

نه ف بزافه پتر ناشكرابوو ده مي خه به ري مرنا مه حمه د شاهي ل سالا ۱۸۴۸ ي به لاف بووي، هوسا نه مير كه بير نه چار بوو فه رمانا كوشتنا رزا شيرازيلي و هندهك زاناييت ديني ييت شيحه و هرگريت ل روژا ۱۰ كانوينا دووي ل سالا ۱۸۵۰ يي ل باژيري ته بريزي به رامبه ر نافاهي حكومه تي هاتن گوله بارنكرن. به لي پشتي كوشتنا وي هندهك شوهرش و خو نيشادان ل هندهك باژيري ئيراني ژلايي ناليگري ت بابيشه هاتنه كرن، به لي ژ لايي نه مير كه بيريشه هاتنه شكاندن و ب هزارا كه سیت بابي د هه يامي دو سالا هاتنه كوشتن و ئيشاندن.

پشتي نه مير كه بير شياي ده ست دانپته سه ر فان بزاف و شوهر شيت نافخويي ل ئيراني، هزر دهندى دا كر كو وه لاتى خو ژ قابلي پاشقه ماي و تارستانيدا به ره ف پيشكه فتنى و پيشقه برنى به ت، لهوا ل نيشا ئيكي ژ چه رخي نوزدي ب ره نكه كي راسته راست ده ست ب پروگرامي خو

ي قه نجرني كړيه.

قه نجرنا سياسي

پينگاښا ئيكي يا نه مير كه بيري د ښي بيافي دا هافيتي، رابوو هندهك جاسويس دانان، دا دهسه لات لسهر هه مي ده فوري جو دا ييت ئيراني ناگه داربييت. ههروه سا جاسويس لسهر قونسول خانيت بياني ژي د نافي وهلاتي دا، نه خاسمه روسيا و بریتانیا، دانان، دا ژ نيزيكه ناگه هداري هه ر قه ومينه ك و ده نگو باسه كن وان هه ييت بيت و هندهك كه سیت دلسوژ و خودان باوره كه موكم ب ښي شولي ته كلي فكرن.

لسهر ښي كيراري كلنيل شاييل (K.Shail) باليوژي بریتاني ل ته هرائي، دپه ييكه كا خودا بو وه زيري ده رقيه بریتاني دياردكه ت و ديژي ت "نه مير كه بيري نه به س سيخور د نافي مالا خودا و لسهر هه مي وهلاتي وهكي زنجيره يه كي دانينه، بهلكو د وي باوره ييدا مه سيخور د نافي مالا من ژيدا دانينه بيي كو نه ز بينم".

ههروه سا ژ ناليه كي ديقه پيخه مه ت پاراستنا گياني نه ته وه يي و ته ناكرنا ره وشا نافخويي و زانينا گه فال لسهر دهسه لاتي پويته يه ك مه زن دا يه ده سگه مي خه به دراري، دا ب ره نكه كي باش ناگه هداري ره وشا ويلايه تا و كاروباريت به رپرسي ت ئيداري و له شكه ري بيت و ل بهر كوته كي و وه رگرتنا به رتيلا فه بري ت. ژلايه كي ديقه چافديريه كا دژوار دانايه سه ر وان وه زير و به رپرسي ت حكومه تي، نه وي ت ل ئيراني تيكه لي دگه ل نينه ر و سياسه تفانيت بياني هه ين، ئيكسه ر فه رماندا هه مي به رپرسي ت حكومه تي ده ست ژ

تيكه لييت خو دگه ل كه سیت بياني به رده ن، ژبلي وه زاره تا ده رقه چونكي شولي وي نه وه، پشتي مرنا "حاجي ميرزا مه سعود كرمودي" كو وه زيري ده رقه بوو، نه مير كه بيري كاروباريت وه زاره تي ب ستو خو فقه گرتن" ميرزا مه حمه د علي خان شيرازي " كو به ري هنگي قونسول ئيراني بوو ل پاريسي، بو پوستي جه گري وي بو وه زاره تي هه لزارت.

مرادا نه مير كه بيري ژ ښي چهندي نه و بوو تيكه لييت ئيراني دگه ل بياني كيمكه ت و پاشي بنبركه ت. چونكي دديت بریتانیا و روسيا سه خه راتي به رژه وه نديت خو ييت نه مازه و دوي ري به رژه وه نديت ملله تي دخه بتن، و نه فقه مه زنترين تاوانه دراستا ملله تي ويدا ده يته كرن، لهوا پيكلويت سه روه ركرنا كارمه نديت حكومه تي كرن و هه ر كه سي دژي ښي فه رمانتي با و بو بياني شولكربا ب دژواري ده اته زه وان دن و چ پي هيلان بو نه بوون.

هه ر د ښي بيافي دا نه مير كه بير ل هه مبه ري زاناييت ديني رابوويه كو به رده وام هه ست ب ترسا وان كړيه، ژ بهر ماي تيكرنا وان د كاروباريت سياسيدا و دكه فنه په ريس بوون و جفا تا زاناييت ديني كوته كيه كا مه زن ل جفاكي دكر، چونكي دبوونه ريگري ت حاكم و كاربه دستا و نه ده يلا فه ركاريت خو درست بكن، لهوا ب هه مي شيانيت خو ييكلوكر ده سه له لاتا وان كيمكه ت. چونكي ديت ده ستی ده وله تيت بياني دگه ل فان زاناي هه يه و گه لهك جارا ژبو تيكدانا ره وشا نافخويي پالده دن، وهروه سا ده ينه پالده دن ل دژي ده سه له لاتا نه مير كه بيري راوه ستن، چونكي به رژه وه نديت هه رده لا ژ بهر فان

ره‌نگه قه‌نجکرنا هاتنه لیدان.

قه‌نجکرنا ریڤه‌به‌ری

به‌ری هاتنا ئەمیر که‌بیری تیڤکه‌لیه‌ک وئالۆزه‌یه‌کا به‌رچاڤ هه‌بو ل ده‌زگه‌هیت ریڤه‌به‌رییت حکومه‌تا قاچاری هه‌بوو و ئەڤه ببوو ئەگه‌ری گه‌نیبوونه‌کا زی‌ده، له‌وا ئەمیر که‌بیر رابوو ده‌سگه‌هیت ده‌وله‌تی ژیکجودا‌کرن و لدویڤ شیانیت که‌سی په‌یسکیت ژیکجودا دانان و دیارکرنا مه‌هیانه بو فه‌رمانه‌را لدویڤ شه‌هره‌زایی و ژیهاتنا وی هاتنه دانان و چاڤدیره‌کا دژوار داناسه‌ر ڤان ده‌سگه‌ه و ریڤه‌به‌ریا و دژی که‌سیت خه‌مسار د شولێ خو‌دا رابوو‌یه.

هه‌روه‌سا رابوو‌یه ئەو ناسناڤیت ریڤه‌به‌ریی (القاب الاداریه)، ئەویت خانه‌دانا و سکیرتیرا ل ده‌می په‌یی‌ک هنارتی بکاردینان نه‌هیلاینه، بو‌ خو‌بخو‌ ژێ به‌س په‌یڤا (جه‌ناب) هیلا، زی‌ده‌باری نه‌هیلانا وه‌رگرتنا داها‌تییت ب زوری و به‌رتیلا و ریگریا فروتتا ناسناڤیت ریڤه‌به‌ریی.

هه‌روه‌سا ئەمیر که‌بیر دژی وان توره‌ڤانیت (الادباء) بناڤی هوزانی یان چیرۆکی پاره‌کی تیڤکار مه‌زن وه‌ردگرت رابوو، و ئەڤ که‌سه وه‌کی به‌رتیلخور و گه‌نیکه‌ریت جڤاکی هژمارتن، له‌وا ژێ گه‌له‌ک ژ ڤان هوزانڤانا بی شول هیلاینه مه‌هیانا وان ژێ بریه، وه‌کی (نپاری) کو ل ته‌هرانی هوزانڤانه‌کی بناڤ و ده‌نگ بوو، لی پستی بی شول هیلای رابوو‌یه هوزانه‌ک ئەمیر که‌بیری ڤه‌هانیدی و تیدا گه‌له‌ک په‌سنا وی بیاشی کریه داکو جاره‌کا دی بزڤرینینه‌ڤه‌ سه‌ر شول وی لی یا بی مفا بوو، به‌روڤاژی زڤراندنی ئەمیر که‌بیری ئەو ب که‌سه‌کی دوروی

و سیاسیدا نه‌که‌ن.

دیسان ب ئافاکرنا پوسته‌خانا ل سالا ۱۸۴۸ رابوو‌یه، نه‌خاسمه‌ ل باژیری مه‌شه‌ده‌ی کو خالا تیڤکه‌گریدانیه‌ی ل ئیرانی "شفیع خان چاپارچی" لسه‌ر کریه سه‌روک و بریاردا وان والیا لسه‌ر ریڤا پوسته‌خانا دانیت و مروڤیت زیه‌ک و خودان شیان فی شولی بکه‌ن دا پتر خزمه‌تا حکومه‌تا قاچاری بکه‌ن.

هه‌ر ژبه‌ر فی ئارمانجی ئەمیر که‌بیری بریاردا ل سه‌ر هه‌ر ریڤه‌کن بنگه‌هه‌کی بو بیهنڤه‌دانا که‌سیت فی شولی دکه‌ن دانیت هه‌می بیته‌قییت وان هه‌روه‌سا دگه‌ل

سه‌خه‌تکر.

ئەمیر که‌بیر رابوو‌یه ب به‌یزکرنا دادگه‌هیت جڤاکی و لیوازکرنا دادگه‌هیت شه‌رعی، ئانکو دادگه‌هیت زاناییت دینی، پیکولکریه هنده‌ک زانایا بینیه‌ دگه‌ل خو و هنده‌کیت دیتر ژێ ژبه‌ر وه‌رگرتنا به‌رتیلا ژ حکومه‌تا روسی ژ شولیت وان دیرئخستن، وه‌کی (حاجی میرزا باقر، میرزا علی ئەصفر و میرزا ئەبو قاسمی کوڤی وی) کو ئەڤه سی زاناییت دینی ییت مه‌زن بوون ل باژیری ته‌بریزی و ئەڤه سه‌خمه‌راتی چاڤترساندنێ کر، دا چ زاناییت دی ده‌ستیوه‌ردانی د کاروباریت ریڤه‌به‌ری

ههسپیت وان بو مسوگه رکن و د ساله کیدا سیسته مه کئی پهیت هاته ئافا کرن.

قه نجریت مالی و ئابووری

ئهمیر کهبیری پوینته یه کئی زیده دایه لایئ ئابووری و هوسا هزرگریه کو وهرار کرنا ئابووریا دهوله تی دئی بیته هه لگرتی ستوینا هیزا سیاسی و جفاکی و رهوشه نهزریا ملله تی. ئابووری ئیرانی ژبه ر لئوازیبا شاهیت قاجاری بیت بهرئی تیکچوو چنکی پیتریا وان که تبوونه بن باندور و چاقدیریا ئیکسه را بیانیا، نه خاسمه نه و سۆزبه ندیت لسه ده می "مه حمه د شاه" ی هاتینه گریدان وهلات گه له ک لئواز و ژارکربوو. له وما ده می ئهمیر کهبیری ده سه لات وهرگرتی هه می شیانیت خو مه زاخت پیخه مه ت قورتلکرنا ئیرانی ژبن کۆنترولا فی هیزا ب ترس و کوژه ک، له ورا هه ر زوی ده ست ب قه نجریت ئابووری کر.

ئهمیر کهبیری پینگا فا ئیکن د فی بیافیدا هافیتی، نه و بوو لیژنه ک ب سه روکیا "میرزا یوسف اشتیانی" (مستوفی الملک) چیکر، دا سه ر ومالی وهلاتی ریکبیت و لئوازیبا دنافا داها تی و مه زاختیندا پهیدا دبیتن دیارکته ت و بو جارا ئیکن بو نه هیلانا لئوازیبا د ناف خزینت ئیرانیدا بودجه ل وهلاتی دانا.

ل سه ر خاترا ئارمانجا ل سه ری هاتی ئهمیر کهبیری بریاردا موچه بیت ده سپیکن بهینه کیمکر و ژ خو قیراهات و پاشی موچن مالباتیت ده سه لاتدار د ناف کوچکن دا حه تا گه هشته دایکا شاهی "مه دیا علیا" کو دبیته خه سیا وی کیمکر.

موچن خودان لوکیت مه زن ۲۰۰۰

هزار تومه نا کیمکر، ههروه سا موچن ده سه لاتداریت ویلایه تا کیمکر. نه مازه بیت میریت خیرانا قاچاریا کو موچه یه کئی گه له ک بلند وهردگرت و چ شول نه دکرن راکرن، وه ک "میر سیف الدوله القاجاریه" نه فی که سی هه ر سال موچه یه کئی زیده وهردگرت و زیده باری هندئ ل ده رفه ی وهلاتی ژئ دژیا.

ب کیمکرنا موچه بیت حاکما و زاناییت دینی کو هنده ک جارا نیفا موچه ی ژ وان دبری، زیده باری راوه ستاندنا به خشیشیت شاهی، خه لکن ئیرانی ترساند کو ئیدی که س چ سه ریچیت ئابووری نه که ت هه که دئی ب دژواری هیته زه واندن خو هه که چه ندئ د ده وله تی دا مه زن بیت و ب ریکا که سینیا خو یا بهیز شیا وان خویک و خه رجیبت مابوونه ل ده ف خه لکن ژیه وهرگرت. و قه ر دانانه سه ر که سی ت د وهلاتی دا گه نیاتی دکر و گه له ک پاره دبر و ههروه سا رییا وهرگرتنا به رتیلال ناف فه رمانبه ری ت خویک کومدکر گرت.

پیخه مه ت پالدا ن و پشته فانیکرنا ده رینانا کانزایا ژ ناف ئاخا ئیرانی بریاردا هه رکه سه کب رهنه گه کئی ئازاد تشته کئی ژ بن نه ردی ده ربیخت و هه ر که سی شیان هه بن بقی شولی رابیت دئی هه یامئ پینچ سالآ خویکا دیوانئ پیه تته هیلان و بو پتر پشته فانیئ ئهمیر کهبیری پازده فابریقه بو رهنگیت کانزایا ل ناف وهلاتی ئافا کرن. هو سا ل ده فه ری ت جوداییت ئیرانی فابریقت کانزایا ده رکه فتن وه کی: ئاسنی ل گه یلانی، ره ژیا به ری ل شاهروت ... هتد بو پتر باشکرنا فی شولی که سی ت شاهه زال ده رفه ی وهلاتی ئینان.

هه ر دیسان ئهمیر کهبیری

پوینته یه کئی مه زن دایه شولئ ده ستی و ته فنی و رستنی و گه له ک فابریقت بچووک بیت بهرک و په روک و چیکرنا مه حفیرا ل چه ند باژیریت ئیرانی فه کرینه و تائه ف کارخانه د شولئ خو دا مه زبووین ل هه می باژیریت ئیرانی فه کرن، پیخه مه ت شه هره زابوونئ د فی شولیدا هنده ک که س ژ ئیرانی هنارتنه ده وریت هوبوونا فان شولا ل وهلاتیت ده رفه . هه ر چه نده شو ره شا سنعه تکارین ل نه وروپا لسه ر ده می قاجاریا په یدابوو، ئانکو ل چه رخی نوزدئ، وهلاتین پیسه سازی نه وروپی پیکولدکرن کو وی متای خاف ب بهایه کئی کیم و نه رزان ده ستخویخن و که ل و په لیت خو به رامبه ر زپری دفروتنه وان، به لئ ئهمیر کهبیری نه و قانونین لئوازکر و نه هیلا ئیدی زپ به رامبه ر داها تی بچته ده رفه ی ئیرانی.

ژ لایئ چاندنیقه، ئهمیر کهبیری گه له ک پوینته ب جوتیارا و خودان شولا کریه و توفن چاندنی هه ر سال ب بهایه کئی باش سالانه پیشکیشی وان دکر، و خویکه کا دیار لسه ر وان فه رکر و هنده ک سکر لسه ر رویبارا چیکرن و ب ئارمانجا ئافدانی جوک کیشانه ناف عه ردئ چاندنی، نه فی ژئ نه و پالداینه و بوویه نه گه ری وهرارکرنا عه ردئ چاندنی نه خاسمه ل ده فه ری ت (نه سفه هان و خوزستان) کو پیشقه چونت باش لی په یدابوون چنکی ده فه ری ت ئیرانی ژ لایئ جوغرافی و خو رستیه (ل زپری و ژووری) دژیکجودانه ژبه ر هندئ به رکاری چاندنی د نافه را واندا لیکدگوهرین، بو میناک، ئهمیر کهبیری چنکی له فه نا شه کری ژ مازنده ران یا زیده بوو قیجا هنارته

خوزستانى ھندەك بۆ ئويرسى ھنارت. ديسا جارا ئىككى ھەشيش و ترياك ل ساللا ۱۸۵۱ئى ل دەوروبەرىت تەھرانى ھاتە چاندن، وئەف متايە ھنارتە دەرفەھى وەلاتى، نەخاسمە ئويرسى و دەولەتا ئۆسمانى. ھەر د قى سالىدا ئەمير كەبىرى ھزرا چاندنا پەمبىئ ئەميركى كر، توفىن پەمبىئ ئەميركى ئەھوى ئىنايە ئىرانى ل باژىرې (ئورمىه) ھاتە چاندن، پاشى ل ھەمى دەفەرېت ژىكجودا ھاتە چاندن. ھەرۋەسا قانونىنە كا نوى بۆ گۆمركا دانا كو بەرى ھنگى لىن دەسھەلاتا كەسەكى بتنى بوو و وى لدويش دلنى خو گۆھرىن تىدادكرن، بەلنى ئەمير كەبىرى گۆمرك ئىخستە بن چاقدىريا ئىكسەرا دەولەتنى. ژلاين بازارگانىشە، ب قانونىن تخبوبەك بۆ (بازرگانىا ئازاد) دياركر و سياسەتا كرنا متايىت بيانى ل ئىرانى داكىمكرن و بازارگان پالدىن متايا ھەنئرنە دەرفەھى وەلاتى. ئەمير كەبىرى بازارى بوسى (بازارى پاره گۆھرىننى)، نەخاسمە ل تەھرانى چىكرى، كو بەرى ھىنگى ھەمى باژىرېت ئىرانى دڤوسەر بوون، ئانكو ھەر باژىرەكى پارى وى يىن جودابوو، خو بچوكرىن پاره يىن پىدقئىت خەلكى لىنا ھەرا باژىرېت ژىكجودا تقيال باژىرەكى دگەل باژىرەكى دى ھاتبنا پىكگۆھرىن. گەلەك رەنگىت پارە ل ئىرانى ھەبوون، لەوا ئەمير كەبىرى داخاز ژ بالىوزى ئىرانى يى پارىس كر، ئاميرەكى چىكرنا پارە بۆ ژ فرەنسا فرېكەت، دا كو پارەكى ستاندرەد و ئىكرەنگ بۆ ھەمى دەفەرېت ئىرانى چىكەت. ھوسا ئەمير كەبىر شىايە شولېت سەرکەفتى بکەت ھەمى ھىز و برىت خو درىكا پىشئىخستنا مللەتى

خۇدا مەزاخىنە، ژبەر قى چەندى بازارگانىا ئىرانى ل ساللا (۱۸۵۱) ز بەركارىت ئىرانى پشكدارى د نىشانگە ھىت لەندەندا كرىە.

قەنجكرىت سەرۋەركرنا لەشكەرى

ژبەركو ئەمير كەبىر بخۆ ھەيامەكىن درىز ل نافت دەسگە ھىت لەشكەرى ئازەربايجانى كاركرىە، ھەتا چەندەكا باش د قى سەمتىدا شەھرەزابوويە و ژ نىزىكقە ئاگەھدارى سەرۋەرى لەشكەرى ئىرانى بوويە و دزانى ھەيامەك بۆ چارەكرنا كىماسى و ئارىشېت وان پىدقئىت، فېجا دىت يا فەرە دگەل قەنجكرىت دەولەتنى دەست ب قەنجكرىت لەشكەرى ژى بکەت.

ھەكو ئەمير كەبىر گەھشتىە تەھرانى لدويشچوو دا بزانىت كا بوچى لەشكەرى ئىرانى يى رىكخستى ۴ ھزار كەس بوون، لى بەس ۳۰۰ كەس د خزمەتىدا دەرھەقبوون، چونكى ئەو بخۆ د وەختى دا ئىك ژ سەركىشېت تەفاهىا سوپاين ئىرانى بوو، ئانكو "ئەمير نظام" بوو و د كاروبارىت لەشكەرىدا يىن شارەزابوو. ب ھارىكارىا شىرەتكەرىت ئەوروپى، بلەز لەشكەرەكى بسەرۋەر و لىكدای چىكر و خزمەتا لەشكەرى بۆ ژىن ۲۰-۲۸ سالىن كره كوتەكى و يى د وى ژىدا دقئىت خزمەتا لەشكەرى بکەت. سەخمەرات گەھشتنا وى ئارمانجى ئەو پىتقى ستابل ئەوروپى بوويە بۆ چىكرنا چەكى و سەرۋەركرنا سىستەمى لەشكەرى، ژبەر ھندى سەرقل و شارەزايىت لەشكەرى ژ وەلاتى نەمسا و مەجەرستانى و ئىتالىا ئىنايە.

پىخەمەت پەيداكرنا سەرلەشكەرىت

باش و چەلەك، زانينگە ھىت رىكخستى و شەرى دانان، دا سەرقل و سەرلەشكەر باش ھەپنە ھويكرن و ھوسا شىا خو ژ شىرەتكەرىت لەشكەرى نىزامى، كو سىخوړىت بترس بوون، قورئالکەتن، ژبەر ھندى پشكەكا خاندنگەھا بلندا بۆ قى شولى قەبىرى.

ھەرۋەسا پىخەمەت ھەپزكرنا پىزانىت لەشكەرى لسەر ھونەرېت شەرى برىاردا كىتېت باشىت لەشكەرى و گۆتارىت جودا لسەر ھونەرى لەشكەرى ھەپنە نقيسین و ھەرۋەسا كىتېت بيانى لسەر كاروبارىت لەشكەرى بۆ ئەزمانى فارسى ھەپنە تەرجمەكرن و لېەر دەستى فەرماندەھ و ئەركانىت لەشكەرى بەرھەقكەن.

ديسا ئەمير كەبىرى ئافاھىن تۆپخاننى و مەيدانا تۆپخاننى ل تەھرانى چىكرىنە و دروست كرنا ھۇمارەكا لەشكەرگەھا ل دەفەرېت ژىكجودا ئافاكرىنە و دگەل ئافاكرنا كەلھىت لەشكەرى ل دەفەرېت تخبوبى و ھندەك دەفەرېت نە تەنا، زىدەبارى دروستكرنا كارخانىت چەكى و مشەكرنا پىدقئىت لەشكەرى، كو روژى ۱۰۰۰ تەشەنگ چىدكرن و چەند كارخانەكىت چەكى گران وەك كارخانىت تۆپ و بارووتى ل ئەسفەھانى و تەبرىزى و تەھرانى ئافاكرن و گەلەك فابرىقىت كەفن ل ئىرانى نىزەنكرن.

ژ شولېت دى يىت ئەمير كەبىر پىرابووى، ئافاكرنا لەشكەرەكى بەردەوامە ل وىلايەتت جودايىت ئىرانى و بۆ جارا ئىككى دو فەوجىت لەشكەرى ژ كىمەملەتا ل ئورمىن و ئەسفەھانى چىكرن. ھەرۋەسا ھىزا دەريايى لسەر تخبوبىت

ثاڤي (کهنداڤي فارسي) بو پاراستنا بازگانيت ئيراني و بهرسينگرتنا ريگريٽ دهريايي ئاڤاگر، ژبه رهندي داخازا کرينا پاپورا ژ بریتانیا کر. بهلي وهزيري درغه يي بریتانی پالمه رستون (Palmerstone) ی داخازا وی قه بیلنه کر، لهوا ئه میر که بیری په بیکه ک بو کرينا پاپورا ژ نه مسا بو مسیو جان داود (messiu jan dawd)) ی هنارت. دا بشيت رهوشا سیاسی ل ئیرانی و کهنداڤي فارسی ته ناکهت، بقی چهندي رابوويه سوژبنده کا بازگانای و گه میڤانیی دگهل نه مسا گریدایه. لدویف گوتنا پالمه رستون (Palmerstone) دبیژت "برپارا ئه میر که بیری یا ئاڤا کرنا مالا هونهری (دارالفنون) یا تاشاندن و فیرکنا لاویت ئیرانی میناکه کا بلندایک برپارا وی بوو، ئانکو ئه و ئاخفتنا وی دگوت دا ئه و بیت بی خش ئه و پلانا دانایی دی پیشکه فیت".

قه نجرنا رهوشه نهزری و جڤاکی

ژ لایي رهوشه نهزریقه: بهرکه تیرین پینگافا قه نجرکریٽ ئه میر که بیری ل دهلیڤي رهوشه نهزری ئاڤا کرنا زانینگه ها مالا هونهری (دارالفنون) بوو. ئه ڤه ژی بهرکاری هزر و بیریٽ وی بخو بوویه، ئه ڤه ڤه دگه رپته ڤه بو کینجا گه پریانیت ئه میر که بیری بو روسیا و دهوله تا ئوسمانی کرین و داخار بوونا وی ب زانست و زانینگه هیٽ وان کو د هه ڤه ڤه رخ و مودیرن بوون و شاره زای و خواندنا کولتوریٽ بیانیا باندوره کا مه زن ل هزر و بیریٽ وی کرن و شیا هه ر ب وی رهنگی کولتور و زانستی ئیرانی زه نگین تر بکهت. چیرکنا ئاڤاهیٽ مالا هونهری ل سالآ

۱۸۵۰ ل باژیری ته هرائی ده سپیکر و ب ئه ندازیاریا (میرزا رزا مهندس) و هوستایا (مه حمه د ته قی خان) ی ب شولی ئاڤا کرنی رابوون و هه تا دویمه ایا سالآ ۱۸۵۱ بدوماهیات، ئانکو ئاڤا کرنی ساله کئی ڤه کیشا. ئه ڤه ئاڤاهیٽ ژ چهنه د پشکا پیکدهات وه کی (خاندنیت له شکره ی، ئه ندازیاری، بیرکاری، کانزاکاری، پلاندانانی، فیزیا و کیمیا، نوژداری، میژوو، جوگرافی، فیرکنا ئه زمانی بیانی).

ئهمیر که بیری پیکولکریه سهیدایا ژ درغه ی وهلاتی بنیت و نه خاسمه ژ وهلاتی نه مسا و ئه لمانیا، چونکی وی هزر دکر کو ئه ڤه وهلاته نه شین مایتیکرنی د ناڤخویا وهلاتیدا بکهن، ئانکو چ بهرزه ونندی ل ئیرانی نینن دا ده ست د کاروباریٽ سیاسی و ئابووری وه رهن، وه کی فرهنسا و روسیا و بریتانیا.

ههروه سا ئه میر که بیری دیت باشتره شوینا (۱۰) شاگردا بو خاندنی بهنیرته درغه ی وهلاتی و بودجه کئی مه زن ل وان ۱۰ که سا مه زخیٽ، (۷) سهیدایا ل درغه ی وهلاتی ب ئینیت و شوینا ۱۰ که س فیربن، بهر ڤواژی بلا ئه و ۷ سهیدا ۲۰۰ که سا فیری وی زانستی بکهن و ئه و هزره ب دلئ شاهی ژی ڤه نویسیایه.

هه ر د نافی ئاڤاهیٽ مالا هونهریدا چاپخانه کا نه مازه یا ته رجومه کرنا کتیبیا دانا کو گه له ک کتیبیت جوگرافی و میژوویی ل فرهنسا و کتیبیت له شکره ی ل نه مسا و کتیبیت نوژداری ل ئه لمانیا، ئینانه د ڤئ زانینگه هیٽا و ته رجومه کرینه سه ر ئه زمانی فارسی و ههروه سا چهنه د تاقیگه هیٽ زانستی ل زانینگه هیٽ دانان.

زانینگه ها مالا هونهری ل روژا ۳۰ کانوینا دویٽ یا سالآ ۱۸۵۱ ی ژلایي

"میرزا مه حمه د خان" ی وهزیری درغه یی ئیرانیتقه هاته ڤه کرن، ئانکو دو حه فتیا بهری کوشتنا ئه میر که بیری، کو ل وی ده می ئه میر که بیری ژ شولی وی هاتبوو در ڤخستن و بو کاشانی دویٽخستن، به لی ئه ڤه پینگافا وی بوو پیکه ره کئی بهرکه تیی تیکه لبوونا ئاڤه دانیا ئیرانی دگهل ئه وروپا.

ئیک ژ کریاریٽ دیت ئه میر که بیری د بیانی قه نجرکریٽا در ڤخستنا روژناما (وه قایع ئیتیفایه) بوو. ده من ئه میر که بیری تیتینایه دهر کو ملله تی ئیرانی هه مبه ر ده وله تیت پیشکه فتی ژ لایي گه هاندنا پیژانیناڤه یی پاشقه مایه، ژ ناسرودین شاهی خازت ڤئ روژنامی پخه مه ت به لاکرنا ده نگوباسیت ناڤخویي بو درغه ی وهلاتی ڤه کت، هه رچه نده لسه ر ده می "عباس میرزا" ی هزرا روژنامه ڤانیی هاتبوو ناف ئیرانی، لسه ر ده می "مه حمه د شاه" ی روژناما ئیک ل ئیرانی ل سالآ ۱۸۳۷ لسه ر ده ستی "میرزا صالح شیرازی" بناڤی (کاخذ اخبار) هاتبوو ڤه کرن، به لی د هه یامه کئی کیمدا هاته گرتن. هه ژمارا ئیک ی وه قایع ئیتیفایه ل ۷ شوباتا ۱۸۵۱ ی ل روژا ئه ینی دهرکه ڤتیه لپه ریٽ ئیک شکلن شیره کی دگهل روژه کئی لسه ر بوون ب ریڤه به ریا "حاج میرزا" و چاڤدیریا "تیدوارد برجس" بوویه کو حه ڤتی جار ه کئی دهر دکه ڤت، هه تا ژماره (۱۵۶) به رده و امبوو ئانکو ۱۰ سالآ ڤه کیشا و پاشی ناڤی وی هاتیه گوهرین بو (دولت علیه ایران) و پاشی بوویه (روزنامه ایران) و هه تا شوهرشا مه شروته تی ئه ڤه روژنامه یا به رده و امبوو.

ئەمیر كەبیری پوینتەكی زیدە ب لایڼ ساخلمیڼ دكر و رابوو یە خەستەخانەك ل باژیرئ مەشەدئ ئافاكریه و ئەفە دبیته نه خوشخانا ئیكئ ل ئیرانئ ل سالآ ۱۸۵۰ دەسپیکریه و سالآ ۱۸۵۱ ئ دویماهیاتیه و خزمەتا خەلكئ ئیرانئ کریه، ئیزیکئ ۴۰۰ نه ساخا تیدا دهاتنه نغاندن و دەرمانخانیت نەمازه ئی لئ هه بووینه. پیترا نوژداریت قئ خەستەخانئ ژ دەرڤهئ وهلاتئ بوون و بسپور و شههره زاییت هه می دهلیقا بوون، ههروهسا نوژداریت دەرچوویت مالا هۆنهرئ ئی دەرکه تین و لژیر چافدیریا سهیداییت نهروپی بوینه نوژدار ل قئ نه خوشخانئ هاتبوونه دانان.

ههروهسا بریاردا ب ههوهکا بهرفهها بنبرکنا نه ساخیا (کولیرا) و فاکسیندانئ رابن و بریار هاته دان هههرکهسئ بیته ریگر دئ ب بهایئ پینچ تومنا هیته زهواندن و پیخه مهت نه هیلانا ترسا نه ساخییت پهژیک، دختور هنارتنه دهفه ریٹ سهر تخویبی و هاتنه فاکسیندان دا ری ل به لاقبوونا وان نه ساخییت فهگر د ناف وهلاتیدا بگریٹ.

شوله کئ دی ژ ییت ئەمیر کەبیری کرین رابوو یه نافیٹ که سیٹ سهقه تیت ناف وهلاتئ قهیدکرینه و موچه کئ نەمازه بو هاتیه فه برین، دیسان نافی خازو کیت ناف وهلاتئ هاتنه قهیدکرن و نهو یٹ بشین شولکه ن ل دهسگه هیٹ حکومه تئ هاتنه دانان. ههروهسا ئەمیر کەبیری بو مالباتیت بوش داهاتئ بهرکاری شولئ وان یئ کیم دهستی هاریکاری درئ دکر. ئەمیر کەبیری

دهسه لاتا هه می ویلایه تا کو ب چ رهنگا خو سه ریخو خه لکی نه ئیشینن، دا پئ ده فگوتئ ژ بهرخشا بستینن، ئیزادان و کوته کیئ بکارنه ئینن، ئەگەر ئیکی داباسەر دهسه لاته کئ دا هەر هیته زهواندن.

ئەمیر کەبیری د بجهکرنا ریداریت خودا، وهکی ئیک تیندا خو یی و بیانی و شاهزاده و ژارا، ب چافه کی به ریخوددا هه می نه تهو یٹ دناف وهلاتیدا. ههروهسا دیاروکا (بست نشین) ئانکو (اعتصام) نه هیلا، کو گونه هکه را بو خو قورتالکرئ ژ زهواندن هه وارا خو د جهیت پیروز دئخست، کو ئەفە ئی بهرؤفاژی قانونییت هه فچه رخ بوو.

بو پیترا جانکرنا باژیرا نه خاسمه باژیرئ (تههرانئ و کاشانئ) باژیر داینه پاقرکرن و بازار و جاده و ریوبان چیکرینه و دار د ناف جادیٹ ناف باژیریدا چاندینه، ههروهسا قهیسهرئ ل باژیرئ ئەسفه هانئ فه کرینه، زیده باری هندئ ئیک ژ بهرکه تیرین شینواریت میژوو یی ییت وهختئ سهفه ویا، کو پرا (خواجه) بوو، نو یژه نکریه. ههروهسا ئیک ژ کریاریٹ ئەمیر کەبیری سهروه برکنا دادفانیٹ بوو، وی دادفانیٹ باش و جهئ باوه ریئ دانان، ب دژواری چافدیریا وان دکر، دا دادفانیٹ بهرچافوه رگرن و د دادفانیٹ گه نی نه دبوری، ههروهسا فه رماندا

ژبده:

۱. بزاڤا سالار ټيک ژ مه ترسيترين بزاڤا ټول ده سټيکا ده سته له اتداریا ناصرالدين شاه کو ب هاريکاري و پشته ښاڼيا بریتانیا ته ډ بزاڤه سه رهدلدا، حسن خاڼيسالار بښ بزاڤي رابوويه ژبه رکوبابښ وي "ناصف الدوله" سهرداره کي "فتح علي شاه" ټول ل سهرده من "محمد شاه" که فته هه فرکيښ دگه ل "ميرزا اغاسي" ژبه ر هنده که نه که ريت سياسي، له ورا ټيکه له بوون دگه ل گروپه کا کورديت خراسان ييت "تيليت شادلو" ډاکو ب رابه رينه کتيرابښ دژي حکومتا قاجاري. ميرژ مه زن بزاڤکرن ب ريکا دان وستاندنا سالاري بکيشيته سهر حکومتا مه رکه زي ښه به لښ نه شيا، له ورا رابوويه ب دورپيچکرن باژيري خوراسانئ بهارتا هتيزه کي ب سه رکردا په تيا "مراد ميرزا حسام السلگنه" دگه ل (۷ هزار سه ربازل ب بهارا سالو ۱۸۴۹، وشيان سالاري دگه ل بربښ وي "جعفر علي خان" سه روکي هوزا (شادلو) بکرن و سيداره دن بښ چهندي نه ډ بزاڤه ده تته ژناښرن. بښره: حسن کريم الجاف، المصدر السابق، ص ۲۸۴؛ عبدالله رازي، منبع قبلي، ص ۵۱۷؛ فریدون آدميت، منبع قبلي، ص ۶۲.
۲. عباس اقبال آشتياني، منبع قبلي، ص ۱۲۲.
۳. که ډ بزاڤه بريکا "ميرزا علي محمد رزا شيرازي" (۱۸۱۹-۱۸۵۰) هاننه دامه زراندن، پشتي راگه هاندي کو نه و دگه هتبه (أل البيت). شيرازي ل سالو (۱۸۱۹) لباژيري شيرازي ژ دايک بوويه، بابښ وي دمريت هښستا نه و زاروک بوو، خالن وي "ميرزا علي شيرازي" ب خودانکرن تاشاندرکنا وي راديبست هتا دگه هتبه ژي گه نجاتيا خو و به رده ډ خواندنا خو چو يه "نجف" و "که ربه لا". ده من زفريه شيرازنه ټيکه م که س باوه ري پښناي "مه لا حسين بشرويه ن" ټول ۲۲ ي گولانا ۱۸۴۴ و گوښ "ايمام مهدي" گه هشته شيرازي، نه خاسمه هه مي سالوخته تيت "ايمام مهدي" لده ډ هه بوون و ټيکه م هه رډ زي "حرفيت حه ي"، شيرازي نه ډ چهنده بو خو ده رښه ت زاني خو براهه هينيت "ايمام مهدي" يه ((الامام المنتز)) نه و ايمام به رزه و چافه ريکري. هه روه سا په رتوک دانايه بناښ ((اليان)) داخاز ژ خه لکي ډکر ليدډ په رتوکا وي بچن، له ورا ل ۲۲ نادارا سالو ۱۸۴۴ بزاڤا خو راگه هانند و نه ډ روژه ده تته هه ژمارتن ب "يوم المبعوس" ل ده ډ بابيه ده تته هه ژمارتن جه ژنا وان. بو ثر پيزانينا بښره: عبدالرزاق الحسيني، البايون والبهانيون في حاجريهم و ماچيهم (صيد: ۱۹۶۲)، ص ۸ ومابعدها.
۴. علي ته ته ر نيروه ي، ژبده رښه ري، ل ۱۶۴.
۵. مريم نژاد اکبري مهربان، منبع قبلي، ص ۱۶۶.
۶. فریدون آدميت، منبع قبلي، ص ۴۴۸.
۷. سيروس غني، ايران برآمدن رچا خان، برفتادن قاجارونقش انکليسا، ترجمه: حسينکامشاد، (تهران: ۱۳۷۷)، ص ۱۹.
۸. مريم نژاد اکبري مهربان، منبع قبلي، ص ۱۳۴.
۹. مريم نژاد اکبري مهربان، منبع قبلي، ص ۱۳۴.
۱۰. فریدون نادميت، منبع قبلي، ص ۳۴۵.
۱۱. علي اصغر شميم، منبع قبلي، ص ۱۵۸.
۱۲. مريم نژاد اکبري مهربان، منبع قبلي، ص ۱۴۸.
۱۳. عبدالله رازي، منبع قبلي، ص ۱۶۵.
۱۴. علي خچير عباس المشايخي، المصدر السابق، ص ۱۲۸.
۱۵. علي اصغر شميم، منبع قبلي، ص ۱۵۸.
۱۶. باس اقبال آشتياني، تاريخ کامل ايران، (تهران: ۱۳۸۵)، ص ۹۸۴.
۱۷. خليل ابراهيم صالح المشهداني، المصدر السابق، ص ۵۸.
۱۸. حسن کريم جاف، المصدر السابق، ص ۲۵۳.
۱۹. عليچا اوسگي، منبع قبلي، ص ۱۷.
۲۰. مريم نژاد اکبر مهربان، منبع قبلي، ص ۱۹۲.
۲۱. فریدون نادميت، منبع قبلي، ص ۴۰۲.
۲۲. علي اصغر شميم، منبع قبلي، ص ۱۶۲.
۲۳. گلال ماجد المجرؤب، الحركة الدستورية في ايران ۱۹۰۶-۱۹۰۹، رساله ماجستير غير منشوره، کليه الاداب، جامعه عين الشمس، القايره، ۱۹۷۰، ص ۶۵.
۲۴. علي خچير عباس المشايخي، المصدر السابق، ص ۱۲۱.
۲۵. اکبر هاشمي رفسنجاني، منبع قبلي، ص ۹۴.
۲۶. عليچا اوسگي، منبع قبلي، ص ۱۶۸.
۲۷. ابراهيم خليل احمد و خليل علي مراد (ميژوييا ټيرټوتورکيا) (هه ولتر: ۲۰۱۱) ل
۲۸. گلال ماجد المجرؤب، المصدر السابق، ص ۶۵.
۲۹. ابراميان يرواند، ايران بين دو انقلاب، ترجمه: احمد گول محمدي و محمد ابراهيم فتاحي و ليلاي، (تهران: ۱۳۷۷)، ص ۷۰.
۳۰. مرتچي راوندي، تاريخ اجتماعي ايران، ج ۵، (تهران: ۱۳۸۲)، ص ۱۹۵.
۳۱. مريم نژاد اکبري مهربان، منبع قبلي، ص ۱۵۱.
۳۲. علي خچير عباس المشايخي، المصدر السابق، ص ۱۲۲.
۳۳. فریدون آدميت، منبع قبلي، ص ۳۹۹.
۳۴. مريم نژاد اکبري مهربان، منبع قبلي، ص ۱۵۶-۱۵۷.
۳۵. علي اصغر شميم، منبع قبلي، ص ۱۶۴.
۳۶. مرتچي راوندي، منبع قبلي، ص ۲۰۰.
۳۷. حسن مجيد الدجيلي، ايران و العراق خلال خمسة قرون، (بيروت: ۱۹۹۹)، ص ۱۲۶.
۳۸. امير مسعود رچاني، منبع قبلي، ص ۸۱.
۳۹. فریدون آدميت، منبع قبلي، ص ۴۰۵.
۴۰. علي اصغر شميم، منبع قبلي، ص ۱۵۵.
۴۱. علي ته ته ر نيروه ي، ژبده رښه ري، ل ۱۸۹.
۴۲. عباس اقبال آشتياني، امير کبير ميرزا تقی خان، منبع قبلي، ص ۱۹۰.
۴۳. اکبر هاشمي رفسنجاني، منبع قبلي، ص ۱۱۸.
۴۴. فریدون آدميت، منبع قبلي، ص ۳۵۴.
۴۵. باسم حگاب حبش الکعمه، المصدر السابق، ص ۲۵۸.
۴۶. حسن مجيد الدجيلي، المصدر السابق، ص ۱۲۷.
۴۷. عليچا اوسگي، منبع قبلي، ص ۱۶۹.
۴۸. مريم نژاد اکبري مهربان، منبع قبلي، ص ۱۰۷.
۴۹. فریدون آدميت، منبع قبلي، ص ۳۰۶.
۵۰. صديق صفی زاده، تاريخ پنج هزار ساله ايران، (تهران، ص ۱۷۵۰).
۵۱. عليچا اوسگي، منبع قبلي، ص ۱۷۱.
۵۲. عباس اقبال آشتياني، امير کبير ميرزا تقی خان، منبع قبلي، ص ۱۳۴.
۵۳. علي اصغر شميم، منبع قبلي، ص ۱۵۶.
۵۴. مهران امير احمدی، راهبران فکر مشروکه، (تهران: ۱۳۸۱) ص ۱۹۶-۱۹۷.
۵۵. علي خچير عباس المشايخي، المصدر السابق، ص ۱۲۳.
۵۶. عليچا اوسگي، منبع قبلي، ص ۱۷۱.
۵۷. مريم نژاد اکبري مهربان، منبع قبلي، ص ۱۱۷.
۵۸. مهران امير احمدی، منبع قبلي، ص ۱۵۸.
۵۹. علي اصغر شميم، منبع قبلي، ص ۱۵۶.
۶۰. عباس اقبال آشتياني، امير کبير ميرزا تقی خان، منبع قبلي، ص ۱۲۳.
۶۱. فریدون آدميت، منبع قبلي، ص ۳۷۲.
۶۲. صديق صفی زاده، منبع قبلي، ص ۱۷۵۰.
۶۳. مريم نژاد اکبري مهربان، منبع قبلي، ص ۱۲۶.
۶۴. مرتچي راوندي، منبع قبلي، ص ۳۵۴.
۶۵. علي خچير عباس المشايخي، المصدر السابق، ص ۱۲۴.
۶۶. فریدون آدميت، منبع قبلي، ص ۳۳۶.
۶۷. مريم نژاد اکبري مهربان، منبع قبلي، ص ۱۲۴.
۶۸. فریدون آدميت، منبع قبلي، ص ۳۰۷.
۶۹. عليچا اوسگي، منبع قبلي، ص ۱۶۹.
۷۰. علي ته ته ر نيروه ي، ژبده رښه ري، ل ۱۹۱.

ژ بیرهاتنیت شۆره شی

رزگار کیسته یی

شۆره شی نه ته نی شهر بوو

لی رهنگه کی دیی ژیانلی ل پشت وی شهری ژی هه بوو

ئه و روژا بو جارا ئیککی من تیر کره گری

ویقه ژ ئالیی هیژنیت پشمه رگه یقه هاته ستاندن و زیانیت پشمه رگه ی ته نی دوسن برینداریت سفک بوون.. ئیدی ئەف چالاکیه بوو کلیلا گه له ک چالاکیت دی ییت مه زنت ل فی ده قهری.

پشتی هینگی بریار هاته دان کوهه ردو فهوجیت جاشا ییت فرینگه ها بامه پرنی دگه ل هه می چه پهر و ره بییت سهر ب وانقه ل بیرهاتنا شۆره شا گولانن بینه گرتن، کو باره گاییی فهوجه کی ژ وان دنای

هه می به هدینان فه دگرت (هاته ده ستیشانکرن ژ ئالیی جه نابئی سه روک بارزانی فه. هه له بهت روئی دکتور روژی د شان چالاکیت پشمه رگه یدا گه له کی بهر چا فبوو، نه خاسمه سه رفه گپریکنا وی گه له کا سه رکه فتیوو.

هوسا بو جارا ئیککی د دیروکا شۆره شا گولانن دا ل شه فا ۴- ۱۹۸۷/۵/۵ ئی فهوجا (سوئکی) کو دکه فته سهر جادا بیگوفا-کانیماسن، نیزیکی گوندی تشیشی ب هه می چه پهر و ره بییت

بهارا سالآ ۱۹۸۷ پشتی رژیمه به عسا داگیرکه رهنده ک بریاریت هوفانه ده ریخستین پیخه مهت کافلکنا کوردستان و قهرکنا خه لکن کورد، فهژه نا شۆره شی ژ به رامبه ر فان کریارا گه له کا دژواربوو و ئیدی چالاکیت پشمه رگه یی ییت له شکه ری ده ربازی قوناعه کا نوی بوون و رهنگ و قه بارئی شان کریارا ژی هاته گوهورین.

وی ده می دکتور روژ نوری شاهو هیس وه ک سه رفه گپری لقا ئیک (کو

فرینگه هئى بخو دا بوو و يا دى ژى ل ژورينى روژه لاتى فرینگه هئى بوو. پشتى ده مئى چەند روژه كا چاڤدېرى و فه كولين (استطلاع) لسەر هەردو فهوجا و هەمى چه په ريت ده فه رى ژ ئالىي ليژنه كا له شكه ريفه هاتيه كرن، بريار هاته دان وهك پيرۆز كرنه كئ بو بيره اتنا شو په شا ۲۶ گولانئ شه فا ۲۵-۲۶/ گولانئ چالاكى بهيته كرن، ژ بو فئى چەندئ ژى به ره فهى هاتنه كرن و هيژيت پيشمه رگه گروپ گروپ سه ركه فتنه سه رى چيائى مه تينا ل هندافى بامه رنئ، دا ده مئى تارى دكه فته ئه ردى هه ر هيژه كه به ره فه جهئ بو هاتيه ده ستنيشان كرن بكه فته رى، وئ روژئ هه مئى ژى به رده وام ب ديريئا مه چاڤدېريا بزافيت دۆژمنى دكر كو ژ وئ بلنداميا چيائى مه تينا هه مى بنگه هيت دۆژمنى باش ده اتنه ديتن. هيشتا ب دروستى تارى نه كه فته ئه ردى مه ديت هيژيت دۆژمنى كۆم كۆم ژ فه وجيت خوه ده ركه تن و ل وان گر و نهالكا ل دۆرئت فهوجا به لاف بوون، ئيدى مه زانى كو په وشه كا نه نۆرمال يا چييووى و دۆژمنى ب رهنه كى ژ رنكا پيزانينيت وه رگرتين. ئيدى پشتى فئى بوويه رى بريار هاته دان كو وئ شه فه چالاكى نه هيتنه كرن و بهيته پاشئخستن و وئ شه فئى هه مى هيژيت پيشمه رگه مانه ل سه رى چيائى مه تينا كۆم كۆم ل جهيت نه په نى ئاگرئت خوه هه لكرن و چادانكيت چيائى دانانه سه ر ئاگرى و ل دۆرئت ئاگرى ب چافه خوارنئ و ستران و سوچه ت و بيكه نوكا ده مئى خوه دربا زكر. هه ر وئ شه فئى كۆمبوونه كا كادرئت له شكه رى هاته كرن و دكۆمبوونئ دا د. روژ و نه مر سه يد

سالحن چه مسه يدى كو وهك جيگرئ د. روژ يئ له شكه رى بوو به ره فه بوون و نه مر سه يد سالحن بو مه دياركر د ده مئى چاڤدېرى و پلاندانا له شكه ريدا بو سه ر فرينگه هئى وان خو گه هاندبوو سه ر قۆله كئ سه ربه كا جاشيت فرينگه هئى يئ نياس دا د ده مئى شه ريدا ئه و و سه ريا خوه شه رى نه كهن و ده اريكاربن و پيشمه رگه ژى به رامبه ر وئ چەندئ دئ گيانئ وان پاريزيت و پشتى چالاكى ژى ئه و دئ دئازاد بن و وهك ئيخسير سه رده رى لگه ل وان ناهيته كرن و سه يدى دياركر كو ئه و يئ پشتراسته فئى كه سى خيانه تا كرى و پيزانينيت داينه دۆژمنى لوما ژى وان فه وجيت خوه به ردان و ل دۆرئت فهوجا بو سه دانينه.

پشتى وئ شه فئى چ قه ومى

دۆژمنى وه سا هزركر ئيدى پلانا پيشمه رگه هاته پويچكرن و ئيدى ئه و پچهك بسته هبوون. پشتى ئيفاريا روژا ۲۶ گولانئ مه ب ديريئا باش چاڤدېريا دۆژمنى كرى مه ديت كو ئه و فئى جارى ژ باره گه هيت خوه نه ده ركه تنه و زيره فانبا وان ژى ب رهنه كئ نۆرماله، دسه ر هندپرال ده سپيكا تاريبوونئ ژ ترسادا وان ده ست ب گوله بارانه كا دژوار و به رده وام ل هه مى ره خ و دۆرئت خوه كر. لئ مه گوهنه دا گوله بارانا وان و هه ر هيژه كه بو جهئ خوه يئ ده ستنيشان كرى ب ريكه فت، هيژا كو دا ژ ژيريا فرينگه هيفه ئيرشئ ئينيت، ئه و ل گوندى ئه رده نا ژوورى بخواركه فتن و د سپنه ي را هاتنه بن فرينگه هئى و يئت دى ژى ئيكسه ر ژ مه تينا بو بامه رنئ، هنده ك هيژ

بو هه رده فهوجا و هيژه كه ژى بو چيا ديريكى ل روژه لاتى بامه رنئ و هيژا مه ژى بو گرى سيدى و هه تا گرى هندافى گوندى تنئ كو ريزه كا چه په ريت دۆژمنى لئ بوو كو وهك مله كا پان، ئان بانيه كئ ژ روژا فائين فرينگه هئى ديريژ دبيت هه تا بن بامه رنا نوئ.

هؤسا ئيرشا مه ژ هه مى ئالباقه ل نيزيكى سه عه ت ۱۰ شه فا ۲۶-۲۷/ گولانا ۱۹۸۷ ده سپيكر. د ده مه كئ گه لهك كورتدا هه رده فهوجا و هه مى بنگه ه و چه په ريت سه ر ب وانشه هاتنه گرتن و هه ژماره كا مه زنا جاشا هاتنه ئيخسير كرن و گه لهك چهك و جه بلخانه و ترومبيليت له شكه رى كه فتنه ده ستئ مه، لئ مخابن هه رده پيشمه رگيت مه يئت قه ره مان ستار مه لا سه ديق بناقى و فه وزى په مه زان ره شو بريفيكى شه هيد بوون و ياسين كانيساركى و حه سه ن چه مسه يدى و ئه ندامه كئ هيژا به رگرى مللى بريندار بوون. هه رده وو پيشمه رگيت شه هيد بووين هه فائيت من يئت نيزيك بوون، لئ شه هيد فه وزى هه فالئ منئ زاروكينيئ و پيشمه رگه يئ ژى بوو، ئيكائى ده يباييت خوه بوو، گه نجه كى چاف شين و پرچ زه ر وه كى ئه ورؤپيا بوو، هندي بيژى كه سه كى نه شتى، دلپاقر، ميترخاس، هه فالخوش و ده فبكه نى بوو. ئه و ل ره خئ مه بوو ل روژا فائين فرينگه هئى، لئ ئه م ل په بيئت سه رى بووين و ئه و ل په بيا ژ هه ميا خوارتر بوو كو دكه فته هندافى گوندى تنئ.

پشتى مه ئارمانجيت خوه گرتين مه ديت كو هيشتا ل ره خئ وان شه ر گه له كئ گه رمه و داخوازا هاريكارين

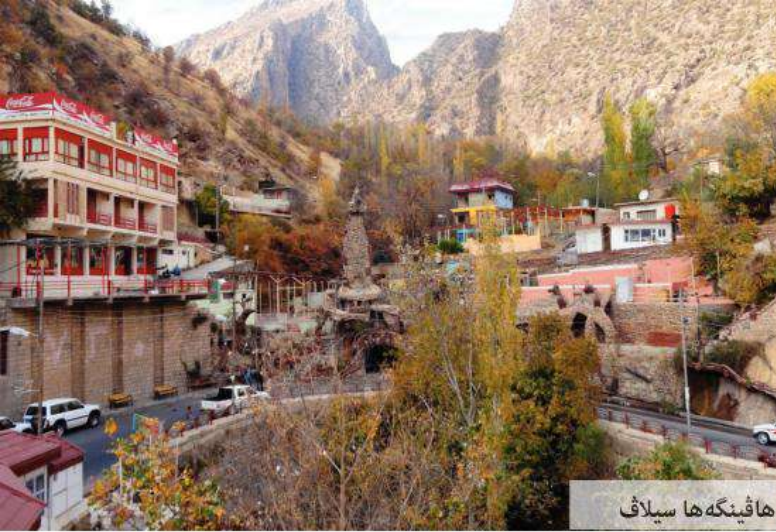

کومه کا پيشمه رگه پيت شوره شا گولانې

ب سهرې وي كه فتى و ل په خى دى يا دهره كه فتى. نه ز گله كه ب له ز و شه پرزه به زيمه سهر كه له خى وي، من ديت كو پچه ك بزاځ تيدا مايه، لى من زانى كليليكيت دوپماهيا ژيانا وينه، جارنا چاځيت خوه فه دكرن، من دزانى دځيا تشته كي بيژيت لى نه دشيا و نه ز پشتراستم وي دځيا خاترا خوه ژ من بخوازيت و نه ز ب چاځيت وي تيگه هشتم. نه ز ل بهر سهرې وي روينشتم و چاځيت وي مانه ب چاځيت منځه تاكو چاځيت وي كه فتينه سهرېك. تيدي سينگ من وه كي له هيه كي پهي و من ژ هه مى دلې خوه بهر دا گريه كا بگور، هنده ك هه ځايت دورا من ژى خوه نه گرت و وان ژى بهر دا گري، نه ز باوه ردكهم پتر ژ نيځ سه عه تى ژ نيځا دلې خوه و ب هه مى هيزا خوه من دكره گري، كو نه فه بو جارا ټيكي بوو پشتي نه ز مه زن بوويم بكمه گري. نوكه ژى چاځيت هه ځالى من شه هيد فه وزى په مه زان په شو بريځكى هه ل پيش چاځيت منن ده مى جارا دوپماهيى كه فتينه سهرېك و نه شپاي ب په يفه كي خاترا خوه ژ من بخوازيت.

تاكو نه م گه هه شتینه ویرې په بیه هاتبوو گرتن و جاش ژى هه مى هاتبوونه ټیخسیرکرن. نه هه ځايت ل ویرې ماین گوته مه كو فه وزى برينداربوويه و هنده كه هه ځالا نه و بريه كانیبه لآځى دا بيته ده رمانكرن، لى نه گوته كو په وشا وي گله كا خرابه. بهرى هينگى ژى مه زانيوو كو ستار مه لا سه ديق ژى ل فه و جا روژه لاتى ژورين فرينگه هى شه هيدبوويه، ژ بهر هندى تيدي نه م كه فتينه پى بهره ف فرينگه هى و ل ویرې مه د. روژ ديت و گوته مه پيکو لپيکه ن هه مى بريندار و ټیخسیر و چه ك و جه بلخانا ب ترؤمبلا فه گوهرزنه په خى دهى و كانیبه لآځى بهرى بيته روژ و هه ليكو پته ر بين. مه ژى هه تا سه عه ت 6 سپيدى هه مى فه گوهارتن و دوپماهيى ل تافدانى لگه ل د. روژى و نه مر سه يد سالى تيدي مه ژى بهر ب كانیبه لآځى دارى. ده مى نه م گه هه شتینه كانى به لآځى مه ديت كو دخوريت مه (كو نه و ژى هاريكاري ت دخورا و برينپيچ بوون) مزويلى عه مه لياتكرن و ده رمانكرنا بريندارا بوون، ده ما من پرسا شه هيد فه وزى كرى د. كه مالى گوته من نه و يى ل ژوره كا دى و چ هيځيا ساخ بوونا وي نينه، گوله يه كا

ژ مه دكهن. نه م ژى كه فتينه وي بانى و بله ز بهره ف وان فه چووین، بيرا من باش ناهيت كا نه م چند كه س بووين، لى بيرا من تيت كو ژ وان كه سیت لگه ل مه ټيک ژى شه هيد عه ميد حوزه يفى نه ره دنى و ټيک ژى په مه زانى براى وي بوو. بو مه شك چيوو كو هه ځايت مه زيان ځيکه تيه و دته نگاځن لو ما ژى داخوازا هاريكاريى ژ مه دكهن، ژ بهر هندى ژى هه مى هيزا مه ل سهر وان بوو كو نه م زوى بگه هينه هه وارا وان و مه ب ټيکجاري ژ بيركربوو كو نه و بانى هه مى ته ژى مينه (الغام) ن و نه مى دناځ مه يدانه كا مينادا د به زين، دځى ده مى ده من هند ديت په مه زان نه ره دنى ده ستى خوه ل سينگ من دا و راست وه كي داره كي هسك نه ز راوه ستاندم، من ژى پرسى چيه: گوته من: پى منى ب تپلا مينه كا فالمارا (پنج شيشك) فه، لى باشبوو پيچه سيام، تو پى خو نه هافى نه گهر نه دى ب مه هه رچه ندا فه په قيت و مه پارچه پارچه كه ت. په مه زان كو هينگى ژى و نوكه ژى پيشمه رگه يه كي گله ك فه هره مان و ل سهر خوه و شه هره زايه راست ده ستى خوه دا قه مه ي ژ بهر خوه ټيناده ر و هيدى و گله ك ب شه هره زايى و بسته هيځه نه و تپلا مينى برى و لاينه كا بچويك ژ بهر ويكا خوه ټيناده ر و رونا هيا وي هه لكر و كه فته پيشيا مه و گوته مه ته نه ي پيت خوه داننه جه ي پيت من و هندى بهر هه بان ژى پيت خوه ددانانه سهر بهرا و نه ددانه سهر ناخى، چونكى نه ته نه ي مينيت ب تپلا فه ل ویرى هه بوون، به لكى ييت بى تپله و دبن ناخى ژيغه دمشه بوون. ب وي ده ستودارى

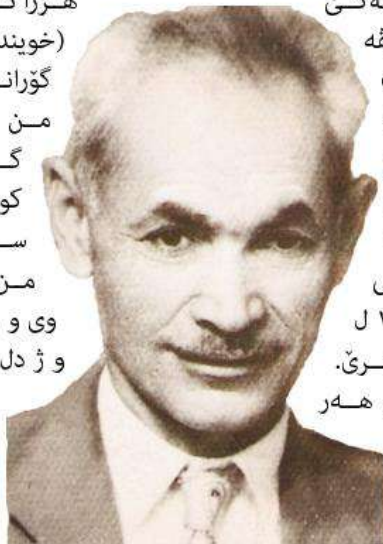
هافینگه ها سیلاف

ئهو ههلبهستا ههلبهستقانی مهزن گوران ب سیلافی قه هانندی

پاله باوانی

هزرا ته هیشتا یا تیژه، ههکه ل بیرا ته بیت مه ل
(خویندنهوهیی کوردی) شیعره کا شاعری مهزن عهبدولا
گۆرانی (۱۹۰۴-۱۹۶۲) ژبه رکربوو. به لئی مخابن ل بیرا
من نه مایه، ئیکسهه وی گۆته من (من ل بهره و
گۆران ل سالآ ۱۹۶۲ی، پشتی کۆنگری سه یداییت
کوردستان ل شه قلاوه سه ره دانا هافینگه ها
سیلافی کر و ئهف شیعره ب سیلافی قه هانندیه).
من ژ ی ههر بلهز قه له م و کاغهز دانانه به رسینگن
وی و وی ئهف شیعره بدهستخه تی خو بو من نفیسی
و ژ دل سیاسیا وی دکهم کو ئه و ده مه کی دیرژ بوو
ئه ز ل وی شیعرا گۆرانی دگه پیام و بدهست
من نه دکه فت و ل بیرا من ژ ی نه مابوو.
ئهفه ژ ی دهقی وی شیعرا گۆرانی یه یاکو
ب هافینگه ها بناقودهنگا سیلافی قه گۆتی:

ههلبهستقانی گوران

ل هافینا بووری و د ژفانه کی
نه چافه ریکریدا و ژنشکه کیتفه
گه هشتمه ئیاله تیت ئیکگری تیت
ئه مریکی و د قن چوونا خو دا
بو فی وهلاتی ئه ز بومه میقانی
هه فاله کی خو یی که فن،
کو ئه م ل قوناغیت خاندنا
به راهیئ و نا فنجی و به ره ه فی
پیکه شاگرد بووین ل سالآ ۱۹۶۳ ل
مه سیف صه لاهه دین و هه ولیرئ.
و ژ هنگی وه ره هه تا نوکه و هه
چه نده ئه م ب هزارا میلا
ژیک دورکه فتنه، به لئ ئه م
هه ر ماینه هه فالیئ تیک،
ئه و پشتی خو پانا سالآ ۱۹۷۵ی

چوو ئه مریکا، ئه ژ ی زفریمه ف به غدا.

سۆلاف

ئه م لا که ژیکه، ئه و لا که ژیکه جوان و سهخت و بهرز
له ناوه راستا دۆل و سۆلافه پر له باخ و رهز
له هه ر لا چله نه غمه ی بۆلبۆله خو ش و دل کیشه
شنه ی شه ماله کانگایی خه یاله دوور تیش و نیشه
له پال هه ر به ردی له قه د هه ر گردی مه زورگه ئاوی
ساردو سازگاره به ناو هه لئه قولی ئه خشیته خواری
پرشکی پاکی که په خشان ئه کا به سه ر سه وزه گیا
ئه لئی مرای و وورده لو لوه پیی داوه ده ریا

ئاڤری:

- وه کی ئه ز هزدکه م دبیت
هه فالی من عه باسی ل دو
په بفا شاشی کر بیت کو ئه و
ژی:
- ۱ - (دۆل و سۆلافه) ب دبیتنا من
یا دروست (دولی سۆلافه).
۲ - (مراوی) هزر دکهم یا
دروست مروری یه.

ل رۆژا ۲۰۱۷/۸/۱۶ رۆژا ئافکارنا پارتیا دیموکراتا کوردستان، ل
سان مارکوس، ل سان دیاگو، پایتهختی کالیفورنیا بومه میقانی
هه فالی خو یی هیژا و خوشتی عه باس مه غدید مه سیفی.
پشتی روینشتنی و فه گپرانا گه له ک بیره اتنا و رۆژیت
شاگردین ل خاندنگه هئ، مه گه له ک بیره اتیت خو
بیت خو ش و نه خو ش فه گپران و بیرا خو لئ ئیناقه
کو د فی ده میدا فه گپران و ان بو مه گه له کا خو ش و
بتام بوو و گه له ک سه برا مه پئ دهات و ئه م چووینه
دوینیا هنگی و رهنگ و تاما خاندنا وان قوناغا، کو
هنگی ل قوناغا خاندنا به راهیئ ل لیوا (پارزگه ها)
ا هه ولیرئ خاندن ب ئه زمانئ کوردی بوو، ئانکو ژ
سالآ ئیکنی هه تا ۶۶ دهرس هه می ب کوردی بوون.
پشتی دیوانا مه گه رمبووی و مه گه له ک بیره اتن
ئینینه بیرا خو. من گوته هه فالی خو عه باسی

شەرى ھىتتى ژبو خۆسەريا كوردستانى و ھەفرىيا برا و عىبەرت وەرگرتن ژ دىرۆكى

نقىسنا: پروفیسور تارق پاشا ئامادى

تەرجەمە كرن: خالد دێرەشى

پشكا ئىكى

چىبوننا وى، پىدفيە ب كورتى بسەر دىرۆكا مېرگەھا ئامىدىن (بەھدىنان) دا بچىن، كو شەش چەرخا فەكيشايى، ھەر ژ ئافاكرنا وى ل ساللا ۱۳۲۹ لسەر دەستى ئافەكەرى وى بەئەدەين شوجاعەدين كورپى مير نەجمەدين خدر كورپى موبارزەدين كاك، كو دگەھىتە عەشیرەتا مازنجانا كوردا (۱) و نىزىكى سىھ و سى مىرا حوكم ل مېرگەھى كرىە، ب پاشناقت بەگ و خان و سولتان و پاشا و ھەر ژ ساللا ۱۴۹۸، دەمن حسن بەگى كورپى مير سىقدين و كورپى وى سولتان حسىن مىرانى وەرگرتى، ھەيامى وى دبىتە دەسپىكا سەرگەفتنىت لەشكەرى و پىشكەفتنا مېرگەھى و پاشى زانىنا ئەگەرئىت فەمان و لىوازى و پاشى كەفتنا دوپاھىكى.

مير حسن كورپى سىقدينى (۱۴۹۸-۱۵۳۴)

ل وەختى فى مىرى، گوھۆرپنەكا چاوانى د مېرگەھىدا پەيدا بوو، ھەر ژ ھۇمارا خوجھا و بىاف و پىشكەفتنا ئافاكرنى و رەوشەنەزرى و ئابۆرى و جفاكى (۲) تاكو گەھشتىە نىزىكى خۆسەرىن و ھەكە نە بىژىن خۆسەرىەكا تەمام، چاف ل ھىز و كىانئىت دەستەلاتدار ل دورئىت وى د وى قوناغىدا كو ئەو ژى دەولەتا كافرئى سىپى (ئاق قوینلو)

ھىتتى گوندەكى بچوكە ژ گوندئىت دەوكى و بوویە مەيدانا شەرەكى دژوار ل ئافەرا لەشكەرى مېرگەھا ئامىدىن (بەھدىنان) ب سەرکىشيا مەھمەد بەیرەم بەگ پاشايى كورپى سەعید پاشايى كورپى محمد تەيار پاشاى و والى مىسل يى ئۆسمانى مەحمود پاشا ئىنچە بەیرەقدارى كو ئەو ژى ل ساللا ۱۸۴۲ى بوو كو لەشكەرى بەھدىنان تىدا شكەستى و ل دەمى خو پاشفەكيشانئى سەرکىشى وى شەرى د قەومىنەكا نەچافەرىكرىدا دەپتە كوشتن، پاشى دئى لسەر ئاخىن.

شكەستنا لەشكەرى مېرگەھا بەھدىنا نەبەس دەسپىكا دوپاھىا فئى مېرگەھى بئنى بوو، بەلكو يا ھەمى مېرگەھىت كوردا و ل ھەمى دەفەرا ژ ئاخا كوردستانى بوو، و ئەگەرى سەرپشك ژى مژويليا مېرىت مېرگەھا بوو ب ھەفرىكىت چنە يىت ئافخوئىشە و شولكرن ب ئەجندايىت بيانبا (صەفەوى و ئۆسمانىا) بوو و گوھدانا بئ تخووبا زەلامئىت دىنى يىت گرتى ژ شىرەتكەرئى سولتانانا (وعاظ السلاطين). دىژن دىرۆك خو دزفرىنئىتەفە، ئان ژى وەكى وى و دبىتە دەرسەك بو يى تىبگەھىت و ژى فېرىبىت.

ژ بو زانىنا بوویەرىت فى شەرى و رەوش و ئەگەرئىت

پاشی بهر ب
دەرگه‌هی ئامیدیئ
سلطانان و سنڊیا و

ئاكری چوو و هه‌می ژێ ب سهر میرگه‌ها خۆفه به‌ردان. ب- سهرداگرنا میسل و دانانا کورپ خو میر حسین به‌گ وه‌ک والیی وئ و دبیژن خه‌لکی میسل داخاگر کو بکه‌قنه دگه‌ل میرگه‌ها ئامیدیئ و میر حسین ب دادیی و زیره‌کیئ نافدار بوو.

د وی هه‌یامیدا، هه‌فرکی ل نابقه‌را ئوسمانیا و صه‌فه‌ویا دژوار بوو کانئ دئ کی پتر عه‌ردی گریئ و به‌رپه‌رن خۆ فره‌هکه‌ت و بسهر ئیمبراتوریا خۆفه به‌رده‌ت(٣)، ئه‌فه بو ئه‌گه‌ر کو ئوسمانی خۆ بگه‌هینه زه‌لامیئ دینیئ کوردا، وه‌کی، شیخ هه‌کیمه‌دین ئدریسی بدلیسی کو خودان زاینه‌کا به‌رفره‌هه‌بوو دقیه‌هئ و شه‌ریعه‌تیدا و یئ ب قه‌دربوو لده‌ف میر و زه‌لامیئ ده‌سته‌ه‌لاتدار ل کوردستانی، داکو وان رازیکه‌ت و بکیشیت بو لایئ سولتان ئوسمانی و ژ وان میر هه‌سه‌ن بوو کو وی جهه‌کئ نه‌مازه ل نافی هه‌می میرگه‌ها هه‌بوو(٤).

میر هه‌سه‌نی ئه‌ف بزاقیئ ژ لایئ ئوسمانیا فه‌هینه کرن ب دلپه‌ه زاین کو سۆزبه‌نده‌کئ ب وان به‌ده‌ته موهرکرن کو هه‌که‌ه میرگه‌ها وی خۆسه‌ریا خۆ وه‌رگریئ ته‌عدایی لئ نه‌هپته کرن و وی بکه‌نه وه‌سی لسه‌ر هه‌می میریئ کوردستانی ل وی قوناغئ و ئه‌فدۆکۆمینه‌ته (وئیه‌ه) ئانکو ده‌قئ سۆزبه‌ندی، هه‌تا نوکه د ئه‌رشیفئ حکومه‌تا ئوسمانیدا ل سته‌نبولئ یا پاراستیه و ب مورا سولتان سه‌لیمی و ئدریسی بدلیسی یا مورکریه‌(٤) کو یئک ده‌یئ ژ فان به‌ندیئ ل خاری:

١ - ده‌فکوتا (اعتراف) سولتان سه‌لیمی قانونی ب مالباتا ئامیدیئ یا ده‌سه‌ه‌لاتدار و دانا پاشنائئ سولتان بو میری و پستی وی بو کورپ وئ.

٢ - که‌سپت مالباتا میر هه‌سه‌نی میرگه‌ها ئامیدیئ بریقه‌به‌هن کو ئامیدیئ و دوریئ وئ و ئاکری و زاخۆ و

بوو و پشتی هنگی ژ سه‌فه‌وی و ئوسمانیا کو ب فان ده‌سته‌که‌فتیئ ل خاری به‌سته‌قه‌هاتین:

١ - به‌رفره‌هکرنا تخوبیئ میرگه‌هئ، کو که‌لا ئاکری و شوش ب میرگه‌ها ئامیدیئ هه‌تانه گریدان، کو ژ لایئ مه‌لکیئ ژ نفشئ موبارزه‌دین کاک، ده‌سه‌ه‌لاتی لئ دکر و کورپ خۆ سلیمان به‌گ کره میری هه‌ردو که‌لا.

٢ - که‌لا تیروه و ره‌خ و دوریئ وئ ژ ب میرگه‌هئ گریدان کو کورمامیئ وی حوکم لئ دکر و کورپ خۆ میرخان به‌گ کره میری وئ، کو ئه‌فه دبته باپیئ بارزانیئ نوکه.

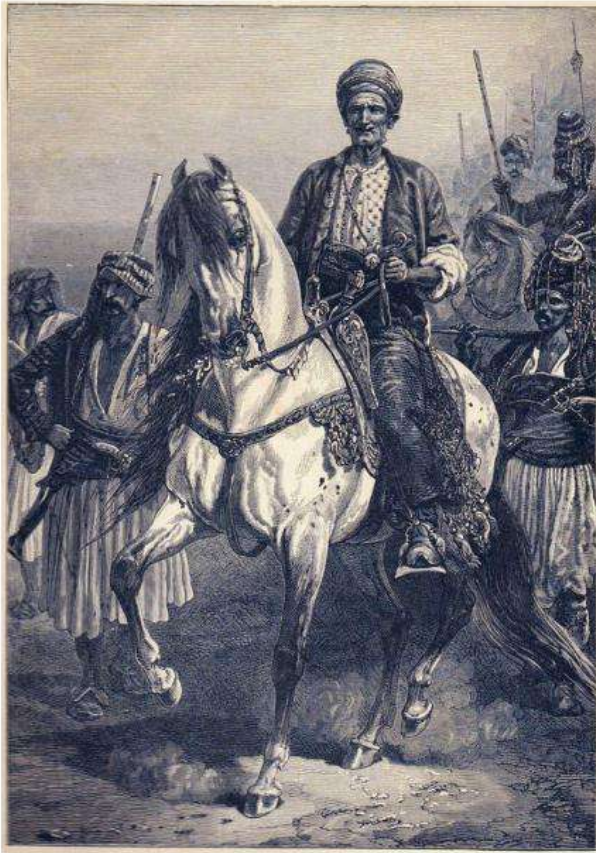
٣ - که‌لا ئه‌رزئ ئه‌وا ئیزیکی بامه‌رنئ، باش بسه‌روبه‌رکر و کورپ خۆ میرزا محمد به‌گ کره میری وئ.

٤ - به‌رسینگرتنا له‌شکه‌ری (ئاق قوینلوی) کافرپ سپی کو پایته‌ختی وی دیاربه‌کر بوو و به‌ر ب ئامیدیئ هه‌تات ب مرادا سهرداگرنا میرگه‌هئ بوو کو ل چاخئ حاکمی وئ (هه‌سه‌ن ته‌ویل) هه‌سه‌نی درپژ بوو و ئه‌ف له‌شکه‌ره ب سه‌رکیشیا سلیمان به‌گ بیژهن بوو کوفئ ده‌وله‌تی به‌ری هنگی ژ ده‌ست دانابوو سه‌ر میرگه‌ها بو‌تان و بدلیسی، ئه‌فی سه‌رکیشی باژیری ئامیدیئ دورپچکر، به‌لی میر هه‌سه‌نی ب شه‌هه‌زای و فندیئ خۆ ژ ئیکگرتنا شیانیئ خۆ دنافی که‌لا ئامیدیئ، دگه‌ل هیزتی میرگه‌هئ ل که‌لا تیروه و ئه‌رز و شوش، شیا ئیرشی له‌شکه‌ری کافرپ سپی ل شه‌فا ٢١ی رهمه‌زانا ١٢٠٩ مشه‌ختی بکه‌ت و ره‌خ و دوریئ وئ بگریئ و بشکیئیت و ئه‌فه سه‌ره‌که‌فتنا له‌شکه‌ری یا ئیکئ یا میرگه‌هئ بوو لسه‌ر له‌شکه‌ری ده‌وله‌ته‌کا ب هیز و دژوار(٣).

ئه‌فی سه‌ره‌که‌فتنی ده‌نگه‌دانه‌کا مه‌زن ل هه‌می میرگه‌هئ و ره‌خ و دوریئ وئ چیکر و عه‌شیره‌تا دلسوزیا خو بو میر هه‌سه‌نی دادیارکرن و ئه‌فه بو ئه‌گه‌ری هندیئ کو هه‌ر ئیک ژ ئیسماعیلی صه‌فه‌وی و سولتان سه‌لیم و سلیمانی قانونی یئ ئوسمانی دفا فیانا میری بو خۆ راکیشن.

تیکه‌لی و دانوستاندنیئ درپژ ل نابقه‌را میر هه‌سه‌نی و شاه ئیسماعیلی صه‌فه‌وی دا چیبوون و ئه‌فه بو ئه‌گه‌ری هندیئ کو یئ ئیکئ بیت بچته سه‌ره‌دانا شاهی ل قه‌زوینی، کو ئه‌و ژ ل سالآ ١٥٠٠ئ بوو و ب گه‌رمی ژپیشقه‌هات و سۆزبه‌نده‌کا ناشتیئ بو پینج سالآ دگه‌ل دا گریدا و ئه‌فه بو هاریکار کو میر هه‌سه‌ن خۆ ژ دوژمنهایئ صه‌فه‌ویا بیاریزیئ و به‌رده‌وامیئ بو هیزکرنا ستونیئ میرگه‌ها خۆ ب فی ره‌نگی:

١ - سهرداگرنا داسن (ده‌وکا نوکه) و وه‌لاتی شیخان و

سەرکردە کۆرد دگەل لەشکەری

ئافاكرنا خاندنگه‌ها و بنگه‌هیت زانینن كو كه‌سێ به‌ری وی ژ میرا، ئە‌فه نه‌ كر‌بوو كو ل فێره‌هه‌ژی ئا‌ف‌ری پیدانن بیت(٢٠٥).

سولتان حسین کورێ سولتان حه‌سه‌نی ١٥٣٤-١٥٧٨

لدویف فه‌رمانا سولتانێ ئۆسمانی، وی میرگه‌ه پشتی بابن خو‌ وه‌رگرت. ئێك بوو ژ باشترین و ب شیانتین كه‌سیت مالباتا میر سێفدین و وێره‌کی و زیره‌کیه‌كا مه‌زن هه‌بوو و وی دادی و وه‌كه‌ه‌فی دنای مله‌تیدا به‌لافکر، ژ به‌ر فنی چه‌ندی ژ مله‌تی و له‌شکەری، هه‌ژێکر و دگوه‌داری فه‌رمانا وی له‌وا ژ پاشناقن (وه‌لی) ل پاشناقیت وی ییت دیت زێده‌کر، پاشی وی سیاسه‌تا پاراستنا میرگه‌ها خو‌ برێقه‌به‌ر و هه‌ف‌رکی لسه‌ر میرگه‌هێ دویرئێخستن، نه‌مازه ئه‌و‌یت چریسک ژئ دچوون ل نایه‌ه‌را سولتان سه‌لیم و پاشا ئیسماعیلن صه‌فه‌وی و پشتی وی، کورێ وی ته‌هماسپی ئه‌وی چاره‌کادی تیریشی ده‌وله‌تا ئۆسمانی ل ته‌به‌ریژی و کوردستان و به‌غدا کری و گه‌له‌ک ده‌فه‌ریت کوردستانن بوونه مه‌یدانیت شه‌ریت دژوار و که‌س ژئ قورتال نه‌بوو بژلی میرگه‌ها ئامیدیئ دسه‌ر هندی‌را کو له‌شکەری وی

داسنیا و شیخان فه‌دگریت.

٣ - میر، میرگه‌هێ لدویف وی سیاسه‌تا ئه‌و دادپۆزیت، بیی ماییتکرنا ده‌سه‌لاتا ئۆسمانی برێقه‌به‌هت و هه‌می میریت کوردا به‌رگه‌ریانن لده‌ف وی بکه‌ن و بیته سه‌رکیشی وان.

٤ - بودجه‌کا نه‌مازه هه‌بیت و لدویف شه‌ریعه‌تی ئیسلامن خویکا وه‌رگریت.

٥ - وی هه‌قن تیر چه‌ککرنا له‌شکەرا هه‌بیت و بشیت یا دشیاندا بیت داخازا جه‌بلخانن و چه‌کی بکه‌ت.

٦ - دانانا میر و سه‌رکیش و قازیا ل میرگه‌ها وی بن.

٧ - نه‌هیلن صه‌فه‌وی ماین خو‌ د میرگه‌ها ویدا بکه‌ن.

٨ - دئ هاریکاریا ده‌وله‌تا ئۆسمانی ده‌سه‌ریت دگه‌ل نه‌یاریت وی که‌ت و ل هه‌مه‌به‌ری وی ده‌وله‌تا ئۆسمانی ژئ وی که‌ت.

٩ - ده‌ستت میری دئ یین به‌ردایی بیت بو‌ نه‌هیلانا فتنا و ئیکگرتنا میرگه‌هێ.

١٠ - وی هه‌ق هه‌بیت هه‌نده‌ک هاریکاریت مالی و دیاریا پیشکیشی سولتانیت ئۆسمانی بکه‌ت.

١١ - پیدفیه لسه‌ر هه‌می سه‌رۆکه‌شه‌یره‌تا د نایف میرگه‌هیدا گوه‌داریا وی بکه‌ن و لدویف ئایه‌تا پیروژ (واطیعوا الله و الرسول واولی الامر منکم).

زیده‌باری ئالییت وی ییت باش، دئ بینین کو دفتن سۆزه‌ندیئا، پشتی هنگی میرگه‌ها ئامیدیئ و میریت وی ییت هاتینه‌گریدان ب سیاسه‌تا ئۆسمانیافه و نه‌مازه فنی سۆزه‌ندیئ ئیکا هند کر کو میر حه‌سه‌ن له‌شکەره‌کی ژ زیاریا و مزورییا و سلێفانه‌یا و داسنیا به‌ره‌ه‌فکه‌ت و دگه‌ل له‌شکەریئ ئۆسمانیدا ل دژی سه‌فه‌ویا پشکدارین د شه‌ره‌کێ دژواردا بکه‌ن، کو ئه‌و ژئ شه‌ری چالیدیانن ب نایف و ده‌نگ بوو، ئه‌و وی ل سالآ (١٥١٤)ئ قه‌ومی کو ل وی شه‌ری بوویه ئه‌گه‌ریئ سه‌رکه‌فتنا له‌شکەریئ ئۆسمانی و به‌ردانا دویف له‌شکەریئ صه‌فه‌وی هه‌تا باژیریئ ته‌به‌ریزا پایته‌ختن صه‌فه‌ویا و پاشی ب سه‌رکیشیا سلیمانن قانونینی دگه‌ل له‌شکەریئ ئامیدیئ ب سه‌رکیشیا میر حه‌سه‌ن چووینه دنایفدا و ئە‌ف شه‌ره‌ بو‌ خالا ژیکجودا کرنا کوردستانا خو‌سه‌ر و کوردستانا د نایه‌ه‌را ده‌سه‌له‌تاداریت ئۆسمانی و صه‌فه‌ویدا پارچه‌کری(٣). پشتی فی شه‌ری میرگه‌ها جه‌ئ خو‌ مکومکر و پاشی که‌فتنه د ره‌وشه‌کا نیزیکی خو‌سه‌رییدا و زیده‌باری فان ده‌ستکه‌فتیت میری (سولتان حه‌سه‌ن) دیافنی تیکه‌ه‌لیت ده‌ره‌ده‌ا، ئه‌و رابوو ب گه‌له‌ک فه‌نجکرتیت ره‌وشه‌نه‌زری و شولیت ئافاكرنن و هه‌کی چیکرنا فه‌نته‌ره‌ و پرا و فه‌کرن و خوشکرنا ریکا و

پشكدارى پتريا وان شهرا بپوو، ييت دهولتا ئوسمانى دژى
صهفهويا كرين(۳) و دشپين هوسا كورت بكهين:

۱ - ئيرشكرن سهر ميرگهها ئهردهلان ۱۵۳۷ز

ميرگهها كوردى يا ئهردهلانى ل چهرخى چاردى پيدا بپوو
و ئه و ژ دهوروبه ريت خو يا خو سهر بپوو، و بو ههيامى
چهرخهكى دروست دهسههلاتا وى دگههسته شههره زور
و هندهك پارچيت روژهلالتى كوردستانى و ل وهختى
شاه ئيسماعيلى صهفهوى، دهسههلاتا قى ميرگههن
هاته بچويك كرن و كهفته ب سهر صهفهويافه و لسهر
دهمى مير مه موني دويى يى ئهردهلانى، جارهكا دى
ئهف ميرگههه بهرفرههدبيت و دهست ددانته سهر
شههره زور و ميرگههيت زابا بچويك و ههورهمان و
شههر بازو و قهره داغ دهفگوتا فهرمى پيدكهن، ئهفه يا
ب دلى سليمانى قانونى سولتانى ئوسمانيا نه بپوو، لهوا
لهشكه رهك كومكر و سولتان حسين كره وهكيلى خو بو
ئيرشكرنا سهر ميرگهها ئهردهلانى و شه ر ل شههره زور
قهومى و لهشكه رى ناميديى سهر كهفت و مه موني دويى
زفريش كهلا زهلمى و پاشى ل ويرى لهشكه رى ناميديى
دورپيچكر و پشتى دانوستاندنا مير مه موني دويى خو دا
دهست و پاشى هنارته ستهنبولئى(۶،۷).

و دبيژن گوندى خورمال گهلهك شوينه واريت ئافاكرنى
ييت كو سولتان حسين ئافاكرين لى هه نه، ژ وان شوپرها ل
دورماندوريت خورمال و ديسا كهلا خورمال و كهلهكا ديت
ل دوپماهيا ژوريا باژيركى كو ئه و ژى وهكى وان كه ل و
شوپرها بوون ييت ل ناميديى هاتينه چيكرن(۳).

۲ - هه فركى دگه ل موكرى ۱۵۴۱ز

عهشيره تا موكرى يا كوردا يا بناف و دهنگ، كو دكهفته
ژيرى دهرىا نورمى ل جيايت سابلخ و سهروكعه شيرى
وان ب (خان) دهاته ئافكرن و ئهف عهشيره ته خودان
ديروكهكا كهفن و نهمازه ناف و دهنكى وان ب ئهزمانى
وانى زهرا دهشتيه كو شياينه ريزمانا وى پاريزن، دگه ل
پاراستنا هندهكى ژ ئهزمانى (زهندى يى كهفن(۶).

وليهم جاكسون بى نهمازه يى دغه كولينييت زهرا دهشتيادا
هه، ددكرينيت كو جهى ژدايكبوونا (زهرا دهشت)
پيخه مبهري ژيرى نورمى يه، كو دبته پارچا ژوريا دهفهره
موكرى و موكرى بهردهوام دشهرا دا بوون دگه ل ئوسمانيا.
ژبه ر هندى سولتان سليمانى قانونى ئا فريدا هه قابله ندى
خو سولتان حسينى بو بهرهه فكرنا هه وهكى و ئيرشكرنى
لسهر قى عهشيره تى و ب پشكداريا هه كاريا ب سهر كيشيا
براى هه فزينا وى (هه فزينا سولتان حسين نايلا خاتين)

كو زهينه ل بهگى ميرى هه كاريا و ديسا برادوستيايه،
ئهفى لهشكه رى شه ره كى دژوار دگه ل موكرى كر كو ب
سهر كيشيا شيخ هيدهر و مير نه زير و مير خدر بوو و
شه رى سى روژا فه كيشا و ل دوپماهين لهشكه رى سولتان
حسينى بسهر دكه فيت و ئهف ميره دكه فنه د دهستى
واندا.

۳ - سهرداگرنا ته بريزى ۱۵۴۱ز

د وى سالىدا شاه ته هماسپى صهفهوى بهر ب كوردستانا
نافينقه هات و بهرده و امبوو لسهر پيشقه چوونيت خو
حه تا گه هشتيه ديار به كرى و هه ر تشتى كهفتيه بهر
سينكى وى ژ گوند و باژيرا پيچكرن، ژبه ر قى چهندى
سولتانى ئوسمانى شه ر دگه ل صهفهويا راگه هاند، نهمازه
پشتى لهشكه رى صهفهويا جارهكا دى بهر ب وانى و
هندهك باژيريت ديتريت ئوسمانيا بريكه فتين و سولتان
حسين دگه ل سولتانى ئوسمانى د شه ريدا پشكدار بوو و
دگه لدا ميريت هه كاريا و برادوستيا و هنده كيت ديت
و پشتى شه ريت دژوار لهشكه رى صهفهوى شكست و
جارهكا دى زفري ته بريزى و لهشكه رى ئوسمانى چوو د
ناف باژيريدا و سهر كيشى ئوسمانى ريكا بو ده مى سى
روژا بو تالان و شه لاندنى و كوشتنى و سولتان حسينى
خو لسهر كيراريت نه مروفانه ييت سهر كيشى ترك تنگزان
و ئهفه بو ئه گهرى ليككه تنى ل نافه ر لهشكه رى تركا و
ناميديى و نه هات راوستاندن هه تا دهسهه لاتداريت بلند
مايى خو تيدا نه كرى و ژبه ر قى چهندى لهشكه رى
ناميديى بسهر كيشيا سولتان حسينى مه يدانا شه رى
بجهه يلا و فه گه رپا فه ميرگهها خو ل ناميديى(۸،۹).

ستاندنا به غدا ژ لهشكه رى قزلباشى ۱۵۵۳ز

چهند هزارهك ژ لهشكه رى قزلباشيا دگه ل بن الفتح
سولتان و همزه سولتان و عهلى سولتان و خدر و
ئيراهيم قولى ل سالا ۱۵۵۳ يى كومبوون و بهر ب به غدا فه
بريكه فتن ب مه ره ما سهرداگرنا وى بوو و سولتان حسين
گه هشتى و شه رى وانكر و ئه و شكاندن و ب قى چهندى
به غدا ژ سهرداگرنا وان پاراست(۱۱،۱۰،۸) و ئه قى تيكا
هندكر كو سولتانى ئوسمانى ب تيكى خو ب هزميريت و
قه درى وى بگريت.

هوسا دى بينين كو سولتان حسين تيك بوو ژ ب هيزترين
هه فسوزيت سولتانى ئوسمانى و بهر پهانى وان بوو و
بزا فكر كو قى تيكه لى بده ليقه بزانيت بو مكومكرن
و بهرفره كرن ميرگهها خو و پشتى دهستدانه سهر

نه خوښ بوو و گلی مشه بوون و بو نه گهری گانزدیت خه لکی و عه شیره تیت ل دوریت وی و خه لکی داخاکر کو برایی وی یی مه زن به یرم بهگ میرگه هی بریقه بهت کو نه و دهسه لاتدار بوو ل ټاکری و هه فزکییت دژوار ل نافبه را هردو برا ده سپیکر و نه فقه بو نه گهر کو به یرم بهگ بره فیت و بچیته میرگه ها هه کاریا و مال و یری هه تاکو میری وی زه ینه ل به گئی کو دبیته خالی قوباد به گئی، نافبه ینی ل نافبه را هردو برادا کری و پیکتیناین و به یرم بهگ زفریفا نامیدی داکو فنی جاری بهیته دانان بو دهسه لاتداریا زاخو، به لی عه شیره تا خو لسه ر حوکمی قوباد به گئی بیده نگ نه کر و عه شیره تا مزوریا ب سهر کیشیا میر مه لک ب دژی قوباد به گئی رابوسه رخو و پستی شه ر و لیکدانان، قوباد بهگ دپه فیت و دچیته نهستان و مامی وی سلیمان بهگ ل جهی وی ل میرگه ها نامیدی دپوینیت هندی نه وی نه حازر شیا رازیبوونا وهزیری ټیکئی یی ټوسمانی (سیواشی) بدهستخوفه بینیت و فرمانه کا نوی بو بهیته ده رتبخستن کو میرگه ها نامیدی بریقه بهت و دریکا زفرینا ویدا عه شیره تیت مزوریا گه له ک ژ به هدینیا ل ده فه را دهوکئی و زاخو و فنی جاری ب سهر کیشیا مامی وی سلیمان به گئی به رسینگئی نه وی گرت و شیان بگرن و وی و هه می هه فالیت وی بکوژن (۳)، به لی سلیمان بهگ یی بیچاره بوو لهوا دهسه لاتا وی گه له ک نه فه کیشیا و میرگه ه ژلایی به یرم بهگ برایی مه زنی قوباد به گئی هه هه بریقه برن (۱۰).

میر به یرم بهگ ۱۵۷۹-۱۵۸۵ز

وی ل بن گفاشتنا عه شیره ت و خه لکی میرگه هی حوکم وهرگرت و حوکمه کئی ب دادی و وهکبه فی کر و فیانا خه لکی بو وی زیده بوو و نافی و دهنگی چاوانیا دهسه لاتداریا وی گه هشته وهزیری ټوسمانی (ټوسمان پاشای) و ده فگوت ب حوکمی وی کر، به لی شانسی وی گه له ک نه فه کیشیا و سهیدی خان کورپی قوباد به گئی ټیکئی، ب دژی وی رابوو و ده من بابی وی ژلایی عه شیره تیت نامیدی فه هاتیه کوشتن، وی ټاکری بریقه دبر و قه ستا سولتان مرادخان ټوسمانی کر و شکیات کر کو مامی وی به یرم به گئی ده ست د کوشتنا بابی ویدا هه بوو، دویر ژ راستی ههروه کی بهری نوکه مه دایه دیارکرن داخاکر کو حوکمی میرگه هی بو وی بزفریت و وی مامی خو ب مه یلداریا وی بو حوکمی صه فه وی و هه ژیکرنا نائیفا شیعی گونه هبارکر و نه فقه بهس بو فیروانا کینا سولتان

میرگه ها داسنیا دهسه لاتا وی گه هشته هه فلیبری و ما دبن دهستی ویدا و بو وه صی ل سهر میرگه ها بابان و سوران و هه کاری و بوتان و وی برایت خو کره میر ل فان باژپریت به هدینا و ب فی رهنگی:

۱ - میرزا نه حمه د بهگ... زاخو. ۲ - مهردان خان بهگ.. دهوک.

۳ - سلیمان بهگ... ټاکری. ۴ - قاسم بهگ... شیخان. ۵ - خان نه حمه د بهگ... نیروه.

پستی فنی به رفره هبوونی د تخوییت میرگه هیدا و دانانا کورپت خو و برایت خو، قوناغه کا نوی ده سپیدکه ت کو نه وی هه فزکینه ل نافبه را که سی ت مالباتا میری لسه ر دهسه لات و سهر داگرتی (نفوز) و ټیکسه ر پستی مرنا سولتان حسین دیاروو و فه کیشیا و بو نه گهری لئوزیا وی و برنا میرگه هی بهر ب چاره به کئی بقی ت و نه فیت کو نه وی کهفتنا وی بوو.

سولتان حسینی ل سال ۱۵۷۶ئی وه غرکر و هه ر ل نامیدی هاته فه شارتن و گورپی وی و هه فزینا وی نائیلخان خاتوینی، کره گومبه ته کا هه په می و هه تا نوکه ژی شوینه وارپت وی ل نامیدی ماینه و سولتانی چار کور ل دویف خو هیلان کو نه وی:

۱ - قوباد بهگ، کورپی وی بوو ژ هه فزینا وی نائیل خاتوینی، خویشکا میر زه ینه ل به گئی هه کاری بوو.

۲ - به یرم بهگ.

۳ - خان ټیسماعیل بهگ.

۴ - سولتان نه بو سه عید.

میر قوباد به گئی ټیکئی ۱۵۷۶-۱۵۷۹ز

پستی مرنا بابی خو لدویف فرمانا سولتانی ټوسمانی، میر قوباد به گئی میرگه ها نامیدی (به هدینان) بستوخوفه گرت و وهرگرتنا میرگه هی ژ لایی قوباد به گئی، کو ژ هه می برایت خو بچویکرتوو، دزفریته فه بو دهوری دایکا وی (نائیل خاتوینی) کود بیته خویشکا زه ینه ل به گئی هه کاری، کو وی نافداریا خو لده ف سولتانی ټوسمانی هه بوو و نه و بوویه هاریکار ژ بو ده رتبخستن فرمانا وهرگرتنا میرگه هی ژلایی قوباد به گئی (۳).

قوباد بهگ زه لامه کئی لسه رخو و صوفی و نیه ت پاقربوو و هه ژ پیچیری و نارمانجان و موزیکئی و سترانا دکر، تورهان و پهسته فانا خو نیزیکئی وی دکر ژ وانا هه مکئی کوره و ب هونه ر و په ستیت و یقه هاتوو گریدان و نه فی چهنده بو نه گهر کو ژ کاروباریت میرگه هی دویره فیت و رهوش

هژماره کا شهزاده کورد

نه فیانی ژ سهدی خانی فه چوپرانده و بهری مرنا خو و هسیه تکر کو برزایی وی یوسف خان حوكمی میرگه هئ و هرگرت کو ئه وی شیان و زیره کی تیدا ددیت (۳).

میر یوسف خان به گ کورپی به یرم به گن ۱۶۲۵-۱۶۳۲ز

تشتی ژ همیا بهرچاقتر دقوناغا حوكمداریا فی میریدا، میرگه هه که فته بهر ئیرشیت ژده رفه، ژ وانا ئیرشا ئه حمده خانی ئه رده لانی ل سالآ ۱۶۲۹ز بو سهر عه شیره تا داسنیا و وان ژی هه وارا خو گه هانده یوسف خان به گن میری ئامیدین، ئه وی له شکه ره ک ب سهر کیشیا مامی خو موسا به گن هنارت، به لی ئه شیا خو ل بهر سینگی له شکه ری ئه رده لانی بگریت و دهیته شکاندن و خو فه دکیشت و له شکه ری ئه رده لانی لدویف دهین هه تا ئامیدین و باژیر دکه فته بن دورپیچا فی له شکه ری، به لی به لافوونا ئیشا تعاونی دبته ئه گه ری مرنا گه له کا ژ وان و ییت دیتر ژی به ریفت جهی خو دزقرن و هه تا نوکه شوینه واریت گورستانا وان ئه ویت تیدا هاتینه فه شارتن ژ فی له شکه ری ل نیژیکی ئامیدین یا مای و دیژنی گورستانا سورانا (۳).

هه فرکی دگهل دیاربه کری

ژ فه ریژا هه فرکیا ئوسمانی و صه فه ویا، ده سه ه لاتداریت ئوسمانی ده ست ب سیاسه تا ده ستی ئاسنی کر بو پیخه مه ت ده ستدانیته سهر سهر میرگه هیته کوردا، نه مازه ئه ویت پیچه کا خو سه ری هه ی وه کی میرگه ها ئامیدین و یی ژ همیا رژدتر ل سهر فنی سیاسه تی وه زیری ئیکتی یی ئوسمانی مه لک ئه حمده پاشا بو، کو ئه فه زافایی سولتان مرادی چاری بو و ئه فی وه زیره پشتی فه کرنا به غدا کر بو و الی دیاربه کری، ده می ده ست ب به ره فه کرنا له شکه ره کن مه زن ل سالآ ۱۶۲۲ز کری، کیشکه سهر ئامیدین و ده ستیت له شکه ری خو بو دزی

ئوسمانی بوو لسه ر به یرم به گن ب دادی و سه ره که فتی حوكمدکر. ئه ف کریارا سهدی خانی بو ئه گه ری زیده بوونا هه فرکیا ل نافه را که سیته مالباتی و هاریکار بو مایتیکریتت ده رفه یی و زیده کرنا گوریا فی هه فرکیی و لدویف ئه فی شکیاتنی سولتانئ ئوسمانی ده ست ب هنارتنا ئیک ژ سهر کیشیت خو کو ئه و ژی (فه ره اد پاشا) بو، کر، پیخه مه ت دو یقچوون و بزافا دو ری ئیخه ستنا به یرم به گن ژ حوكمی میرگه ها ئامیدین، فی سهر کیشی بزافکرن میری رازیکه ت ل بهر برزایی خو سهدی خانی دانیت و ئه فه ژی لسه ر فه رمانا هه مایونی و ئه و چیبوو یا وی سهر کیشی دفا و هوسا به یرم به گن پشتی شه ش سالیته حوكمی ده ست ژ ده سه ه لاتنی به ردان، کو شه ش سالیته دادین و وه که فه یی بوون ل نافه مله تی (۱۱)، به لی سهدی خان ل فی چه ندی ژی نه راوستیا، رابوو ب گرنا مامی خو و پاشی پشتی دادکرنا که شکلی ل سالآ ۱۵۸۶ز دکوژیت.

میر سهدی خان به گ کورپی قوباد به گن تیکن ۱۵۸۶-۱۶۲۵ز

ل ده سیپکا قوناغا حوكمی وی عه شیره تیت مزویریا رابوونه سه ره خو دا تولا کوشتنا به یرم به گن فه کن و پشتی سهر کیشی وان میر مه لک و سهر کیشیت دیتر کوشتین، سهدی خانی شیا شو ره شا وان بیده نگکه ت و سهر کیش و میریت دیتر ل خو کومکرن دا لسه ر حوكمی خو به رده و امییت و لسه ر ده می وی له شکه ری میرگه هئ ب چه ند بزافه کیت سهر دا گرنا رابوو، ژ وانا سهر دا گرنا به غدا و شه هره زو ری، به لی ئه ف بزافیت سهر دا گرنتی (غزوات) نه شیان سه ره که فتنیت فه بر بینن.

سهدی خانی بزافکرن هه ژیکرن و تیکه له ییت باشیت مالباتا ئامیدین برقه نه فه و ئه فه ژی ل ده می داخازا پسامی خو یوسف خان به گ، کورپی به یرم به گن کری، یی لده ف خالیته خو دژیا کو دایکا وی ژ مالباتا (ئه زیان) ژ میریت بوتان بوو و هیس ژیی وی پینج سال بوون ده می پشتی کوشتنا بابی وی به یرم به گن بریه ویری، ئه و ژی پشتی مایتیکرنا خالی وی شه ره فه دین کو ده سه ه لاتداری ل میرگه ها بوتان دکر.

میر یوسف خان زفریف نافه ریژیت مامی خو سهدی خانی کوژه کن بابی خو و ل زاخو چوو به راهیا وی و بره ئامیدین و یوسف خانی دلسوزی و زیره کیا خو دا دیارکرن و ئه فه بو ئه گه ر کو مامی وی بکه ته سهر کیشی له شکه ری خو و چافدیری کاروباریت مالباتی و پاشی کچا خو شرین دای و زه مانی ئه و ل نافه را وان هه ی ژ

کوردەک ب کارئ شەری

ب- دەستدانا نەسەر بزاڤا مەھدی ب سەرکیشیا شیخ محمەد فاولونی کو ل گوندەکی نیزیکی ئاکری ل سالا ۱۶۶۵ز دیاربوو و دگۆت کو ئەو مەھدی چاڤەرێکریه. ج- نەھیلانا خوقەدەرکنا عەبدولایئ بالوکی ل ناڤ بەرواری بالا ل سالا ۱۶۶۷ز (۱۰). د- بەرسینگرتنا ئیرشا میر خالد بەگئ عیمادەدینئ هەکاری ل سالا ۱۶۷۴ز لسەر میرگەها بەھدیان و سەرکەڤت و نەچارکر د پاشدا بو میرگەها هەکاریا بزڤریت.

بو هەيامئ هەژدە سالا وی دەسەھلاتی ل میرگەها ئامیدیئ کر و وی چ کوپ نە بوون تنئ کچ هەبوون و کچەکا وی یا شوی ب بەھرام بەگئ کربوو کو دبیتە برازیئ میر قوباد بەگئ دوئی (۳).

و تالان و کوشتنا خەلکی بەردان هەتا کەلا میرگەھئ ستاندی و میر یوسف خان ئیخسیرکری و دگەل خو برە دیار بەکر و ل ویئ کرە دزیندانیڤه هەتا کوپئ وی مراد خانی فیدیه کا مەزن دایئ پاشی هاتە نازادکرن (۱۱).

دقوناغا ئیخسیریا میریدا، سەعید خان بەگ کوپئ سوڵتان سەیدی خان بەگ کوپئ سوڵتان قوباد بەگئ ئیکئ حوکمداری کر، بەلئ حوکمئ وی ژ هەشت مەڤشا زیدەتر نە ڤه کیشا و مراد خان بەگئ ئیکئ حوکمئ میرگەھئ وەرگرت.

سوڵتان مراد خان بەگئ ئیکئ کوپئ یوسف خان بەگئ کوپئ بەبرەم بەگئ (۱۶۶۲-۱۶۶۳ز)

ئەڤی میری خزمانی دگەل میریت سوۆران کر و هەڤژینا وی وی خویشکا میرئ سوۆران میران بەگئ بوو، ژبەر ڤئ چەندی تیکهه لیئت هەردو میرگەها بەژبوون و چ تشتەکئ وەسا ل ناڤهرا وان چینه بوو کو ریزیت هەردو میرگەها تیکبەدەت، بەلئ شەر و پیکدادان دگەل هەکاریا چیدبوون کو وان بزاف کربوو هەندەک دەڤەریت ژ میرگەها ئامیدیئ بستین ئەو ژ ب سەرکیشیا عیمادەدینئ هەکاری بوو و مراد خان شیا وان جها هەمیا بزڤرنیتەڤه و بچیتە د ناڤ وەلاتئ هەکاریدا و دەستئ خو دانیتە سەر پنیانش و رەخ و دوریت وان (۳)، پاشی ئلیاسئ ئیزدی ناڤهینئ ل ناڤهرا سوڵتان مراد خان و میر عیمادەدینئ هەکاری کر و سوۆزبەندەکا ئاشتئ هاتە مورکرن و سوڵتان مرادی خو ژ عەردئ هەکاریا ڤه کیشا (۱۴،۲) و پویتە ب زانا و زانینئ کر و خاندنگەهەک ب ناڤئ خو ل ئامیدیئ ئافاکر، هەتا سالیئ پینجیا ژ چەرخی چوو، شوینەواریت وی مابوون کو گەلەک دەستڤیسیت ب موھرا مراد خانی هاتینە موھرکرن تیدا هەبوون (۵).

سوڵتان مراد نیزیکی سەھ سالا ن ما لسەر حوکمی و پاشی ئەو روینشتە خارئ و پسمامئ خو میر قوباد بەگئ دوئی دانا جھئ خو.

سوڵتان قوباد بەگئ دوئی سەعید بەگئ ۱۶۶۲-۱۶۷۹ز

ئەڤی میری (سوڵتانی) ب دەستەکئ ئاسنی میرگەھ بریڤهبر و ل سەر دەمئ وی پێشڤه چوونەکا بەرچاڤ هاتە دیت و ملەت و زانا ژبەر دەستکەڤتیت وی ژئ درازبوون و دئ ب ڤی رەنگئ بھیت کورتکەبن:

أ- سەرۆبەرکنا لەشکەری و بەرھەڤکرنا وی ب بیست ہزار جوندیا ژ پەیدا و دەھ ہزار سیارا (خەیالا).

میر بهرام خان به گئی کورپی یوسف
خان به گئی کورپی سہ عید به گئی ٹیکئی
۱۶۷۹-۱۶۸۲ز

وی میرگهہ وه رگرت و لدویٹھ
به رژه ونديا میرگهہی و مله تی خو
باشی بریقه بر، ژ بهر هندی ژی بو
که سه کی خوشتی و ب قه در لده ف
همیا و حه تا لده ف باب عالی
نوسمانی ژی و تیکه لیبت وی دگه ل
سولتانی باشبون و پاشناقئی میری
میرا دایئ.

حوکمداریا وی سنی سالآ بتنی فه کیشا
کو ژ نه گهری سه تمینه کا هه سپی
دئیک ژ سه برانیت خودا دمريت و
وی هه فپکی دگه ل پسمامی خو میر
سه عید به گئی دویئ کورپی یوسف
خان به گئی دویئ کورپی سہ عید
خان به گئی ٹیکئی هه بوو و نه ف
هه فپکیه بو نه گهر نه و پستی
مرنا برازایی خو یا ژنشکه کیتفه
ده سه هلاتئ وه رگريت (۳).

میر سہ عید به گئی دویئ ۱۶۸۲-۱۶۹۹ز

نه ف میره یئ جودابوو ب دژواری و
کوته کیئ و نه فه بو نه گهری کومه کا
سه ره هلدان و شوپه شا دهه یامی
ویدا و ژوانا:

۱ - خو فده درکرنا عه بدالی زبیری

۲ - خو فده درکرنا بابک ناغایی سندی

۳ - خو ژئفه کرنا نبروه یا ژ میرگهها
نامیدیئ ب سه رکیشیا حسین به گئی
ژ بهر سه ره دهریا خراب و ریقه برنا
نه باشا فی میری و زولکرنا وی دگه ل
گه له ک خه لکی و هه تا مرو فیت
وی بخو ژی و بی دلوفانی، هه تا
گه هشتیه هندی بی گونه هه چاقیت
هه فزینا برازایی خو میری میران
داخکرین، ژ بهر کو بتنی کو دقا
قه ستا باب عالی بکه ت بو داخا زکرنا
کورسیکا میرگهہی بو کورپی خو
ئیراهیم به گئی، فبجا نه ف کریاربت

وی بوونه نه گهری دویرکه فتتا وی ژ
له شکه ری و خه لکی و ل دویماهیئ
کوشتنا وی ژ لایئ نه نیاسافه کو ژیی
وی گه هشتبوو چل و پینجئ (۱۰).

میر نوسمان خان به گئی ۱۶۹۹-۱۷۰۱ز

نه فه دبیته برایی میر سہ عید خان
به گئی دویئ کو ده سه هلاتدار بوو ل
ناکری و میره کی خودان ره وشته کی
باشبوو و یئ تیربوو ژ زانستیت
دینی و فیهیئ، زیده باری کورتیا
ده سه هلاتداریا وی کو ژ ساله کی
ده رباز نه بوو، شیا ره وشا میرگهہی
بزفینیت بو کاودانی نورمال نه و ژ
پستی چاره کرنا هه می سه ره هلدان
و ناریشیت د هه یامی برایی وی
سه عید به گئی دا په دابووین و فی
میری داگیران ژ ده سه هلاتئ بو ئیک
ژ پسمامیت خو کر کو نه و ژی میر
قوباد به گئی سین بوو (۳).

میر قوباد پاشایی سین کورپی بهرام

به گئی ۱۷۰۱ز

حوکمی وی بتنی ساله کی فه کیشا
و وی ده سه هلاتداریا میرگهها
نامیدیئ د هه یامی سه ره هلدانا
عه شیره تیت مه نتفک وه رگرت و
سولتانی نوسمانی له شکه ره ک ب
هه فکاری دگه ل له شکه ری نامیدیئ
ب سه رکیشیا میر قوباد به گئی چیکر
و پاشی نه ف شوپه شه شکاند و ژ بهر
دهوری زیره کی میری و له شکه ری
وی، سولتانی نوسمانی پاشناقئی پاشا
دایئ و پستی هنگی نه ف پاشناقه دا
هه می میربت نامیدیئ (۳).

میر زبیر پاشایی ٹیکئی، کورپی سہ عید

خان به گئی دویئ، کورپی یوسف خان

به گئی دویئ، کورپی سہ عید به گئی ٹیکئی

۱۷۰۱-۱۷۱۴ز

فی میری دره وشه کا ته نا و بی
ناریشه دا میرگهها نامیدیئ وه رگرت،

نه و ژی ژ بهر چاکیا مامی خو میر
نوسمانی و وه لیکر کو خو بو کرنا
شول و کاریت نافه دانین ته رخان
بکه ت ژ چیکرنا ریکا و سکر و
خانا و نویزه نکرنا خاندنگهها و
بنگه هیئت دینی و دیاس چاقدیریا
ره وشا زانا و وی گازی عاملدار زه کی
سیریچی ل ئیرانی کر و پاشناقئ
شیخئ عاملدارا دایئ و ریقه بهریا
مه دره سا قوبه هانا بنا فوده نگ کره
د ده ستیت ویدا (۵)، و لسهر ده می
وی هنده ک بکرو بیکیش ل نافه را
میرگهها نامیدیئ و هه کاریا چپوون
و میرگهه که فته بهر دوژمانه یبت
هه کاریا ب سه رکیشیا (چلقه دهر)
ی و وی پارچا روژه لاتا بهرواری
بالا گرت و گه له ک ژ سه رکیشیت
وی کوشتن، ژ بهر هندی میر زبیر
پاشا نه چاربوو له شکه ره کی مه زن
به ره هفکته و سه رکیشیا وی
داف نوسمان خان به گئی و هه ردو
له شکه ره که فتنه د شه ره کی دژواردا
و بو نه گهری شکه ستنا هه کاریا و
کوشتنا سه رکیشی وان چلقه دهری و
شیان هه می عه ردی خو بزفیننه فه
نه وی چلقه دهری ژئ ستاندی.

میر زبیر پاشا شیا تیکه لیبت
میرگهها نامیدیئ دگه ل میرگه هیئت
دبتریت کوردا خوشکته، نه خاسمه
دگه ل میرگهها جزیری کو میر
محمه د به گئی بریقه دبر و هوسا
ته ناهی و ره حه تی که فته هه می
ده فهریت میرگهها به هدینا و زبیر
پاشا شیا ب باشی ده ستئ خو دانیته
سه ر میرگهہی و میر و سه روک
عه شیره تا که یف پیهات و سولتانی
نوسمانی ژی قه دری وی گرت و پستی
مرنا خو حه فت کوپ لدویٹھ خو
هیلان و یبت ژ هه میا بنا فوده نگتر
به هرام و سه عید و قوباد بوون.

دارچنارا هاقینگه‌ها خالانه

مهزنترین دار ل ئیراق و کوردستانی ل خوشترین هاقینگه‌ها ده‌قهره ئامیدی

نقیسینا: قه‌کۆلینشان نه‌وزاد زاده یاسین

باندورا زانستی لسه‌ر مه‌زنبوونا دارچنارا هاقینگه‌ها خالانه

مه‌زنترین دارا ده‌قهره کوردستانی و ئیراقی ده‌پته نیاسین، زیده‌باری کو دبیت یاعه‌جیب بیت چه‌وا مه‌زنترین داره ل ئیراق و ده‌قهره کوردستانی، به‌لئ نه‌گهر ژ نیزیگه‌ه به‌پته دیتن ئەه‌ف چه‌نده ب راستی رۆندبیت چنکی هاقینگه‌ه ب هه‌بوونا وی دارئ دبیته چه‌کئ دلخۆشکه‌ر و هین و خوش ل کوردستان و ده‌قهرئ. زیده‌باری هندئ کو دیرۆکه‌کا که‌قنار

پووته ب قان جها نه‌کریه، داکو بینه ده‌ستله‌هه‌لیخستنا دانه نیاسین و پووته ب وان جه‌پت سیران و گه‌ریانا به‌پته کرن و نه‌و و وه‌لاتی پیکه‌ه ژئ مفاداربن؟ کو نه‌قه گه‌له‌ک ساله پووته ب قان جها نه‌هاتیه کرن وه‌کی خو ماینه و زیانیت مشه‌پت ماددی قیکه‌تینه کو لدویف ته‌خمینا نه‌و زیان ب ملیاریت دولارانه. هاقینگه‌ها دار چنارا خالانه کو وه‌کی

ده‌سینک

هه‌بوونا گه‌له‌ک جه‌پت نوی بیت سیران و گه‌ریانا بیت بالکیش ل کوردستانی نه‌خاسمه پشته تورپت جفاکی ده‌رکه‌فتین، بووینه مینه‌ره‌ک بو ئاشکرارنا نه‌وان جه‌پت خوشیت گه‌ریانا ل ده‌قهرئت جودا‌جودا‌پیت کوردستانی، گه‌له‌ک جارا نه‌ف پرسیاره ژ جه‌پت شوله‌ژئ ده‌پته کرن، نه‌رئ گه‌لو بوچی هه‌تا نه‌ا

ژی ل وی هافینگه هی ههیه، بهلی پشتی خه لک چوو به ویرئ و ئه و دار دیتی و شکلیت وی ل توریت جفاکی به لافبووین، ژنوبکا لاییت شوله ژئ مایتیکر و وهکی جهه کی بهرکه تی دانا، د نهادا ئه ف داره نه بتنی بو گه ریده ییت نافخویی یا بالکیشه به لکو بالا گه ریده ییت بیانی ژئ کیشایه. به لی پشتی مه ژ لایئ زانستیقه هه لسه نگاندن بو دارئ و هافینگه هی کری ئه م بخوه دی بینه ییت ده سه افیتی شولکه ن د ال پاشه پوژئ پویته پی بهیته دان پیخه مه ت زیده تر گه ریده سه را ویرئ بدهن.

ئه ف هه کولینه یا مهیدانیه و هزرا خه لکی ده فهرئ بو هافینگه ها دارچنارا خالانه وهرگریه، و دیتنا ئالییت شوله ژئ ژئ وهرگریه، ئه ف هه زیده باری کوهه لسه نگانندنکا زانستی بو هافینگه ها دارچنارا خالانه کریه، و دهیته هیفیکرن لاییت شوله ژئ بشین زیده تر لسه ر ئاریشه یا سهرکه فن و راستییت هه کولینا مه زویتر پی شچافکه ن، نه خاسمه ژ لایئ زانستیقه.

بهرکه تیرین خالین هه کولینا مه دویشچوون لسه ر کری ئه گه رییت مه زنبوونا دارچنارا خالانه یه، کو ب مه زنتیرین دار دهیته هژمارتن. هه ردیسا مفاییت ساخه لمیا ئه وی ئافئ یال بن قورمی دارئ دزیت و ئارمانجا هه کولینیته.

چارچوف و ره هه ندیت هه کولینی

دا بگه هینه ئارمانجییت هه کولینی، چه ند چارچوف و ره هه نده کییت ژیکجودا دهیته پی شیا مه، و دا ب ره نکه کی زانستی و باش بگه هینه وان ئارمانجا و ده رتیخستنا ئاریشه و

خالیت لیواز و بهیژییت هافینگه ها دار چنارا خالانه، دشین د ئه فان ژیده ره فا ئیزا (ده رها و یشته یان - منطلقات) دا روئکه یین.

تیک: ئاریشه یا هه کولینی

ئاریشا هه کولینی د وی به کی دایه، کو هافینگه ها دارچنارا خالانه تیکه لیه کا ئیکسه ر و بهیژ ب خه لکی کوردستانئ ب ته فاهی و نه خاسمه ده فهرقه هه یه. چنکی زیده باری هندئ جهییت وه کی ویرئ بو گه ریان و سیرانا دکیمن و نافوده نگی خو هه یه و به لییا هاتیه پشتگوه شه هافیتن، دیسا تیکه لی ب ده سته کفتنا داهاتیئ وه لاتیئا ژیشه هه یه، کو ب سه دا سالیه وه کی خو هه مایه و پی شقه نه چوو به و وه لاتییت ده فهرئ چ مفا ژینه کریه.

دا بگه هینه ئارمانجا خو هه، کو دروستکرنا هه کولینه کیته لسه ر هافینگه ها دارچنارا خالانه، ب ئارمانجا مفا ژیکرنئ، ئه ف ئاریشییت ل خواری بو مه چیووون.

۱- نه بوونا ژیده ری نفیسیکی دا شولئ مه بسانا هیتر بکه ت.

۲- دویرییا هافینگه ها دارچنارا خالانه، فیجا ژبه ر خرابیا ریکا ترؤمیلئ نه چاربووین ب چوپ و دافه رستا ل روبرای زئی مه زن ده ربا زبیین دا بگه هینه جهی مه دفا بچینی، پاشی چه ند جاره کا ۲۵ ده قیقا بیبا بچین و بهیین، هه تا شیاین رو بیفاننا جهی ئافه ری ب دروستی بکه یین و شکل و فیدیویا بگرین و پی زانینا کومکه ی و چافیته کتا بکه یین.

۳- ژبه ر نه بوونا ئامیره و ده زگه هییت هه لشکافتن و پیقه تیرانا ساملیت هه کولینی لک ئالییت شوله ژئ، داکو بی به رامبه ر پیقه تیران بهیته کرن، نه چاربووین هه نده ک ژ وان پیقه تیرانا

ب پاره ل ده وکی بکه یین، ئه فئ یه کی ژئ بان دور ل شولئ مه کر و نه شیاین زیده تر پی زانینا کومکه یین.

۴- به ری نه ا ژئ چوو هه کولینییت مهیدانی لسه ر هافینگه ها ئافه ری نه هاتبوونه کرن، له وا نه چاربووین شوینا ژیده ری نفیسیکی هه وارا خو د شولئ مهیدانی بیخین و ب فئ یه کن ژئ هه کولینا مه دیته هه کولینا تیکن لسه ر هافینگه ها دارچنارا خالانه.

دوو: پرساریت هه کولینی

پرساریت هه کولینی خو هه د چه ند پرسیاره کین سه ره دی دا دبیتی بقی ره نگی ل خواری.

۱- کهنگی حکومه ت و لاییت شوله ژئ دی پویته ی ب هافینگه ها دارچنارا خالانه که ن دا بیته جهه کی بهرکه تی گه ریان و سیرانا و ژیده ره کی داهاتیئ وه لاتیئا.

۲- به ری نه ا حکومه ت و جهییت شوله ژئ لسه ر بنیاتی چ پویته ب جهییت گه ریان و سیرانا ددا، وه کی دانه نیاسین و دروستکرنا پروژه یا، یان ژئ شه رتییت پندفی چنه، ییت جهه ک پی دیته جهی گه ریان و سیرانا دا هافینگه ها دارچنارا خالانه ژئ لسه ر وی بنیاتی پویته پی بهیته کرن.

۳- ئه ری پویته پیکرنا حکومه ت و جهییت شوله ژئ ب هافینگه ها دارچنارا خالانه چوو مفا یه ک و ده سته کفیه ک بو وه لاتی و حکومه تی هه یه یان نه؟

۴- لسه ر چ بنیات دارچنارا خالانه مه زنتیرین داره ل هه ریما کوردستان و ئیراقئ؟

۵- چاوا بشین د پاشه پوژئیدا پرسا خالانه بکه ینه پرسه کا ده فهرئ.

سۈن: پويته بىن فەكۆلىنى

پويته بىن فەكۆلىنى ژ چەند لافە دەردكە فېت و ب فى رەنگى ل خوارى.

۱- ئەف فەكۆلىنە بزاڧە كا رژدە ، دا ل پشە رۇژى ب كرىار پويته ب ھافىنگە ھا دارچنارا خالانە بھىتە دان، چنكى ھافىنگە ھا نافرې ئىكە ژ جھىت ستراتىجى بۇ مفايى وەلاتيا و حكومە تى وەكى داھات.

۲- دەسنىشانكرنا ھەموى خالىت لىواز و بھىز و خەمسارىت حكومە تى و لايىت شولەژى ھەتا دگەھىتە وەلاتيا ژى بۇ ھافىنگە ھا دارچنارا خالانە.

۳- دانە نياسىن پويته بىكرنا جھىت شولەژى ب ھافىنگە ھا دارچنارا خالانە ، دى چەند بىتە سەدەم دا ل پاشە رۇژى زىدە تر پشكا گەرىان و سىرانگە ھىن وەرارىبكەت.

۴- دياركرنا سەمتىت دىنە سەدەمى فەگەراندىنا وان بھايىت گەرىان و سىرانگە ھىن بۇ ھافىنگە ھا دارچنارا خالانە.

جوار: نارمانجىت فەكۆلىنى

دانە نياسىن و دياركرنا خالىت لىواز و بھىزىت ھافىنگە ھا دارچنارا خالانە بۇ جھىت شولەژى ، دا ئە و ژى د ھەوارى بچن و ل پاشە رۇژى بىتە ئىك ژ ھافىنگە ھىت گەلەك خۇش و كو نارمانجا فەكۆلىنا مەيە.

بىنج: سامبلىت فەكۆلىنى

ھەموى دويقچوونىت مە يىت ئەففى فەكۆلىنى ب رەنگە كى مەيدانى ھاتىنە چىكرن چافىپكەفتن لگەل كەسىت خوە وەكى خودانىت ھافىنگە ھا دارچنارا خالانە دىبن، و دىسافە ژى دانوستاندن و چافىپكەفتن لگەل جھىت شولەژى ھاتىنەكرن

و نارمانج ژى ژى دەرىخستى و بەرچافكرنا پىزانىن و رويىت بەركەت يىت ھافىنگە ھا نافرې دا پىتر لسەر راوەستن و پىقە تىرانىت زىدە تر لسەر سامبلىت فەكۆلىنى بكن، چنكى چوو ژىدە رىت نفىسكى نەبووینە و دا لايى شولەژى خوە ژ راستىت ئەفى جھى نەفە دزىت.

شەش: مېتۇدا فەكۆلىنى

ھەموو پىزانىت ئەففى فەكۆلىنى خوە د چارچوفە كى وەسفى و شروفە كرئىدا و ب رەنگە كى زانستى دياردكەن نەخاسمە ژى ئەگەرىت مەزىبوننا دارچنارا خالانە و سالوخەت و باشىت ئافا كانيا خالانە بۇ ساخلەميا مروفى.

ھەفت : ئالافىت فەكۆلىنى

پىخەمەت گەھشتنا نارمانجى، مە ھەوارا خۇ برىە بەر رەنگى فەكۆلىنىت مەيدانى و چافىپكەفتن و پىقە نىران و ھەلشكفتنا.

ھەشت : رويىت فەكۆلىنى

رويىت فەكۆلىنى ژ فان روييا پىكد ھىت :

۱- رويى مروفانىى: ئەف فەكۆلىنە لسەر بازا دەفەر ئامىدى ھاتىە كرن ، لەوا بەس ژ وەلاتى و جھىت شولەژى يىت دەفەرئ دگرىت، مە دقئىت پرسى لسەر بازا گوندى و دەفەرئ بكنە پىرسەكا ھەرىمى و ژ ھەمى كوردستانى بگرىت.

۲- رويى دەمى: ئەف فەكۆلىنە ل ۲۰۱۷/۶/۱ - ۲۰۱۷/۹/۱ ھاتىە كرن، لەوا ژى وەختى وى يى كىمبوويە ھەتا د شىاندا بىت ب رەنگە كى باشتر فەكۆلىن بھىتە كرن و نارمانج پتر بۇ جھىت شولەژى رۇنبىت.

۳- رويى جھى: ھافىنگە ھا دارچنارا

خالانە دكەفئتە نافەرا دو قەزايا، لەوا ژى ھەر ئىك ژ وان قەزايا ب بھانە يىت رىقە بەرى و جوگرافى نارىشا بۇ ھافىنگە ھى چىدكەن، چنكى ژ رويى جوگرافى فە ھافىنگە ھا دارچنارا خالانە دكەفئتە بەر قەزا ئاكرى و ژ رويى رىقە بەرىقە سەر ب قەزا ئامىدىقەيە. بەلن تىشتى فەر ئەو ھەردو دەفەر كوردستان و ئەف بھانە دپوچ بى بنىانن و نابىت ژبەر ئەفان بھانە يا ھافىنگە ھ بھىتە پشتگومفە ھافىتن. ب ھەر رەنگە كى بىت بۇ بەرژە وەندا تەقايى دقئىت حكومەت و جھىت شولەژى و وەلاتى پىكفە ئەفى جھى ئافاكەن و ئىدى بەس بھىتە پشتگومفە ھافىتن .

بەروكى (مىحوەرئ) ئىكى

دەستودانى قانونى و رىبەندىت وى لگەل گەرىان و ھافىنگە ھى جھىت گەرىان و ھافىنگە ھى نەخاسمە ژى ھافىنگە ھ و جھىت شوينوارى لدويىف چەند قانونىن و رىبەندە كىت نەمازە دەپنە چىكرن ، بەرورفاژى وان قانونىن و رىبەندا ھەموى جھىت دى نابنە جھىت گەرىان و سىرانگە ھى بەلكى جھىت نافخوويىنە و د تخويىە كى بەرتەنگدا دەپنە نياسىن.

ل بارا وى يەكى، ئەرى ھافىنگە ھا دارچنارا خالانە لدويىف قانونىن و رىبەندىت قانونى دىتە جھى گەرىنا و سىرانگە ھى يان نە؟ ، دشىين بەرسفا فى يەكى د دو تايدا روئكەين:

تابى ئىكى

قانونىن و رىبەندىت گەرىان و سىرانگە ھى بۇ دياركرنا سىلاف و جھىت لى فەھەويانى وەكى

جھه کئ گهريان و سيرانگه هيئ: حهتا جھهک ژ لايئ وهزارهتا گهريان سيرانگه هيئ و دهستهکا گهريان و سيرانگه هيئ و حوکمه تيفه وهکو جھه کئ گهريان و سيرانگه هيئ بهيته نياسين تقيا چهند شهرت و خال و ربهنديت نهمازه تيدا ههبن، بهروفاژي وان نابيته جهئ گهريان و سيرانگه هيئ.

کاوار هميد بافي يئ پاريزهر () ل دادگهها دهوکئ ديارکر کو لدويغ قانونا هژماره ۲۰ يا سالآ ۲۰۰۶ يا وهزارهتا گهريان و سيرانگه هيئ يا حوکمهتا ههريما کوردستاني د دو گههادا بهحسئ جهيت گهريان و سيرانگه هيئ دکهت و ههر جھه کئ فبهر وان قانونا بکهفیت دي وهکی جھه کئ گهريان و سيرانگه هيئ هيته هژمارتن و گوت "لدويغ گهها ههشي يا ماددي ئيکئ يئ وي قانوني مراد ل جهيت گهريان و سيرانگه هيئ؛ جهيت فحهويان و بيهنقه دان (الراحه) و فهورانندن (الاستجمام) سپورت، مهلهفاني، دهيموورانندن، ئچيرکرن، ديتنا سيلافيت ميژوويي، شوينوار و ديمهتت خوړستي، پارک ، سهيرانگه ه، کرينا پيدفييت کهسي و چالاکييت دييت خهمرهفانندن و ههر نارمانجهکا دي يا گهريانيته " وهسا جه دي بيه جھه کئ گهريان و سيرانا.

ههروهسا لدويغ گهها هفت يا ماددي ئيکئ يئ ههر وي قانوني " جهئ گهريان و سيرانگه هيئ، ههر جھه کئ گهريان و سيرانگه هيئ تيدا بهيته کرن، وهکو ئوتيل، گازينو و جهيت فهورانندن (المنتجعات) و خيغهتگهه و جهيت دي ييت کو ب نارمانجا گهريان و سيرانگه هيئ هاتبنه بهرهه فکرنن .

ههروهسا لدويغ گهها هشت يا ماددي ئيکئ يئ ههر وي قانوني ژي دهفهرتت گهريان و سيرانگه هيئ، ژوان دهفهرتا دگريت، ييت بو لفينيت گهريان و سيرانگه هيئ بکيربهين، و فهرکاري وهزارهتا گهريان سيرانگه هيئ نهوه پلانا بو دانيت و دويچوونئ لسهر بزافا گهريان سيرانگه هيئ ل دهفهرتا گهريان و سيرانگه هيئ بکهت".

ب گورهي ههرسي گههيت ل سهري هاتين دهردکهفیت کو ههمي شهرتت بو هافينگهها هاتينه دانان، دهافينگهها دارچنارا خالانهدا ههنه. چنکي هافينگهها دارچنارا خالانه ئيکه ژ خوشتري جهيت گهريان و سيرانا ل کوردستاني ژبهر ههبوونا مهزترين دار ل ئيراق و کوردستاني، ههروهسا ههبوونا جوانترين سيلاف و ساخلمهترين کانبا ئافا فهخوارنئ ل کوردستاني، ئهف يهک ژي بوويه سهدهم کو بو خهلکي يا بالکيشبيت گهريديت نافخو و دهرفه يئ کوردستاني پيخههت گهريان و سيرانکرنئ و دستيخستنا ئافئ د دانيت نهمازه ييت ساليئا قهستهکني خيغهت و کهپر و جهيت گهريان و سيرانا ل دهينه چيکرن.

تاي دوويئ

قانونين و ربهنديت گهريان و سيرانگه هيئ بو ديارکرنا شوينوارا وهکو جھه کئ گهريان و سيراگه هيئ ژبلي جهيت گهريان و سيرانا وهکی سويلاف و جهيت فحهوياني، ههروهسا هندهک جهيت دي ههنه ، بيئکو سيلاف و جهيت فحهوياني بن جھه کئ گهريان سيراگه هيئ دهينه هژمارتن، کو هندهک ساوخهتت لئ ههنه، وهکی جهيت شوينوارا.

پاريزهري ل سهه نافي وي هاتي لسهر فن يه کئ گوت" لدويغ

قانونيا شوينواريت ئيراقئ يا هژماره ۵۵ يا سالآ ۲۰۰۲ ماددي چار و گهها هفت، شوينوار ژ ههمي تشتيت فهگوهازتنئ و نه فهگوهازتنئ و ژ لايئ مروفاقه هاتينه ئافا کرن و چيکرن دگريت يان ژي هاتيبته پلانکرن، فيجا نهو شوينوار گيا و شوينکاتي، دهرامهت، ههیکه لئ مروفي يان ههر تشته کئ دي ييت، بهلئ تقيا ژيئ وي ژ ۲۰۰ سالآ پيتر بيت.

ژبلي وي قانونيا ل سهري، ههروهسا چهند ههفهندهک ههنه کو بهحسئ شوينوارا دکهن، دفي بيافيدا بافي گوت "قانونيا مولکئ تهفائي بهحسئ وي يه کئ دکهت کو شوينوار مولکئ کهسي نينن، بهلکي مولکئ دهوله تينه، و قانونيا ژينگهه ي بهحسئ وي يه کئ دکهت کو نابيت شوينوار بهينه خرابکرن، و قانونيا بهرفه پيژکرنئ ژي بهحسئ وي يه کئ دکهت کو نابيت شوينوارا بهينه کرن، و ههر ديسان قانونيا باژيرفانيئ بهحسئ وي يه کئ دکهت کو پيدفيه د تخويي باژيرفانيدا تقيا شوينوار بهينه پاراستن. هوسا دهيته ديارکرن کو شوينوار ژي نهگهرن بالکيشن بو راکيشانا گهريده و ميهمانيت نافخوهي و بياني، و پيدفيه جهيت شوينواري ژ لايئ وهلاتيا و دهوله تي ژيفه بهينه پاراستن و بو گهريان و سيرانا و بهرزه وهنديا تهفائي بهينه بکارئنان.

هوسا دشين بيژين کو هافينگهها دارچنارا خالانه، ژبلي کو جھه کئ گهريان و سيرانگه هيئ ههروهسا ب جھه کئ شوينواري ژي دهينه نياسين، چنکي پيتر ييئ شوينوارا ل هافينگهها دارچنارا خالانه ههنه کو ديروکا وان بو ۵۰۰ سالان ههتا

۱۵۰۰ ساللا پاشدا دزفريت، و ئه في يه ك زى بوويه سه ده م گه له ك خه لك ب مه ره ما گه ريان و سيرانا و جهيت شوينوارا بچنه هافينگه ها نافه رى.

به روكنى دويى

جوگرافيا و دىروكا هافينگه ها دارچنارا خالانه

دار چنارا خالانه كو دكه فته هافينگه ها خالانه ل گوندى هلورا يى سه ر ب ناحيا شيلادزى ل تخويى قهزا ئاميدى، ئيكه ژ خوشترين جهيت گه ريان و سيرانا ل پاريزگه ها دهوكى، و هه ر سال هژماره كا مه زنا گه ريدا پيخه مه ت گه ريان و سيرانى و ده ربا زكرنا ده مه كى خوش قه سته كنه ئى، و هه كو دزفنه فه ل گه ل خوه ئافا زه لالا كانيا خالانه دئين، چونكى لدويش راپورته كا فه مانگه ها ژينگه ها دهوكى، ئافا وى كانى بو ساخله ميا مروفي گه له كا باشه و مفايه كى باشى بو چهنده نه ساخيه كيت مروفي هه ي. به رى بچينه ئافا ئافه روكا بابته ي، و ژ لايى زانستيقه به حسكه ين، دى به حسى پويته يى هافينگه ها نافه رى كه ين ژ لايى گه ريان و سيرانگه هيى و جوگرافيا و دىروك و ئافه دانىقه ، دا زيده تر پويته يى هافينگه ها دارچنارا خالانه لنىك مه ئاشكرا بيت. ئه في چهنده وه كى ل خوارى دا هاتيه به حسكرن:

تايى تيكى

جوگرافيا هافينگه ها دارچنارا خالانه

به رى بچينه ئافا بابته ي دقيت وى يه كى بزايىن كو ژبه ر دوپريا هافينگه ها دارچنارا خالانه ژ سه نته رى ناحيا دىنارته يا سه ر ب قهزا ئاكرىقه، هافينه گه ه ژ روويى ريقه به ريقه ئيخسته ي سه ر ناحيا

شيلادزى يا سه ر ب قهزا ئاميدىقه، به لى ژ لايى جوگرافيقه هه ر سه ر ب ناحيا دىنارتيقه يه.

عه بدولا محمه د سه دىق هلورى (مختارى گوندى هلورا يى سه ر ب ناحيا شيلادزى گوت " هافينگه ها دارچنارا خالانه دكه فته نافه را دو چيايىت مه زن يىت هه ردو پاريزگه هيىت هه بلىرى و دهوكى كو ئه و ژى زنجيرا چيايى شيرينه ل پاريزگه ها هه بلىرى و چيايى گاره يى ل تخويى پاريزگه ها دهوكى، هافينگه ها دارچنارا خالانه دكه فته سه ر ليقت زىيى مه زن ل تخويى قهزا ئاميدى، ب ره نكه كى كو رويارى زىيى مه زن و گوندى بالندا دكه فته ژورپى هافينگه ها دارچنارا خالانه و ژيريا وى چيايى گاره و گوندى نپاخى و بانينيه، ل روژهلانى ژى گوندى شنييه و روژئافايى هافينگه ها دارچنارا خالانه گوندى ساركى هه يه.

مختارى گوندى هلورا زيده تر گوت، هافينگه ها دارچنارا خالانه ۱۲ كم ژ سه نته رى ناحيا شيلادزى يا دوپره، و ۲۵ كم ل سه نته رى ناحيا دىنارته يا سه ر ب قهزا ئاكرىقه و ۳۰ كم ل سه نته رى ناحيا بلى يا سه ر ب قهزا ميرگه سورقه دوپره. بلنداها هافينگه ها دارچنارا خالانه ژ روويى ئافا ده ربا ۱۳۰۰ ميترن و تيكه ژ جهيت چيايى و به فرين و ساريت ژيريا كوردستانى، ل دانسالى زفستانى مه تره ك و نيقت به فرى لى دبارن، و ل دانسالى هافينى ژى زوزانه و فه كى هين و خوشه و پليت گه رمايى ب دريژاها سالى د نافه را ۲۵ - ۳۸ پله يين سيليزى دانه.

عه بدولا محمه د سه دىق د دريژاها ئاخفتينى خودا دياركر ژى

كو و رويبه رى وى پارچا عه ردى يا هافينگه ها دارچنارا خالانه خورستى تيدا چيبوى نيزيكى پينچ هزار مه تريىت چوار گوشه يه و گوت ژى " نها هافينگه ها دارچنارا خالانه بويه چه فه نكا گوندى هلورا و هه ركه سى به يته هلورا و نه هيتته هافينگه ها دارچنارا خالانه هه ر وه كى نه هاتيه هلورا چنكى جهه كى ستراتيجين گه ريانى و گه له كى خوشه "

تايى دويى

دىروك و ئافه دانيا نياسينا هافينگه ها دار چنارا خالانه

هافينگه ها دار چنارا خالانه دىروك و ئافدانيه كا كه فنار هه يه، ژبه ر بوورينا ده مى نياسينا وى ژى د چهنده قوناغه كا دا دبووريت. به لى ب باندورترين قوناغ لسه ر نياسينا وى ژى تورپت جفاكى و چهنده مالپه ر و كه ناليت راگه هاندنى و پيشكه فتنه ته كنولوجيا و ئالافيت تيكه لى بووينه.

شيخ زاده شيخ ياسين هلورى () دانه مره كى گوندى هلورا يه و لسه ر نياسينا دىروك و ئافدانيا هافينگه ها دارچنارا خالانه گوت " هافينگه ها دارچنارا خالانه به رى شينوونا دارچنارا خالانه ژى جهه كى خوش و دلغه كه ر بوويه، دىروكا وى بو زيده تر ژ ۱۵۰۰ ساللا دزفريت، ژبه ركه به رى مه زنبوونا ئه فى دارى، ئافه كا زه لال و ساخله م ل خالانه هه بوويه و كو ژ كوپريا عه ردى ده رده كفيت، ديسا ل ده ردوريت هافينگه ها دارچنارا خالانه دو شوينه واريت ئىسلامى و چهنده شوينه واره كيت دى هه نه كو دىروكا وان بو وه ختى فتوحاتين ئىسلامى فه دگه ريت " عه لى كورپ

ئەبو تالب و عەبدوللايى كورپى عومەرى كورپى خەتاب" دزفريت و د فان جھارا دەر بازبووینە، لەوا ئەف ھەردو شوینەوارە ژى ب نافت وان دەیتە نیاسین، شوینوارەكى ژ وان دبیژنى شوینسمى ئەسپى عەلیى كورپى ئەبو تالبى و شوینوارى دى ژى كو كانیە كا نافتى و چەند دارەكیت مەزن ییت چنارى تیدا ھەنە دبیژنى تییت عەبدولایى كورپى عومەرى كورپى خەتابى.

شیخ زادەى گۆت ژى، پشتى بوورینا گەلەك سالا و گوهرینیت سەقاي، گەلەك گوهرین لسەر ئافەدانى و شوینەواریت ھافینگەھا دارچنارا خالانە چیبوونە و دبیژیت ژى: (پشتى كو گوندی ھلورا زیدەترى ھزار سالا بەرى نھا ئافابووی كو ھینگى بتنى چەند مالباتەك بوون و ھەمى ژى ژ بنەمالەكا شىخیت ھلورى بوون، بەلى د دویشدا نەخاسمە د نافبەرا سالیٹ (۱۷۱۷ بو ۱۸۱۷) دا مروّفەكى قەنجەك ب نافتى "مەلا موسا" ل نیزیكى ھافینگەھا دارچنارا خالانە ب دویریا ۵۰۰ مېترا ل روژئافایى ھافینگەھى پرەك بنافتى" پرا كوچكیت خالانە" () لسەر روپبارى زىین مەزن ئافاكر دا ھاتن و چۆنا نافبەرا ھەرسى قەزاییت ئاكرى، مېرگە سوورى و ئامیدیى ییت نھا ساناھیکەت كو ل گوندی ھلورا دگەھنە ئىك دگەھینكفە گریدەت. ھەر چەندە بەرى نوکە پر ب كوچیت خالانە دەھانە نیاسین و گەلەك سالا رىی ئىكانەیا بارزگانى و ستراىجى یا د نافبەرا ھەرسى قەزاییت نافبریدا بوو و روژانە ب دەھا كەس لسەر پرا خالانە دەر بازدبوون، بەلى دویشدا پر خرابوو، ئەگەرى خرابوونا وى ژى ھندەك دزفیرین بۆ شەر و شوپا ل

دەفەرى و ھندەك ژى دزفیرینە سەر بارینا گەلەك بەفر و بارانا و رابوونا ئافا روپبارى زىین مەزن و چیبوونا لەھیا، و پشتى مرنا مەلا مويسای ژى كەسى ئەو پر نوپژەن نە كریەفە لەوا پر وەكو خوە مایە.

چىكرنا وان كچا سەدەم بوویە گەلەك خەلك ھاتوچۆنیا دەفەرى بکەن، لەوا مەلا مويسای ب ھاریكاریا خەلكى گوندی و پیخەمەت بالا خەلكى بکیتشەن سەر دەفەرى و ساناھیکرنا ژ روپبارى دەر بازبوونى ئەو پر ئافاكر، زیدەبارى قى كریارا باش رابوو مزگەفتەكا مەزن ژى () ل ھافینگەھا دارچنارا خالانە ئافاكر و ب مزگەفتا خالانە ھاتە نافكرن. ئەف چەندە بوویە سەدەم كو خەلك زیدەتر بەیتە دەفەرى و زیدەتر ھەست ب پستەھى و تەناھىی بکەن، چنكى گەلەك جارا خەلكى ژبەر نەبوونا جھەكى فەھەویانى ریا خوە فەدگوھازت، بەلى پشتى مزگەفت ھاتیە چىكرن ئەو ترس ل نافت خەلكى نەما و زیدەتر سەرەدانا دەفەرى كر، بەلى د دویشدا شەر و ھەویت ل دویشكیت حكومەتارژىما بەعس كرىنە سەر قى دەفەرى و دەفەرىت دییت كوردستانى ھات، گوندی ھلورا ژى ھاتە بەردان و ئەو كوچە و مزگەفت ژى ھەرفتن، نوکە ئەو كوچە و مزگەفت وەكى دو جھیت بەركەتییت شوینوارى ل ھافینگەھا دارچنارا خالانە مایە.

ھەر وەسا لئافبەرا سالیٹ ۱۹۸۰-۱۹۸۸ خەلكى گوندی ھلورا زفرینە سەر گوندی خوە و دەست ب ئافەدانكرن كر، بەلى قى جارى پشتى گەلەك سالیٹ سالیٹ ویرانكرن و دویركەفتنا خەلكى ژ ملك و جھ و واریت باب و باپیرا قیجاری ھافینگەھا

دارچنارا خالانە تشتەكى نوى ل خو زیدەكریە، ئەو ژى شینبوونا دارچنارا خالانە یە لىن مزگەفتا خالانە. ئەفە بۆ خەلكى پترا بالکیش بوویە، و خەلكى گوندی ھلورا ژى بو زیدەتر مفاكرنى ژ ھاتنوچۆنا خەلكى و پەیداكرا تیکەلیت بارزگانى و ئابوورى و مفاكرنى ژ ھافینگەھا خالانە، ئاشەكى نافتى ب نافتى ئاشى خالانە ()، لسەر ئافا لىن قورمى دارى و مزگەفتى دزیت، بۆ ھیرانا دان و دكاكى چىكر. لەوا جارەكا دى خەلكى قەزاییت ئاكرى ، مېرگە سوورى و ئامیدیى قەستا دەفەرى دكەن دا گەنم و جەھیت خوە ل ئاشى بکەن و بکەنە ئار. چنكى ھینگى ئەف ئاشە ئاشى ئىكانە بوویە ل دەفەرى و نوکە ژى ئاش ھاتەفە چىكرن بەلپیا پر نەمایە دا خەلك لى دەربازبىن، قیجا خەلكى دافەپرستەك ل سالا ۱۹۸۷ئى لسەر روپبارى ل شوینا پرا كوچیت خالانە چىكر. بەلى قى ژى گەلەك نەفەكیشا و جارەكا دى حكومەتا ئىراقى شەر و ئالوزى ل دەفەرى چىكرن، و فرۆكیت ئىراقى گوندی ھلورا ژى بۆمبەبارانكر و ھەرفاند و خەلكى گوندى و دەفەرى بۆ ئىران و توركیا كوچەربوون. نوکە و پشتى پەیدابوونا گەلەكە نالیٹ راگەھاندنى و تورپت جفاكى و روژنامەیا، خەلك زیدەتر سەرا ھافینگەھا دارچنارا خالانە دەن و شكل و قیدیوییت وى بەلافدكەن ، نەخاسمە ل ھافینى ھەكو گەپیدە بۆ بووراندا دەمەكى خو ش و گەپیان و سیرانا سەرا ھافینگەھا نافبرى دەن و شكلا وەكى بیرھاتن لگەل دگرن و ل تورپت جفاكى بەلافدكەن، قى چەندى زیدەتر دەفەر دایە نیاسین. شیخ زادەى موسا گۆت.

چەند شینوارەکیټ قە پەنی ییټ دیرەلوکی

پرا زیباری (پرکێ)

سەردار هیتوتی

هەتا نوکە ب دروستی کار ل سەر قەدیټن و ناساندنا شینوارەیت دەقەرا دیرەلوکی نەهاتیە کرن، بټنی چەند کتەک نەبن کو ئەو ژێ ییټ بەرچاڤن، لئ ئەو یټ نەپەنی و دویری ری تا نوکە ییټ د ناڤا زکی عەردیدا یان ژێ ییټ ل سەر رووی قی عەردی دنقستینە و نەهاتیە زانین کانێ دیرۆکا ڤان شینوارا بو کیژ چەرخێ میژووینی قەدگەپیت، هەر وەسا هەتا نوکە چەند ژ ڤان شینوارا ب تمامی ییټ پویچبووین و خۆ بەرمایک ژێ ژێ نەماینە، بټنی ناڤی وان نەبیټ. لەوێر ئەم دێ بزاڤیکەین هەندەک ژ وان بەرچاڤکەین دا خەمخوریټ قی بیافی بشین خۆ لئ بکەنە خۆدان و ژ وانا ژێ ئەڤیټ ل خارینە:

دیر ئالۆقا

دیر ئالۆقا چیە و نوکە د چ رهوشدایه؟
 جەھێ جوگرافی یی شوینەواری
 ئەڤ شوینەوارە دکەڤیتە تاخی
 داستان ل تخوویی ناحیا دیرەلوکی،
 دیرئالۆقا نیزیکی رویاری زیی
 مەزنە و ئەڤ رویارە ل رەخی
 روژھەلاتی دیرئالۆقا دەربازدییټ و ل
 هەنداقی قی دیرئالۆقا چیا یی مەتینا
 هەییە و پرا کەلیا ژێ ب دویریای تیک
 کیلومەتر دکەڤیتە ژوری دیرئالۆقا.
 دیر ل سەر ئەردەکی تەخت هاتیە
 ئاڤاکرن و زەڤیا دیرئالۆقا هیشتا ب قی
 ناڤی دەیتە گوتن و ل هەمبەری

قی دیرئالۆقا د سەردەمیټ کەڤن دا
 جەھکی گەلەکی باشی چاندنی
 هەبوو.
 ناڤی دیرەلوکی ئانکویا وی (دیر
 ئالۆقا)یە، کو ژ ناڤی ئنجیلا لۆقا
 هاتیە وەرگرتن. ئەڤ گوندە د
 چەرخیت کەڤن دا یی فەلا بوو و
 ل قی گوندی دو دیر هەبوون کو
 تیک ژ وان کەنیسەییە، و ئەڤ هەر
 دو جەھیت پەرەستنی دکەڤنە روژئاڤا
 و روژھەلاتی رویاری زیی بەھدینا،
 د سالیټ سیھاندا فەلە (مەسیحی) ل
 دیرەلوکی هەبوون لئ ژ بەر گەڤیت
 دەستھلاتداریا هەنگی ل ئیراڤی وان

ل سالا (۱۹۳۳)ی دیرەلوک هیلایە و
 بەریڤ وەلاتی شامی چووینە، کو
 هەنگی هژمارا مالیت فەلا ل گوندی
 دیرەلوکی (۲۵) مال بوون.
 راگەھاندنا شوینەواری یا دیر ئالۆقا
 راگەھاندنا شوینەواری یا وی ژ لای
 قە کۆلینشان (ئەحمەد حاج مەھدی)
 قە ل ریکەفتی (۱۹۵۲/۱۲/۲۲) ل بن
 هژمارا (۳۱۹۹) هاتیە راگەھاندن، و
 ل روژناما (الوقائع العراقية) هاتیە
 بەلاف کرن.
 ئالی دیرۆکی
 ب دروستی نەهاتیە زانین کانێ
 دیرۆکا ئاڤابوونا دیرئالۆقا بو کیژ

چهرخی فه دگه ریت ژ بهر نه بوونا چ گروفتیت جهی باوه ریئ لسهر فئی دیرئ.

رهوشا فی شوینه واری

شوینه واریت دیرئ نه ماینه و بهس بنیاته کی بئ سه روبه ر ژئی مایه، مخابن، چنکی هه بوونا فان جهیت هوسا ییت بهرکه فتی ل سهر ناخا کوردستانئ دئی راستیا هه بوونا گه لی کورد د چهرخیت که فندا دهنه دیارکرن و کهس خو لئ ناکهت خودان.

یا فه ره کو حکومت و نالییت شوله ژئی زیده تر پویته ی ب دیره لوکی بدن و هه که د شیاندا بیت جاره کا دی ئەف دیره سه روژنوی بهیته ئافاکرن دا بکه فیته د خزمه تا کلتوری مه یئ نه ته ویدا و بیته جهه کی باش یئ سه یرانیا.

دیرا گوندئ به لاقه

جهن جوگرافی یئ دیرئ ئەف دیره دکه فیته د توخیی گوندئ به لاقه دا ل ره خئ روژمه لاتئ که فنه گوندئ به لاقه و ل ره خئ ژوربی روژمه لاتئ گوندئ به لاقا نوو، دیر ل جهه کی نه پهنی هاتیه ئافاکرن و دکه فیته پشته تاتا گوندی و (۳۰م) ل گه لیئ دیرئ یا دویره (ئانکو نیزیکی ده فئ گه لیه).

به لاقا که فنار بو ره خئ روژنافا (۱کم) یا ل فی کافلی دویره و ل نیزیکی فئ دیرئ گه لیئ میمی و گه لیئ سیفا ههنه ل ره خئ روژمه لاتئ.

ئەف دیره دیاره ب ده ها سالانه هاتیه خرابکرن و کافلکرن بهس نه یا دیاره کانئ نه گه ریت فئ خرابکرن چنه، چمکی ل نیزیکی فی کافلی گه له ک کافله خانی ییت خرابکری ژئ

ههنه و وی چهن دئ دهنه دیارکرن کو وه خته کی ژیان و مروفا یینی ل فئ ده فهرئ هه بوو.

پیشانا دیرئ

ئەم نه شیاین ب دروستی دریزاهی و پانایا دیواریت فئ دیرئ بیفین، چمکی ب راستی چ تشته کی دروست ل بهر دهست نه بوو بتنی هنده ک دیواریت خراب و بئ سه روبه ر لب نئردی مه دیتن، ئەو ژئ پشتی مه ئاخ لسهر هه لاندی و ژ وان دیوارا دیار بوو کو فره یا دیرئ (۳۶۰سم) و دریزاهی دیرئ ژئ (۱۱م) و دریزاهی دیرئ دگه ل دیوارئ نه یوانا وی ژئ دبوو (۱۵م).

لئ دقتیت فئ چهن دئ بیژین کو ئەف پیشانه نه گه له کا زانستی و دروسته چمکی ب راستی چ تشته کی هندی باش ل بهر دهستیت مه نه بوو.

دیریت توخیی ناحیا دیره لوکی

گه له ک دیریت دیر دنافا توخیییت گوندیت دیره لوکی دانه کو ئەو ژئ خو دان دیره لوکی دریزن و گه له ک ژ میزه ییت هاتینه ئافاکرن و ژ وان ژئ (دیرا مارخاننا و دیرا مارساوا) ل توخیی گوندئ نیروه ژیرینه، و ههر دوو دیریت (مار زکا و مار داوود) ژئ ل توخیی گوندئ باشی دانه و دیریت (مارقوریا قوس و دیرا مارگی فه رگیس و نه خشیت کولایی د که فریدا) ژئ دکه فنه نافا گوندئ که رو، و ل درگنئ ژئ (دیرا مهس مریه م و دیرا مه رگینئ و مه رگی فه رگیس و کافله کی که فناری دیره کا دیر) ژئ ل توخیی فئ گوندی هه یه.

شکه فتا نافگرا

جهن جوگرافی یئ شکه فتئ شکه فتا نافگرا، شکه فتا که خورستی هه دکه فیته هندافی رویاری ژییئ

مه زن، ئەف شکه فته د نافا توخیی گوندئ هاریکا شیخان دایه، ل نیزیکی شکه فتئ ب دویره کیتر ژ کیلومه تره کن، زییئ به هدینان ل ره خئ ژوری را ده رادبیت و ناووسکا هاریکا شیخان ژئ (۲۰۰م) ژئ دویره و دکه فیته ژورین فئ شکه فتئ. شکه فت د نافا گره کی دایه کو سن گریت دیرت ییت بلند ل ده وره ریئ فی گری ههنه، له ورا ب فی نافی هاتیه نافکرن.

راگه هاندنا شوینه واری

بو جارا ئیکئ ل سالآ (۱۹۵۲) راگه هاندنا شوینه واری بو فئ شکه فتئ ژ لایئ (ئه حمه د حاج مه هدی) فه هاتیه کرن و ل روژناما (الوقائع العراقية) دا هاتیه به لافکرن یا هژماره (۲۹۱۹) ل ریکه فتی (۱۹۵۲/۱۲/۲۵) و ل سالآ (۱۹۷۰) ئەف شکه فته وه ک ئیک ژ شوینه وارا ل سهر بازا ئیراقئ د نافا په رتوکه کا (اطلس المواقع الاثريه فی العراق) دا هاتیه به لافکرن.

لایه نئ دیره لوکی

نه دیاره کانئ که نگی خه لک د فئ شکه فتیه ژاینه، لئ وه ک پیشتر مه گوتی، ئەف شکه فته یا خورستی هه د بیت د چهرخیت که فندا ژ بهر جهن وی یئ خورگر و پاراستی مروف د فئ شکه فتیه ژیا بن، هه روه سا گه له کا بهرناقله کو مروف ل فئ ده فهرئ ژیا بن چمکی ده فهر بخو خو دان باشترین جهن چاندنییه لسهر بازا ده ستازئ و ئەف شکه فته ژئ گه له کا نیزیکی رویاری ژییئ مه زنه.

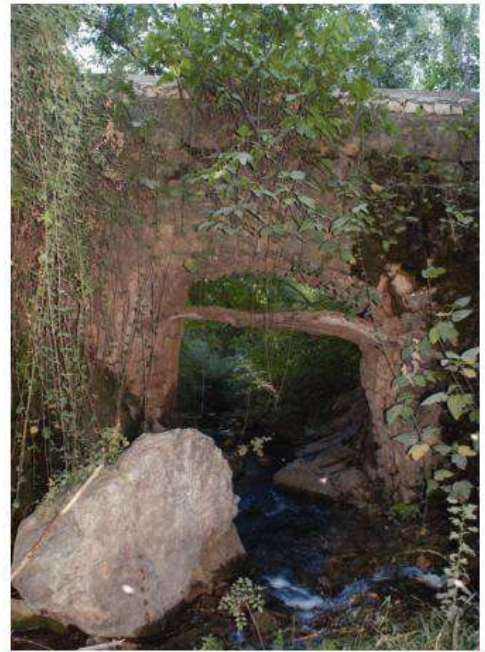
رهوشا فی شوینه واری

ئەف شکه فته هه تا نوکه یا ساخله مه و نه هاتیه تیکدان، چمکی ده ستئ خرابکه را دیاره نه گه هشتیئ، یان ژئ د بیت نه زانن کو ئەف ژئ

جھه کئی شوینه واریه له ورا هیشتا وان ئەهف کاری چهپهل نه کره. دقیت حکومت و نه خاسمه ریشه بهریا ده فه را دیره لوکی ب زویترین ده م خو ل شان جها پکهنه خودان و ئیدی نه هیلن کس ده ستردیژی بکته سه.

پرا زیباری (پرک)

ئەهف پره دکه فیته نافه را توخیبی گوندی بیاوی و گوندی هاریکا شیخان

پرا زیباری (پرک)

و گه له ک ناف لسهر هه نه لی نافی ژ هه میا به ره ب لافتر پرکا زیباریه، ههروه سا ب ناقدی هاریکا شیخان ژی دهیته نافکرن. نه هاتیه زانین کانن دیروکا ئافابوونا فنی پری بو کیژ چه رخنی فه گهریت لی ئەهف پره ژ ئافابوونا وی هه تا نوکه یا شیای خزمه تا مروفانیی بکته. دریزهیا وی دبیته ۱۱ مه تر و فره میا وی ژی نه یا به سه روبه ره لی دنافه را ۲ مه تا ۲،۶۰ م دایه. ئەهف پره ژ دو ئافرویا پیکدهیته؛ تیک

ژ وان یا خوړستیه و یا دیترب دهست هاتیه چیکرن، و ئەهوا ب که دا مروفا چیبووی ئافرویا سه رپشکه و بلند هیا وی ژ خالا بنی بو خالا سه ری دبیته ۲،۵۰ م و فره میا وی دنافه را ۲،۳۰ م بو ۲،۶۰ م دایه و ژ به ری و کسلن هاتیه چیکرن، لی ژ بهر دژواریا جهی لی هاتیه ئافاکرن و ژ بهر هه بوونا ئافه کا مشه د دانن زستانیدا ئیدی ده م هاتیه کو ئەهف پره بهیته نیژه نکرن هه که نه دی هه رفیت و که فریت وی که فنه خاری.

بلند هیا پری بوخو ژ خالا بنی هه تا خالا سه ری دبیته ۳،۸۰ م و فره میا دیواری دنافه را هه ر دو ئافرویان دا دبیته ۱،۵۰ م هه تا ۱،۶۰ م. (ئان ئەهف یا زیدهیه، ئان یا جھه کئی دیه، چنکی به روفاژی یا د سهردایه) پرا دوشاف

جهی جوگرافی پری

ئەهف پره دکه فیته د نافا گه لیئ ره شافه دا، پر هه ر دو گوندیت هیته و ره شافه پیکه گه ری ده ت. پرا دوشاف وه ک هاتیه فه گوه ازتن کو ژ به ری و کسلن هاتبوو ئافاکرن و بو مه ره ما

هاتنوچوونی دهاته بکارینان و هه تا سالیته شیستا ژی گه له ک ژ بهر مایکیت وی پری ددیاربوون لی هیدی هیدی ژ لایئ خه لکی فه که فریت کو پرا دوشاف پی هاتیه چیکرن بو مه ره ما چیکرنا ئافهیا (خانیا) هاتینه برن و پر به ره ف نه مانن چوویه.

ههروه سا لایه کی دیترب یی خرابوونا فنی پری بو پرا که لیا فه دگه ریت، چنکی پرا که لیا پتر یا ستراتیژی بوو، و وی شیانا پتر راگرتنا تشتا

هه بوو له ورا خه لکی پتر پرا که لیا بکارینایه بو مه ره ما هاتنوچوونی و کاریت بازرگانن.

ئەهف پره کو دکه فیته نیزیکی شکه فتا بریم ل جھه کی ب نافی (جوخینکا شلیی) گه له ک دیتن لسهر نه مان و خرابوونا وی هه نه. د پیش دا ب تنن دو کوچه بهر مابوونه هه ر دو ئالیته رویاری لی چمکی نوکه چ شوینه واره کن وی ژی نه مایه فه ساخه لم له ورا بتنی مه ئافردایه نافی پری.

ریکا شوپی ل گه لیئ ره شافه

ئەهف ریکه ب دویریا (۳ کم) به ریف ژوری ژ سه نته ری ناحیا دیره لوکی یا دویره و د نافا گه لیئ ره شافه دایه ل نیزیکی گوندی ره شافه.

ریکا شوپی، د که فندا ریکا تیکانه بوو بو ده فه را نه یلی کو دشیا بگه هه نه ده ستازی و ریکه کا ستراتیژی بوو ژ بهر کو ببوو ریکه بو پیداکرنا ده رامتئ ژیا نی.

ئەهف ریکه ب ره نگه کی نه یی نه ندازه یی و به سه روبه ر هاتیه ئافاکرن و یا چه پ و راست و تژی ئالوزیه. ههروه سا لدور ئافاکرنا وی ریکی دهیته گوتن کو لسهر ده می میر محمه دی ساتی هاتیه ئافاکرن ده ما کو ریکا ده ره جی ژی میری نافیری ئافاکری، لی به روفاژی فنی هزری ژی هه نه ک ژ دانعه مریت گوندی ره شافه چیبوونا ریکا شوپی بو به ری ئافابوونا پرا که لیا فه دگه رینن و ئافابوونا وی ناده نه پال میریت ساتی.

هه تا نوکه چ فه خاندنه کا زانستی بو دیروکا ئافابوونا فنی ریکی نه هاتیه کرن، له ورا یا فه ره کو ئیدی زیده تر کار ل سه ر شان جهیته بهر که فتی ییت شینه واری بهیته کرن دا بنه ناسنامه کا خوړستی یا ده فه ری.

سه‌رکه‌فتن بۆ ناڤا وئى پيچه‌كئى يا سه‌ر زه‌حمه‌ته، لئى ده‌ما كو مروؤف سه‌ر دكه‌ڤيت دوو شكه‌فت دياردبن به‌س بتنى ئيك ژ وان وه‌ك ناووسك هاتيه بكارئينان و مروؤفا د چه‌رخيت كه‌ڤندا وه‌كى جهه‌كئى بيه‌نشه‌دان و فه‌حه‌واندنئى بكارئينايه به‌س يا ديت نه يا بسه‌روبه‌ره.

ئه‌ف ناووسكه (٢٠٠م) يا ژ جادئ دويره و د به‌ر وئىدا ناڤا كانيا بياوئ ده‌ربازديت و ناووسك ب خوؤ ژى گه‌له‌كا نئيزيكى روييارئ زئى مه‌زنه و دكه‌ڤيته ژئيريا زئى.

ناووسكا ئيكمالا- به‌رى گاره‌ى

ل گوندى ئيكمالا به‌رى گاره‌ى ناووسكه‌ك هه‌يه كو به‌رناسه ب ناووسكا (ئيكمالئ)، لئى هه‌تا نوكه چ تشته‌ك لدور فئى ناووسكئى نه‌هاتيه راگه‌هاندن ژ به‌ر كاودائيت سياسى يئت كو ل فئى ده‌ڤه‌رى هه‌ى.

گوندى ئيكمالئ دكه‌ڤيته ناڤه‌را ده‌ڤه‌را زئيرارئ ژ ره‌خئى روژمه‌لاتيشه و ل روژئاڤايشه ژى ده‌ڤه‌را به‌رى گاره‌يه و ل ژورويئ فئى گوندى زئوكا شئخان هه‌يه و گاره‌ ژى ل ره‌خئى ژئيرئى گونديه.

ناووسكا گوندى كو ب ناووسكا چه‌ما ژى يا به‌رناسه، ل ده‌ڤه‌رى ديرؤكا دروستكرنا وئى ژى نه‌يا دياره ژبه‌ر نه‌بوونا چ ديشچونه‌كا دروستا زانستى لسه‌ر فئان ناووسكا لئى هه‌تا نوكه ژ ده‌ستئى خرابكرنئى يا پاراستيه.

ناووسكا باوان

جه‌ن جوغرافئى ناووسكئى ئه‌ف ناووسكه دكه‌ڤيته د ناڤا گرى باواندا ل ره‌خئى روژئاڤاى، ناووسك پتر كيلومه‌تره‌كئى يا ژ باوان دويره و گوند بخوؤ ژى دكه‌ڤيته ره‌خئى

ريكا شوپئى ل گه‌ليئ ره‌شافه

خرابكره و ب هه‌مووڤه نه‌هئلايه. لايئ ديرؤكى

لايئ ديرؤكئى فئان ناووسكا ل ديره‌لوكئى نه‌يئ زه‌لاله، چمكى يئت ماينه‌ڤه بئى فه‌كوئين، لئى تشتى كوؤپتر بالا مروؤفى بوؤ لايئ خوؤ رادكيشيت هه‌بوونا هؤماره‌كا زئديه ژ فئان ناووسكا ل توخيئت ناحيا ديره‌لوكئى و ده‌ڤه‌را ده‌شتازئى، چمكى ب تنئى ل وئى ده‌ڤه‌را كو ب نزارئى زئيارئى به‌رناس چار ناووسك هه‌نه، ئيك ژ وان ل گوندى خاستوو ژوريه و يئت ديتر ل بياوئ و هه‌ر دوو هاريكانه. هه‌روه‌سا تشته‌كئى ديتر ژى هه‌يه كو بالا مروؤفى بوؤ لايئ خوؤ دبه‌ت، هه‌موو ناووسكئى فئى ده‌ڤه‌رى ل نئيزيكى روييارئ زئى مه‌زن.

ناووسكا بياوئ

ئه‌ف ناووسكه دكه‌ڤيته گوندى بياوئ* ل ده‌ڤه‌را زئيارئ و ٧كم ژ لايئ ژئيريا روژمه‌لاتيشه ژ ديره‌لوكئى يا دويره. ناووسك دكه‌ڤيته د ته‌حه‌كيدا كو

ناووسكا هاريكا ناغا

جه‌ن جوغرافئى ناووسكئى ئه‌ف ناووسكه دكه‌ڤيته د ناڤا توخيئت گوندى هاريكا ناڤادا، ب دويريا (٢كم) ل ره‌خئى روژئاڤايئ گونديه، ناووسك د ده‌ڤئى گه‌ليئ شئرانه دايه و ژ هه‌ر چار ناووسكئى گه‌له‌كا يا نئيزيكه و روييارئ شئرانكى ژى د ره‌خئى روژئاڤايئ فئى ناووسكئى را ده‌ربازديت.

راگه‌هاندنا شوينه‌وارى

هه‌تا وى ده‌مئى كوؤ ب تمامى ئه‌ف ناووسكه پويچبووى نه‌هاتيه راگه‌هاندن، لئى بتنى فه‌ديتنا جه‌ن خرابكرين ناووسكئى ژ لايئ (سه‌ردار هئيتوتئى) فه‌ هاتيه‌كرن.

ره‌وشا فئى شوينه‌وارى

ناووسكا هاريكا ناغا ژى ژ سئى ته‌ختا پئكدهات و يا نئيزيك بوؤ ژ بوى ناووسكا هاريكا شئخان، لئى د ناڤه‌پراستا ساليئت هه‌شتيادا ژ سه‌د سالا بيستئى ب هئجه‌تا برنا جادئ بوؤ گه‌ليئ شئرانكى حكومه‌تا هنگى يا ئيراقئى رابوويه ئه‌ف ناووسكه

كه س فى جهى پى دهسن.

بريايه

بريايه* تىك ژ جهيت شوينه واريه ل ديره لوکى، ئەف شوينه واره دکه فته د چارچوڤى گوندى هاريکا شىخاند. بريايه ل رىکهفتى (۱۹۵۲/۱۲/۲۲) ئى ژلايى (ئهممه حاج مههدى) فه راگهاندنا شوينه وارى بو هاتيه کرن و د هژمارا (۳۱۹۹) يا (الوقائع العراقيه) دا هاتيه به لافکر.

هتا نوکه نه هاتيه زانين کانى ئەف شوينه واره دکه فته کيفه ژ بهرکو ل هاريکا شىخان زيده جهيت بهرکه تيبىت ديروکى و شوينه وارى هه نه، ههروه سا ديار دبیت کو (بريايه) نافه کى فه لانه بهس وه سا دياره کو فه ليت نوکه ل ديره لوکى ديروين ب راستى نه شين راما نا وى بدهن ديار کرن و نزانن کانى ئەف شوينه واره ل کيز ده فه را گونديه. ژبلى قى تىکى د که فندا هاتيه گوتن کو ديره کا فه لا ل هاريکا شىخان هه بو، و هتا ساليى (۱۹۹۰) دا ژى خا جا وى يا دروستبو و فه ليت ديره لوکى گه له ک جارا بو ديتنا وى سه ره دانا وى جهى کريه و په ره ستنا خودى کريه.

لايه کن ديرا گوندى ويله

به رته نگه و جهى مرو فه کى ژى بتنى تيدا ناکه ت، لى ب هيزا مرو فا يا هاتيه كولان و ژ ده رگه هه کى چارگوشه ي پى کده يت کو دريژا هيا وى دبته (۵۵سم) و فره يا وى ژى (۵۰سم). ههروه سا دريژا هيا ناووسکى ژى (۱۲۰سم) و فره يا وى ژى دبته (۹۰سم) و بلندا هى ژى (۸۵سم). رهوشا فى شوينه وارى هتا نوکه چ ده ست دريژه ک ژ لايى تىکدانى فه بو سه ر ناووسکا باوان نه هاتيه کرن و يا مايه فه ساخ له م، و ئەگه ر ژى لگورا من بو جهى وى يى نه په نى فه دکه پى ت چمکى کيم

روژئا فايى ناووسکى. رويارى زيبى مه زن ل ژيريا ناووسکيه و ل ره خى روژه لاتى وى ژى ناووسکا بى دلى (کانيا بى دلى) و گوندى بى دلى هه يه و لژورى ژى گوندى هه سنبه کرايه. ناووسک د بهرپا هاتيه كولان و نه گه له کا به رفره هه. راگهاندنا شوينه وارى هتا نوکه راگهاندنا شوينه وارى بو قى ناووسکى نه هاتيه کرن، لى ب تنى فه ديتنا ژ لايى (سه ردار هيتوتى) فه بو هاتيه کرن. پيقانا ناووسکى ناووسکا باوان گه له کا بچويک و

ژيدەر

*سه ره دانه کا مهيدانى دکه ل (هتلوار وهلى) بو جهى ناووسکا باوان ل روژا ۲۰۱۵/۴/۲۹ ز هاتيه کرن. *ديداره ک دکه ل نادر هاريکى ل روژا ۲۰۱۵/۴/۱۷ ز ل ديره لوکى. *ديداره ک دکه ل ماموستو يو وارش، ل روژا ۲۰۱۵/۵/۱ ز ل ديره لوکى. **بياو قى گونده کى جوان و بالکيشن ديره لوکى يه، نهف گونده دکه فته ده فه را نزارى زيبارى يى نيزيکى ده ستازى و سه ر ب عه شيره تا زيبارى فه يه. بياو قى کو هه فت کيلومه ترا دکه فته ژيريا روژه لاتن ديره لوکى. يا دوور پى چکريه ب زيبى مه زن و گوندى باوان ژ لايى ژوريفه و چياين گريى ژى دکه فته ژيريا فى گوندى و سه روکانى ژى ل روژه لاتن گوندى دکه فته ل روژئا فا بياو قى ژى گوندى هاريکا شىخان هه يه. **بريايه ب راما نا (بيابان) د زمانى فه لان دا ده يت.

*سه ره دانه کا مهيدانى بو جهى ديري ل گوندى به لافه ل روژا ۲۰۱۴/۱۱/۲۸ ز. *اطلس المواقع الاثريه فى العراق. *سه ردانه کا مهيدانى بو جهى شوينه وارى پرا زيبارى دکه ل مام ته حسين هيتوتى ل رىکهفتى ۲۰۱۶/۱۰/۱. *ديداره ک دکه ل تيراهيم ره شافه يى، ل روژا ۲۰۱۴/۹/۲۵ ل ديره لوکى. *ديداره ک دکه ل سدق هاريکى ل روژا (۲۰۱۴/۴/۲۵) ل نا فا ناخارى گوندى هاريکا ناغا. *سامى رىکانى، خواستو ژوروى دکه شته کا سيلاف دا، کو فارا سيلاف- (هژماره ۴۱، تيلونا ۲۰۰۹ ز). *مفا وه رگرتن ژ هنده ک پى زانينى تى کو ل ريفه به ريا ناحيا ديره لوکى ب ده ست مه کهفتى. *ديداره ک دکه ل عه بدولخالق محمه د، ل روژا (۲۰۱۴/۴/۲۳) ل ديره لوکى.

*سه ره دانه کا مهيدانى بو جهى ديرا ديرا لوقا ل رىکهفتى ۲۰۱۶/۱۲/۱۰ ز. *ديداره ک دکه ل قه شه عه مانويل دنخه (قه شه ناميدى و گوندى ديري)، روژا (۲۰۱۴/۶/۲۹)، ل گه لى ره شافه ل ديره لوکى. *عدنان اوراه، حقا قى عن قريه ديرلوك (ديرلوقا)، مالپه رى پارتيا ديموکراتا ناشوروى. *اطلس المواقع الاثريه فى العراق. *ديداره ک دکه ل بهر به لافه يى ل روژا ۲۰۱۴/۱۱/۲۸ ز ل سه ر کافلى ديري. خه لکى فى گوندى ۹ بابکن ل سه ر ناخ و نه ردى به لافه ديوين و پيشتر ل ناف نه رتوشيا ل ژورين کوردستانى هاتيه فى ده فه رى. ده ما کو نهف که سبت هه نى هاتين موسلمان بوون بهس نه يا دياره کانى ده ستپى کن گوند ل کيز جهى نوکه يى گوندى به لافه نا فا کربوو.

لى يارى دىرۆكا ئىخسىركنا كچىت كوردايە

باچيانلورى يى قوچان بوو، ل وىرى پەزى خو دېرە چيا و زۇزانا، رۇژە كى بەرى ئەو خۇبان بىسەر پارا وى و كەس و كارىت وىدا بېھىت، ل پىشتى نىفروپيا وى رۇژى قەستا نىف كونا دكەت دا خارنا چەند رۇژا بو خۇ و ھەفالى خۇ يى شقان بىنىت، دگەل سەيى خۇ ل دورىت كونا زفرىن و گەريان دا گولنارا دەزگرا خۇ بىنىت، بەلى گولنار ل مال نەبوو، لەوا ب خەمەكا گرانقە و ب وان كەسەر و دلاقە قەستا چيايى و زۇزانا دكەن و ئەو و سەيى خۇ پىشتا خۇ ددەنە كونا و ددەنە رىكى.

ب بى ھىفويونقە وى دقيا لىناى وى رىلى وەكى مالا وى لى ھانى، پىچەك برازىت و بېھنا خۇ قەدەت، ژ نىشكەكىقە ل پىشت دارەكى دەنگەك ھاتە گوھا كو گازی وى دكر، پىت بەھمەنى شقان ژ بزافى دراوستن و ل جھى خۇ سىنگە پى دىت، دەنگى گولنارى تەزىنكەكى بىسەر لەشىدا دىنىتە خارى، دەمى چاقىت وى ب گولنارى دكەن، ژ دل خۇ دھاقىتە خوشتقيا خۇ و خۇ د تىك و دو وەردكەن و چاقىت وى قەت باوەر ژ وى چەندى ناكەن و گولنار دىزىتى دھى بشەف من دخەویدا دىت كو ئەز تەنايىنمەقە، لەوا من گەلەك بزافكرن ھاتم دا جار دوېماھىي تە بىنىم، بەھمەن دەمىنپتە حىبەتى و دلە دلى وى ددەت و دىزىتى خودى خىركەت بەلى چ بو خەونا نىنە خوشتقيا من، خودى حەزكەت ل بەھارى دى دەواتا خۇ كەين و بو ھەر و ھەر دى گەھىنە تىك، بۇلى مرنى كەس نەشەت مە ژىك دویر بىخىت، رۇندكىت وى بدەستى خۇ لسەر روىكى وى يى تەر و نازك قەمالىن و لىسەر سىنگى خۇ تىر ھەمبىزكر.

رۇژ بەر ب ئاقابووتقە دچوو، دەمى وان ھەردو ئەفىندارا خاترا خۇ ژ تىك و دو خاستى و ئەو بو دىتتا وان يا دوماھىي و پاشى گولنارا وى ل بازارى بوخارا ل توركومەنستانى بازار پى ھاتە كرن و دەپتە فروتن و بەھمەن ژى وەكى دىنا ب دونايى دكەفىت دا تىشتەكى ژ يارا خۇ بزانىت و ھەر جھى دچووئى سترانا خۇ يا خەمگىن (لى يارى) دگوت.

(ھەزى گوتى يە كو ئەف سترانە ل سەر زارى كومەكا سترانىزىت كورد و فارس ھاتىە ستراندن، ژ وانا شەكىلا فارس و كچا ھونەرماندا كوردا خوراسانى بەلدا عەباسى و ھەر ب وى ئاواز و ستايلى گوتىە يىت ھونەرماندىت كەفن گوتى ئەز كو ئىرو پىر خەمگىن لى يارى لى يارى گولنارى چاف لە بىنان ھەگەرىنم لى يارى ھەفالى نىشان ژتە ئەز نايىم گولنارى دەردى دل من خارىيە لى يارى لى يارى گولنارى غوسان جانى من خارىيە لى يارى ھەفالى دىدار ماىە قىامەت گولنارى جەيلان كوشتن ژنان برن لى يارى لى يارى گولنارى گولنارى من نەسىر كرن لى يارى لى يارى ھەفالى وان فرىت لە كوچە و بازارى ئەز كو ئىرو پىر خەمگىن لى يارى لى يارى گولنارى چاف لە بىنان ھەگەرىنم لى يارى گولنارى نىشان ژ تە ئەز نايىم گولنارى

(لى يارى سترانەكا خەمگىنا كوردىت خوراسانىيە، بەھسى بوويەرەكا دىرۆكيا كوردستانا خوراسانى دكەت و لدويف قەگىرانيىت دىرۆكى، چىرۆكا قى سترانى بو ساللا ۱۹۰۵ قەدگەرىت، بەھسى گەنجەكى كوردى نىف وى بەھمەن دگەل ئەفىندارا وى گولنارى دكەت.

۶۳ كچ و ژنىكىت عەشیرەتا باچيانلوى يا خوراسانى ل رۇژا ۱۱۱ نۆقەمبەرا ساللا ۱۹۰۵ ز ژلايى توركومانيىت دەقەرا (جەنگ شىروان) قە دەپتە گرتن، دوى شەرىدا توركومانا ھەمى زەلام كوشتن و ناگر بەردا خىقەتىت كوردا.

ل دور قى بوويەرى رۇژنامىت ھىنگى يىت ئىرانى و دەرقەى ئىرانى ژى ب دىزى ل سەر قى بوويەرى نىسىن و گوتار و دويفچوون بەلاقكرن، پاشى چەند ژنكە ژ وان دەپتە دەرىختن و دەپتە ئازادكرن، بەلى ئەوئىت ماى توركومان دكەنە ھەفۇنىت خۇ و ل خۇ مەھردكەن و دەپتە نەچاركرن كو وەكى كولا دویری كەس و كار و وەلاتى خۇ دگەل وان بزىن. ستران، ئانكو پەستا لى يارى، كو ب زارى كرمانجى ھاتىە قەھاندن و لوراندىن، چىرۆكا تىك ژ وان كچايە كو ژ لايى گەلەك سترانىزىت كورد و فارسقە دەپتە كوتن و لوراندىن و پترىا كور و كچىت كرمانجا قى سترانى دزان و دىزىن، كو ھەلبەستا وى لاوھكى كرمانج، ب ئەفىندارا خوقە قەھاندیە، كو دوى شەرىدا دەپتە گرتن و پاشى ل بازارى (بوخارا) دەپتە فروتن.

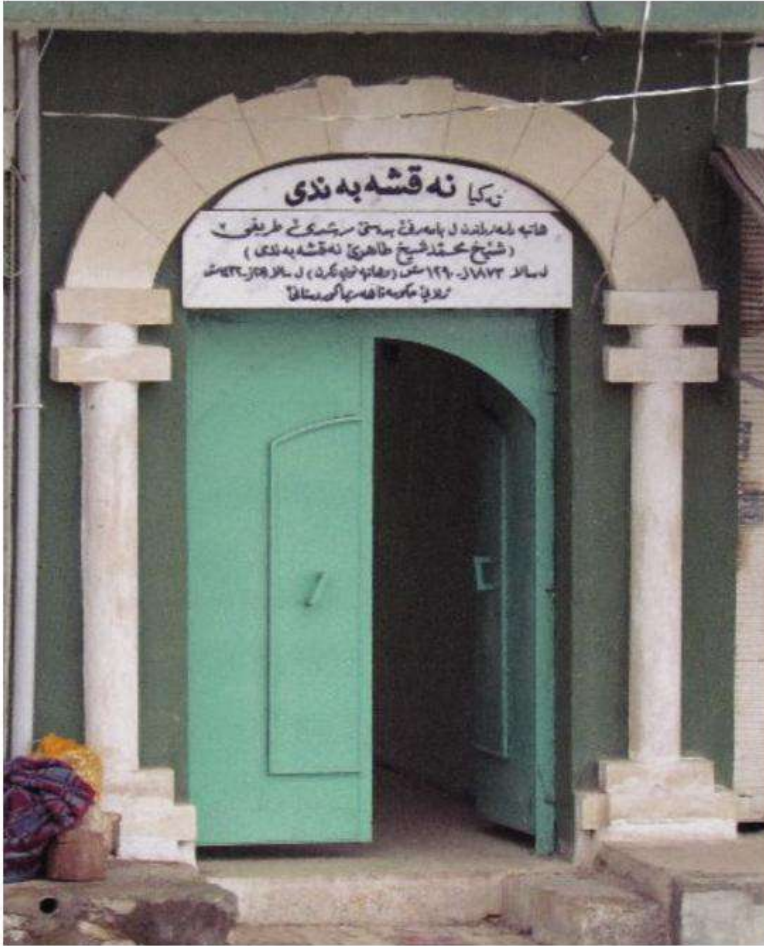
بەھمەن شقانى، شقانى عەشىرا باچيانلوورى يى قوچانى، پىشتى دو رۇژا نوچەيى ئىخسىركنا ئەفىندارا وى دگەھىتى، ژبەر قى نوچەيى بو وى گران، پەزى خۇ ل زۇزانا دەپتە و دزفرتە نىف كونا، پىشتى دگەھىتە وىرى چ تىشتەكى نايىنىت و ھەمى تىت ھاتبوونە سوئن و پوچكرن و وەكى بايى بەزى خۇ دگەھىنپتە سەرى چىايەكى بىلند دا پارا خۇ ل وىرى بىنىت، بەلى تالانكەر گەلەك ژى دویركەقۇبوون و كەس ل بەر چاقا ناكەفىت و ھەر ل قىرىا ددەت و ب وان چەل و چيا دكەفىت و سترانا لى يارى ب يارا خوقە قەدھىنىت و گەلەك بلەز و زوى ل سەرانسەرى وەلاتى كرمانجا و ل ئىرانى ژى بەلاف دىت.

ئىرشى چاوا دەستىكر
توركومانيىت ئىرشكەر پىشتى ژ (خرتووتىن) دەربازبووین و گەھىتىنە دەرىكى (قتلىش)، ژورىن تخووبى (بجنوردى)، دگەھنە دەقەرا (جەنگ زەعرانلو) و دناى تارىا شەقىدا ئىرشى دبنە سەر كوینىت كوردىت عەشىرا باشقانلو (باچيانلو) كو سەر ب تىلا مەزنا زەعقەرالو يا قوچانىقە بوون، دوى ئىرشىدا ھەمى زەلام و تولازا دكوژن و ژنك و كچىت وان ژى گرندايى دگەل خۇ دبەن.

لدويف ھندەك ژبەدر و چىرۆكا دو ژ وان ژنكا يىت چافنەترسىت وى عەشیرەت، ل دەمى بېھنقەدانى ل چىايى (كندرف) د وى تارىا شەقىدا خۇ دەپتەرا دا دھاقىنە خارى و دەرەفن و ھىدى ھىدى خو دگەھىنە وەلاتى رۇسىا و ژ دەستىت تالانكەرا قورتالدىن.

دىتتا دوېماھىي يا بەھمەن شقان و گولنارى بەھمەن شقان، شقانىك ئاشق و دەزگر بوو، شقانى

ته کيا نه قشه به ندى ل بامه رنى

کارزان محمد حسین بامه رنى

وه زاره تا ته وقافيتقه هاته نوپژه نكرن. ته فان كه سان كارى پيشنقنقنق ل ته كيا بامه رنى كره: مهلا نه حمده مهلا نوسمان، مهلا محمه د سه عيد مهلا هيدهر، مهلا نه جمه دين مهلا نه حمده، مهلا صالح مهلا عارف، مهلا نيسماعيلن مهلا عارفى، مهلا فوئاد مهلا عه بدولر حمان، ههروه سا نافبرى نه ف كاره ل مزگه فتا بنى گوندى ژى كره، هه جى محمه دى توفى، هه جى نيسماعيل عه بدولر حمان و گله كه كه سى ت دى، مهلا سه ليم بامه رنى: چافيت مهلا سه ليمى قوسيربوون، نانكو باش دونيا نه ديت و قورئان هه مى ژ بهر كر بوو، ل دوپماهين دچپته باژيرى ميسلن و ل وپرى چوو بهر دلوفانيا خودى.

نافاهين ته كيا بامه رنى

دبواري نافاهين ته كيايى به ريت بازي ييت مه زن و په حن و حلى و دريژ هاتبوو نژنين، ب مادى كلسى و گيچى و ب رهنه گه كى سه روبهر و بده ستيت كه سى ت شه رهزا هاتيه نافاكرن و بانن ته كيا بامه رنى ب ناخن و گاريتا هاتبوو بانكرن.

دكه فندا بهر كه مهن و بلند بهر ده رگه هى ته كيا بامه رنى هاتبوو دانان، دا كه سه كه چپته سه ر وى به رى

ته كيا بامه رنى ل سالا ۱۸۴۶ز لايى (شېخ محمه د كورى تاهر نه قشه به ندى) ل بامه رنى هاتيه نافاكرن. ل ده ستيتكى سه روبه رى نافاهين ته كيا بامه رنى يى بچويك بوو و بنتى قاتهك بوو، به لى تيرا هندى هه بوو كو نقىژ تيدا بهينه كرن، قورئانا پيروز تيفه بهيته خاندن و نيشادان، كتيبى دينى نيسلامن و ريبازا نه قشه به ندى تيفه بهينه كرن. سالا ۱۸۹۰ ز (شېخ محمه د نه قشه به ندى) چوو بهر دلوفانيا خودى، نه فجا كورى وى (شېخ بهانه دين) جهى بابى خو گرت ل ته كيا بامه رنى، سه رفه گپريا ته ريقه تا نه قشه به ندى هتا سالا ۱۹۵۲ز ل ته كيايى دكر. ژ سالا نافبرى شېخ مه سعودى كورى شېخ بهانه دين سه رفه گپريا ته ريقه تا نه قشه به ندى ل ته كيا بامه رنى هتا سالا ۱۹۶۳ ز دكر. ژ سالا نافبرى و ب هه ر نه گره كا هه بيت بنه مالا شيخا ژ بامه رنى چوون و قه ستا باژيرى ميسلن كرن، به لى ده رگه هى ته كيايى هه رمايه فه كرى كو نقىژ و عيباده تى خودى تيفه ده اته كرن. ژ سالا ۱۹۶۳ و هتا نوكه سالا ۲۰۱۷ نيشادانا ته ريقه تا نه قشه به ندى ل ته كيا بامه رنى هاتيه راوه ستاندن. د سالىت هه شتيا دا ژ سه دساليا بيستى زايينى نافاهين ته كيا بامه رنى ژ لايى

شکلێ شیخ بهانه دین نه قشه بهندی ل بامه پرنی ل سالا ۱۹۵۰

هه ره که سه کێ نه ساخ، یان بێ خودان، یان ئیتیم و سێوی، یان فه قیر و ژار، یان ره میزاد، یان کوره با، له ره چه کی با ژده فه ریئت دویره یان ئیزیک با دا قه سته

مه زن و دا چا فدی ریا جهی ت دویره که ت، هه که ئیک ژ دویره هاتبا، دا ئه و که سێ لسه ره بهری چیت هه ده شیخ بهانه دینی، دا بێژیت هه شیخ ئه فه که سه که هاته بامه پرنی یان هاته ته کیایی. هه ره و سه لسه ره وی بهری (حه جیی محی) هه ره پینج بانگ ددان، هه ره ژ سالا ۱۹۴۰ ز هه تا چوو یه به ره دلۆفانیا خودی، ژ بهر کو (حه جیی محی) ده نگه کێ گه له کێ خوش و بلند هه بوو، هه می خه لکێ بامه پرنی ل هه می تاخ و کولانا ژ سه ری هه تا بنی ژ روژه لاتی هه تا روژ ئافایی بامه پرنی هه میا گول ده نگه بانگ (حه جیی محی) دبوو، هه ره و سه حه جی محی ل ته کیا بامه پرنی ل به ری نفی ژئی قامه ت دگرت و پشتی نفی ژئی ته سیح و زکری خودی دکر.

هه ژی گو تئیه (حه جیی محی) ژ بنه مالا محی بوو، بنه مالا محی که فترین بنه ماله ل بامه پرنی جهوار بووی. پشتی (حه جیی محی) چوو یه به ره دلۆفانیا خودی، که سه کێ دی بناقی (حی ئه حمه د ره مه زان) جهی وی گرت.

کتیخانه: کتیخانه که قاتی دوی بوو ل ئافاهی ته کیا بامه پرنی، هه ماره کا کتییت دینی دکتیخانه ته هه بوون، وه کی (نحو و صرف و شریعه و تفسیر ... و گه له کیت دی)، ئه فه کتییه د دولا به کێ دا بوون. کتیخانه که دی ل قاتی ئیکه هه بوو ل ئافاهی ته کیا بامه پرنی، کتیخانه قاتی ئیکه ژ هه ماره کا (قورئانیت پیروژ) پیکدهات، ته فجا فه قا وه ره که سه کێ دی ل سه ره دخاند.

شکلێ ئافاهی ته کیا بامه پرنی ل سالا ۱۹۵۲ ز

ته کیا بامه پرنی که ت، (شیخ بهانه دین نه قشه بهندی) ب خیره اتنا وی دکر و ل ئافاهی ته کیایی دحه وانند، دا چه کێ تابه ت د ناف ئافاهی ته کیا بامه پرنیدا بو به ره فه که ت. هه ره و سه (شیخ بهانه دین) ی بو خیرا خو هه می پندقییت ژیانئ دا بو حازر که ت ژ خارن و فه خارن و جلك ونقستن ل ژوریت ته کیا بامه پرنی بی به رامه ره بوو. جهی (شیلان) وه کی ژوره کا دریژ و مه زن و به رفه ره بوو،

دو مزگه فت (جهی نفیژا) ل قاتی ئیکه هه بوون شیلان: ئه و جه بوو کو خارن ب مه نجه لا و ب ره نگه کێ به رفه ره و گه له که ره نگیت خارنی بو هه ماره کا مروفا حازر دکر. بو هه ره سێ دانیت روژی د ده می خودا خارن یا به ره فه ئ بوو. هه ره و سه بو فه قیا و ری فینگا و بازرگانا، بو وان که سا، ئه ویت ده اته بامه پرنی، بوو ییت بو هه ره مه ره که کێ و بو ده مه کێ دریژ ل بامه پرنی، یان ل ته کیایی دنقستن ده مه کێ دریژ ل ویری دمان. هه ره و سه

شکلن قاتی دوی ژ نأفاهیڼ ته کيا نه قشه بهندی ل بامه پرنی ل سالا ۱۹۵۲

خاندن و ژبه رکړنا قورئانا پيرۆز ب دوپهاهی دئينا، دا شیخ بهانه دین شاهیه کڼ بو فقیه گپړیت و ههمی فقیه پیکشه به نه سیرانه کڼ ل ده وروبه ریټ بامه پرنی (۱). پاشی فقیه ته کيا بامه پرنی، دا چنه نامیدین و دا شه هادی دهنی ژلای مفتیت نامیدین، وه کی (مهلا نه سعده _ مهلا شکرې _ مهلا محمد)، پشتی وه رگرتا ئیجازی، دا ههمی فقیه ته کيا بامه پرنی ژلای (شیخ بهانه دین نه قشه بهندی) فه لسهر گوندا هینه به لافکرن، دا بنه مهلا ییت وان گوندا، ئانکوهه ر فقهه ک دا قه ستا گونده کی که ت و دایته مهلا یی وی گوندی. ریښینگ و بازرگان و کاروانی، ژبرمانا، فهله، جوهی، تیزدی، ل نأفاهیڼ ته کيا یی دنقستن، ئانکو شیخ بهانه دینی و خه لکڼ بامه پرنی، (بی جودا هیا دینی و مله ق) خلمه تا ههمی که سا دکرن، نه ویت قه ستا ته کيا بامه پرنی دکرن و ده رگه هی ته کيا یی بو حه واندا هه رکه سه کی یی فه کری بوو. قه هوه جیټ ته کيا بامه پرنی: (سه لیم عالی) و پشتی وی (وه یسی) بوو، د ژوره کڼ فه بوون ل قاتی دوی، کاری وانا حازرکړنا (قه هووی و چاپی) بوو ل دیوانا شیخ بهانه دینی دگیران (۲).

دناقی قه سرا (شیخ بهانه دین) ی دا بوو، کو ل ده ستیپکا نأفاهیڼ قه سرې بوو. سه رفه گپرا شیلانی ژنکه ک بوو نافی وی (زوله یخا) بوو، پشتی وی ژنکه کا دی نافی وی (ئامینا) بوو جهی زوله یخایی گرت، پشتی (ئامینایی)، ژنکه کا دی نافی وی (سیمه رخ) بوو جهی (ئامینایی) گرت، دگوتنی (سیما مه ته خی) دپته داپیرا نه حمه د حه مید بامه پرنی ب (نه بو نأفا) ده یتنه نیاسن.

کوره ییت ل ته کيا بامه پرنی دهاتنه بخودانکرن نه فه بوون:

(نه مینی کوره یی بامه پرنی بوو، عه بیدی کوره خه لکڼ ژوری کردستان بوو، شکر، نه بابه کر، خه لکڼ گوندی بیدوهی بوو، ئیبراهیمی سه یداقای: گله ک یی ب هزر و بیربوو، دناقهه را سالیټ ۱۹۷۰ _ ۱۹۸۰ ز ل باژیری میسلن چوو یه بهر دلؤفانیا خودی.

نه فان ههمی کورا ل ته کيا بامه پرنی قورئان ژبه ردکر. ههروه سا (مرؤقیټ کوره) دگه ل مرؤقیټ ره میزاد دناق نأفاهیڼ ته کيا بامه پرنی دا دهاتنه خودانکرن، د ژوره کڼ فه بوون دگه ل فقیه ل قاتی ئیکی بوون، خه لکڼ بامه پرنی هه میا هاریکاریا وان دکر. (حجی برایی احمد توفی) یی پیر و ره میزاد بوو ل ته کيا یی دهاتنه بخودانکرن. فه قه ل ته کيا بامه پرنی: فه ق وه یسی، فه ق ره شید، مهلا سه لیم، گله کیت دی هه بوو یه به لی نافیټ وان بده ست من نه که فتن، ژورا فقیه ل ته کيا بامه پرنی یا نه مازه بوو. ههمی پیدقیټ ژیانن بو دهاتنه به ره ه فکرن، وه ک خارن و فه خارن و جلک و نقستن بی به رامبه ر ژلای شیخ بهانه دینیه پئ دهاتنه دان. فه قیا قورئان ژبه ردکرن و کتیټ دینی دخاندن، ل دوپهاهی ئانکو پشتی فه قا

ژیده ر

(۱) انور ابراهیم	(۲) چاقیټکه فتنه ک	دژین ۶۹ سالیټ	نه قشه بهندی
نقشبندی : اطالاه	دگه ل سه یدا	دا. دیسافه دگه ل	دژین ۸۴ سالیټ
علی تاریخ بامرنی،	(محمد مه د حسین	(محمد مه د فوناد	دا، ل ل رؤژا
(دهوک : ۲۰۱۷).	ره شید بامه پرنی،	عه بدولر ه حمان	۲۰۱۷/۱/۷ ټی.

سیلاق

بهردهوامی و نویبون

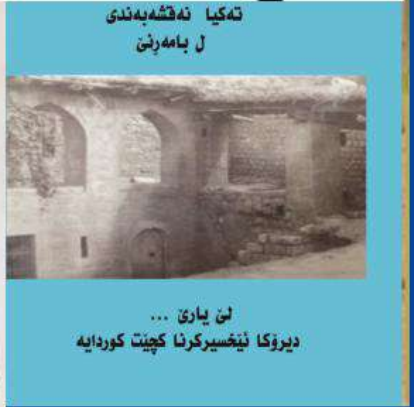
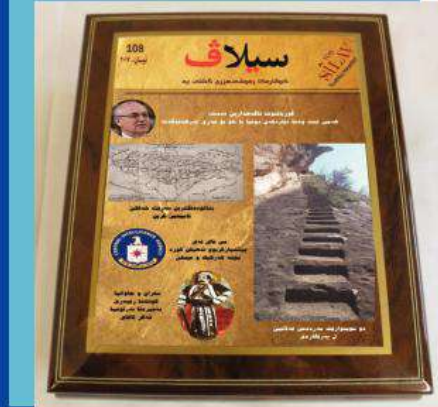

سیلاق 111

كوڤارهكا رهوشنهزرى گىشتى به

نيسان - 2018

زن گوران ب سیلاقى شه شه هاندی

دارچنارا هاقینگه‌ها خالانه

مه‌زنترین دار ل ئیراق
و کوردستانی ل خوشترین
هاقینگه‌ها ده‌قه‌را ئامیدی

باندورا زانستی لسه‌ر
مه‌زنبوونا دارچنارا
هاقینگه‌ها خالانه

